

PRIMORSKI DNEVNIK

Poština plačana v gotovini
Abb. postale i gruppo

Cena 150 lir

Leto XXXII. Št. 103 (9408)

TRST, sobota, 1. maja 1976

PRIMORSKI DNEVNIK je začel izhajati v Trstu 13. maja 1945, njegov predhodnik PARTIZANSKI DNEVNIK pa 26. novembra 1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944 se je tiskal v tiskarni «Doberdob» v Gocvu pri Gorenji Trebuši, od 18. septembra 1944 do 1. maja 1945 v tiskarni «Slovenija» pod Vojskim pri Idriji, do 8. maja 1945 pa v osvobojenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v zasluženi Evropi

NAŠ 1. MAJ

Letošnji 1. maj, praznik dela in boja za socialne pravice delovnih ljudi, praznujemo — če je ta beseda danes sploh ustrezna — v skrajno zaostrenem obdobju političnega, gospodarskega, socialnega in splošno družbenega življenja v državi. Politika kriza, ki izhaja iz zagrenjenega odpora reakcionarnih sil do uveljavljanja novih in prenoviteljskih tokov v italijanski družbi, dosega vrhunec z neizbežnim predčasnim razpustom parlamenta, čemur bi se bilo mogoče izogniti, če ne bi v krščanski demokraciji, ki je že 30 let na oblasti, še enkrat prevladala stališča

krizni položaj v enaki, če ne v še večji meri prizadeva kot vse državljanje. Položaj nam narekuje, da se kot posamezniki in kot skupnost čutimo usodno povezane z demokratičnimi silami v državi.

Imamo pa tudi svoje specifične probleme, katerih reševanje je najtesneje povezano z uveljavitvijo demokratičnih sil in z enotnostjo našega nastopanja. Z neprijetnimi občutki moramo, žal, še vedno ugotavljati, da je naša vprašanja ne rešujejo ali se rešujejo v najboljšem primeru z deklaracijami o pripravljenosti na njihovo reševanje. Kot skupnost nismo nikoli odrekli vrednosti izjavam o spoštovanju naših narodnostnih pravic, ker so nas sezadnje, če nič drugega ne, rezultat spoznanja in zavesti, da nam pravice, ki jih zahtevamo, tudi pripadajo. Včasih nam niti tega niso priznavali in tudi danes se ne priznava, ki nam tega še ne priznava. Toda od svečanih deklaracij nimamo žal nobenih praktičnih koristi, če jim ne sledijo dejanja. To pa je izključno stvar dobre politične volje, ki jo žal pogrešamo.

Kako bi sicer moglo vprašanje naše slovenske jezika in izvoljenih upravah predstavljati tako težak, in kot se zdi, nerešljiv problem? Kako bi se moglo mladostno redno dogajati, da se ob vsakem našem problemu postavlja vprašanje pristojnosti in zvrstitev odgovornosti? Kako bi se sicer moglo zgoditi, da smo v zakonskem osnutku za ratifikacijo osimskega sporazuma, ki se nas najbolj živo tiče tam, kjer govori o največji možni zaščiti, kot Slovenci sploh izpuščeni? Kako bi se moglo zgoditi, da se v parlamentu predloženi zakonski osnutki za globalno zaščito naše skupnosti že leta prašajo v predalih političnih in birokratskih struktur? Kako bi se moglo dogoditi, da je tako težko zadovoljivo rešiti vprašanje slovenskega šolskega okraja kljub priznanju načela o avtonomiji slovenske šole? Kako bi se moglo dogajati, da je naša največja kulturna institucija, Stalno slovensko gledališče, v stalni nevarnosti, da se zapre, ker država noče in noče zagotoviti svojega prispevka za njegovo vzdrževanje in ker tudi prispevki krajevnih ustanov ne prihajajo redno?

Še in še bi lahko nadaljevali s takimi in podobnimi vprašanji in niti na eno si ne moremo odgovoriti drugače, kot s pomanjkanjem resnične politične volje za njihovo rešitev. Noben izgovor nas ne zadovoljuje, nobeni pozivi k zmernosti v naših zahtevah in na razumevanje kdove kakšnih birokratskih ali notranjopolitičnih težav v stranki relativne večine, nas ne morejo prepričati. Po 30 letih smo se navadili, da nas prepričujejo le dejanja, ki smo jih tudi vedno znali, pa čeprav so bila še tako obrobna, centi.

To so tudi danes, ko osimski sporazum dejansko odpira nove perspektive tudi za nas, poleg splošnih še specifične prvomajske parole dela in boja za naše pravice. Kot skupnost se čutimo sestavi del demokratičnih sil v državi in boju za demokratične vrednote in italijanski družbi; od teh demokratičnih sil pričakujemo, da se čutijo in da se bodo vedno odločneje čutile sestavi del našega boja in soodgovorne za njegov pozitiven izid.

JOZE KOREN

Klavdij Palčič (perorista)

PO NEUSPEŠNI DEBATI V POSLANSKI ZBORNICI

PO ODPSTOPU MOROVE VLADE SE LEONE PRIPRAVLJA NA RAZPUST PARLAMENTA

Vodstva strank se pripravljajo že na izdelavo kandidatnih list - Rok zapade 19. maja, če bodo volitve 20. junija

(Od našega rimskega dopisnika)
RIM, 30. — Kot znanu se je debata v poslanski zbornici zaključila brez kakršnegakoli rezultata. Aldo Moro ne preostaja drugega, kot da sprejme to na znanje in na večernem srečanju z Leonejem na Kvirinalu ponudi predsedniku republike odstop njegove vlade. Če bo vse šlo, kot njegovemu, bi moral Leone še pozno zvečer, takoj po srečanju s predsednikom vlade, sklicati predsednika zbornice Pertinija in senata Spagnolija in jima uradno sporočiti, da je sklenil razpustiti parlament. Dekret o razpustu zbornice bo Leone podpisal najkasneje jutri ali v ponedeljek zjutraj.

Morova replika poslanski zbornici je bila razmeroma zelo kratka, tudi zato, ker je že sklical sejo vlade, na kateri bi morali glasovati o odstopu. Vsekakor je Moro priznal, da je »zel neuspeh«. Zahvalil se je strankam, ki so

kakorkoli podprle njegove pobude in omogočile življenje njegovi enobravni vladi. Še posebej je odgovoril južnotirolskemu poslancu Rizu in potrdil, da vlado zelo zanimajo vprašanja nemške manjšine.

Na koncu je izkoristil priložnost za odgovor liberalcu Malagodiju in, očito sporazumno s predsednikom republike, pojasnil, da bo »predsednik republike sklepel skladno z ustavo, glede na položaj v zbornici in v korist Italije«.

»Izrečno odklanjam možnost, da bi vpliv škandalistične kampanje, ki je neutemeljena in zaradi katere izražam Leoneju solidarnost vlade, lahko skasil treznost njegovih odločitev.«

Do zadnjega so krožile govorice, da Moro noče odstopiti in da bo od predsednika republike zahteval, naj kljub temu razpusti zbornico. Tako bi namreč vlada ostala in vodila posle do volitev. To so v krogih, blizu predsednika vlade, utemeljevali s potrebo, da se evlada učinkovito postavi po robu napetosti po terorističnih atentatih in milanski dogodkih. V istem času se je govorilo tudi o zadnjih poskusih, kako podaljšati krizo. Nekateri so izražali prepričanje, da mora Leone pred razpustom zbornice sklicati voditelje strank in tudi sam preveriti, ali ni možna kakšna druga večina. To naj bi bila njegova vsaj formalna dolžnost. Vendar so pozneje iz Kvirinala te govorice zanikali: »Vse bo šlo, kot dogovorjeno«. Glasnik Kvirinala je tudi dodal: »Odstopu predsednika vlade bo sledilo zvečer srečanje s predsednikom republike, ki bo podpisal odlok o razpustu zbornice kljub prazniku.«

Vse kaže, torej, da je datum 20. junija dokončan datum političnih volitev. Ni še pa jasno, ali bodo tedaj tudi upravne volitve v nekaterih večjih mestih in na Siciliji. O tem razpravljajo povsod, predvsem v vodstvih strank in na hodnikih Montecitoria. Komunisti in socialisti so se zedinili, da morajo biti upravne volitve 20. junija, medtem ko demokrati, ki so prepričani, da bodo tudi te volitve zanje poraz, skušajo odložiti vsaj upravne volitve do jeseni.

Tako je gotovo, da bo Leone razpustil parlament, da se je poslanska skupina KD zbrala in razpravljala že o »predlogih za kriterije kandidatov« in sklicala no sejo prve dni prihodnjega ted-

DELAJSKE STRAŽE PRED TOVARNAMI

PRAZNIK DELA LETOS V ZNAMENJU SPLOŠNE DELAVSKE BUDNOSTI

Poziv federacije CGIL-CISL-UIL vsem demokratičnim silam

RIM, 30. — Prvi maj, mednarodni praznik dela, bodo delavci večjih tovarnih preživel videli pred svojimi tovarnimi, v skupinah, da jih zaščitijo pred zločinom valom terorističnih provokacij, ki se stopnjujejo sorazmerno z naraščanjem politične krize in bližanjem dneva razpusta parlamenta in novih parlamentarnih volitev.

S tem v zvezi je enotna sindikalna federacija CGIL - CISL - UIL izdala več pozivov, s katerimi ožnevala val terorizma kot »poskus prevrata«, da bi se povečali zmogo od gospodarski, družbeni in politični krizi. Zato vabijo tistojstno sindikalne federacije vse delavce, naj »okrepijo budnost« prav med prvomajskimi prazniki ter ogobjejo in izolirajo vsak poskus izvajanja. V Italiji je potrebno okrepiti demokratično in protifašistično strnjeno, kot poziva federacija CGIL - CISL - UIL vse demokratične stranke, naj »zaščitijo red in republiško zakonitost«.

V skupnem pozivu federacije CGIL - CISL - UIL so omenjene tudi poglavitne teme prvomajske praznika, ki je tudi »dan boja za zaposlitev, za investicije in obnovo proizvodnje v državi«. Sindikalna federacija terja od oblasti, predvsem vlade, naj ne zavira postopek dogovarjanja za nove delovne pogodbe, obenem pa jo poziva, naj pri izdajanju izjemnih gospodarskih ukrepov upošteva temeljne zahteve delavskega gibanja.

Povsod po Italiji bodo tokrat množične delavske demonstracije in enotna zborovanja, na katerih bodo spregovorili voditelji sindikal-

ne federacije, marsikdaj pa bodo z njimi na tribunah demokratični izvoljeni predstavniki, predsedniki deželnih svetov, vlad, župani in drugi.

Glavno zborovanje bo v Milanu, kjer bo na koncu delavskega sprejema, spregovoril generalni tajnik CGIL Luciano Lama. Storti bo govoril v Rimu, medtem ko bo v Neaplju nastopil Rufino, v Turinu Boni, v Trstu Trentin, v Bologni pa Vanni.

Tokrat je verjetno prvič, da bo največja stroka industrijskih delavcev, kovinarska (ki šteje milijon in 200 tisoč ljudi) šla na manifestacije v trenutku, ko se še odloča o njeni delovni pogodbi. Po optimističnih govorih prvih dni se je odnos z delodajalci zapletel in zaostril, sledila so mrzlična pogajanja, ki bi se lahko sedaj že pozitivno zaključila, toda občutek je, da so delodajalci v zadnjem trenutku spet zaostriili svojo nepopustljivost, pa čeprav za manjšo stvar. Dejansko gre samo za vprašanje, ali spada pol ure premora za kosilo v tovarni v okvir delovnega urnika. Sindikalni predstavniki to zahtevajo, medtem ko je za delodajalce odgovor negativen.

Stvar se je zelo zapletla, ker bi delodajalci v te pol ure radi vrnili tudi čas, ki je delavcu potreben za fiziološke potrebe, medtem ko menijo sindikalisti, da zvečni ta zahteva kot izvajanje. Delodajalci so vsekakor sklenili sklicati sejo glavnega odbora združenja, kovinarski sindikalisti pa so pripravili tudi na dolga nočna pogajanja, le da se sporazum sklene. Dejansko je dogovor bil na splošno zelo pozitivno ocenjen, saj predstavlja celo korak naprej v primerjavi z delovnimi pogodbami ostalih strok. Kovinarji niso pristali (in so zmagali) na tezo postopnega višanja plač. Dogovorili so se za 23 tisoč lir povzviha. Dogovorili so se tudi o nadzoru investicij in proizvodnih načrtov.

KAIRO, 30. — Egiptovski predsednik Anvar Sadat je v intervjuju danksi televiziji ponovno poudaril potrebo po prisotnosti Organizacije za osvoboditev Palestine na ženevski mirovni konferenci. Sadat je omenil tudi preklicani sovjetsko-egiptovski sporazum o prijateljstvu in s tem v zvezi dejal, da bi ga morali spoštovati oboje strani, zgodilo pa se je, da ga je ena stran skušala izkoristiti za zadostitev svojih interesov.

Po eksploziji pred sovjetskim veleposlaništvom v Pekingu

PEKING, 30. — Sovjetski predstavniki v Kitajski so izročili kitajski vladi protestno noto zaradi eksplozije, do katere je sinoci prišlo pred sovjetskim veleposlaništvom v Pekingu, pri čemer sta dva kitajska vojska izgubila življenje. Kitajske oblasti trdijo, da je preiskava še v teku in ne dajejo nobenih drugih izjav. Prav tako molčejo tudi kitajski Sovjeti. Ni še jasno, če gre za atentat ali ne. Vsekakor kaže, da je šlo za eksplozijo dokaj močnega naboja plastičnega razstreliva.

ITALIJA V IZLOŽBI

Kronika je iz današnjih dni, toda zgodba se pričema v oddaljenem letu 1869, ko je neki podeželski plemič — Francesco Da Carrara — iz neznanih razlogov (morda verskega fanatizma) daroval menihom Svetega Antona vas Anguillara, ki je ena izmed največjih vasi nižnjega padovanskega podeželja. Isto vas so, po sedmih stoletjih meniške lastnine, prodali pred dvema letoma dvema industrijcem v Bergama. Za celo vas sta plačala eno milijardo, 304 milijone in petsto lir.

Nikomur ni znana usoda Anguillare, ki jo sedaj sestavljajo podrtje, kjer so ljudje strpani po štirih, pet v vsakem prostoru in kjer ni stranic. Poleti jih duši sapa, pozimi pa jim izpod kapi dežuje v kuhinje in sobe.

Kaj ostaja vaščanom Anguillare? Poskusili bodo odkupiti svoje podrtje hiše in svoje njive. Podjetnika iz Bergama tega ne morata, vendar govorijo, da sta že izračunala ceno ustreznega razvrednotenju lire: hiše in gmašje sta kupila povprečno po 443 tisoč lir za hektar, danes zahtevata milijon in 360 tisoč. Trikrat toliko in vsekakor preveč za vaščane, ki ne razpolagajo s tem denarjem.

Nedopustna in žaljiva diskriminacija

Proces o nacističnih zločinih v Rizzani pred tržaškimi protinotni sodiščem se je končal z edino možno in sprejemljivo obsodbo bivšega poveljnika tega nacističnega uničevalnega taborišča, Josepha Oberhauserja, na dosmrtno ječo in na tri leta dnevne osamitve in obenem z obsodbo tega krvnika tudi z obsodbo nacistične ideologije in sistema.

Obsodba Josepha Oberhauserja je najstrožja, kar jih predvideva italijanski kazenski zakonik. Z njo je poročila v celoti sprejela zahteve javnega tožila in zastopnikov prizadetih strank, če izjavimo zahtevamo, naj se bivšega poveljnika Rizzarne proglasi za nagnjenega h krivini.

Iz tega vidika predstavlja proces nedvomno zmago vseh, ki so zahtevali, naj bo tudi ta proces opomin, da se mirni dogodki izpred vrta kot 30 let ne smejo več ponoviti in spozorilo, da je treba tudi danes postaviti odločen jez proti vsakršnemu poskusu oživilja fašizma in nacizma v kakršni koli obliki.

Nadaljnja pozitivnost procesa je v tem, da je razgalil in postavil na sramotni oder kolaboracionizem, kot tisti tragični pojav, ki je omogočil nacizmu oziroma njegovim zasedbenim oblastem v okupiranih deželah Evrope in tudi tu pri nas, da je lahko počenjal svoje zločine nad svedoboljubnimi narodi in ljudmi. Pričevanja neposrednih ali posrednih žrtev nacizma, nastopi zastopnikov zasebnih strank in zlasti pričevanja in dokazno gradivo dovinjarjev in raziskovalcev odpravnosti in narodnosovoboljubnega boja, so neizpodbitno — in kljub presenetljivemu molku javnega tožila — o tem poglavju — približi sodno sodbo kolaboracionizma za nacistične zločine.

Končno je proces o zločinih v Rizzani naravno in nesporno se enkrat potrdil zgodovinsko resnico, da smo bili prav Slovenci in Hrvati Slovenskega primirja in Istre v največjem številu žrtev nacističnih zločinov v Rizzani.

Prav zato pa je toliko bolj presenetljivo, nerazumljivo in žaljivo diskriminatorna odločitev sodišča, da se razsodba s tega procesa odloži samo v dveh tržaških listih (dnevnik »Il Piccolo« in tednik »Il Meridiano di Trieste«) ter v enem vsrednjem listu (»Il Corriere della Sera«), ne pa tudi v edinem slovenskem dnevniku, tj. v »Primorskem dnevniku«, ki je bil ves čas procesa edini izrpal informator slovenske javnosti o poteku procesa. Ali mar Slovenci, ki so trpeli v Rizzani in v njej izgubili svoje drage. Protestiramo proti sklepu sodišča in zahtevamo, da se krivica popravil v duhu enakopravnosti sredstev obveščanja in v duhu tiste demokracije, ki jo je tudi razsodba sodišča, vključno z moralno obsodo nacizma in fašizma, tako pomembno poveljala.

Proti tej grobi in globoko žaljivi diskriminaciji odločno protestiramo ne le v svojem, temveč v imenu vse Slovence. Še posebej tistih, ki so trpeli v Rizzani in v njej izgubili svoje drage. Protestiramo proti sklepu sodišča in zahtevamo, da se krivica popravil v duhu enakopravnosti sredstev obveščanja in v duhu tiste demokracije, ki jo je tudi razsodba sodišča, vključno z moralno obsodo nacizma in fašizma, tako pomembno poveljala.

Krepki posegi državne banke za zaščito lire

RIM, 30. — Lira je zadnji dan tedna spet močno padla in presejala raven 900 lir za dolar, vendar je krepak poseg državne banke omogočil (verjetno zgolj iz psiholoških razlogov), da so kotacija na koncu obdržali pod tem »plafonom«. Na koncu je poprečna vrednost dolarja na italijanskem denarnem trgu znašala 896, 925 lire.

V takem položaju ima letošnji 1. maj za delovne množice in vse demokratične sile v državi še posebej pomen. Njihova antifašistična budnost je danes bolj potrebna kot kdajkoli v zadnjih letih, njihova pripravljenost, da odbijejo vse nakele reakcije in zavarujejo pridobitve socialnih in demokratičnih bojev, se mora danes bolj kot kdajkoli dostojno odraziti v njihovi enotnosti in moči. Demokratične sile predstavljajo v državi ogromno večino, toda ta večina še ni sama po sebi jamstvo, da bodo našle izhod iz sedanjega kritičnega stanja, če ne bodo sposobne najti isti ali vsaj spoznamni jezik v vseh bistvenih vprašanjih vodenja države, če ne bo v njih prevladala politična sposobnost, da dejansko razpoloženo v italijanski množicah izrazijo v novi dialektiki vladanja in upravljanja v samem vodstvu države, kot se je izrazila v tem zadnjem enoletnem razdobju v celi vrsti deželnih, pokrajinskih in krajevnih uprav.

Borbeno parola letošnjega 1. maja je torej boj za izhod iz politične, gospodarske in družbene krize, boj za zavarovanje demokratičnih ustavnih svobod, boj za nov način vladanja z novimi silami

TRAGIČEN ZAKLJUČEK ŠKVADRISTIČNEGA ATENTATA

Umrl mladi Amoroso, žrtev podlega fašističnega napada

Preiskovalci sestavili identikit morilcev misovskega pokrajinskega svetovalca Pedinovića

MILAN, 30. — Gaetano Amoroso, eden od treh mladenčev, ki jih je devetdesetna fašistična tolpa zabodla v noči med torkom in sredo v Milanu, je umrl v bolnišnici Fatebenefratelli. Tisto noč so se trije mladenčji, Amoroso, Palmieri in Sperla, člani antifašističnega odbora vrčali s sedeža organizacije, kjer so razpravljali o vzdušju napetosti, ki se že dalj časa stopnjuje v vsej Italiji.

Njegova smrt je pripomogla k zaostrovanju napetosti posebno v Milanu, kjer so večeraj neznanici ustrelili s samokresi misovskega pokrajinskega svetovalca odvotnika Enrica Pedinovića, kar so fašisti takoj izkoristili za svojo politično špekulacijo, češ da je desnica žrtev nasilja.

Medtem se nadaljuje preiskava, da bi ugotovili istovetnost morilcev misovskega svetovalca. Vodja posebnih protiterorističnih skupin kvestor Santillo je izjavil, da

so izdelali identikit obeh možkih, ki sta streljala in tretjega, ki je vozil ukraden »simco«. Santillo je v glavnem potrdil, da je dinamična zločina tista, ki so jo ugotovili takoj po umoru. Morilci so odvotniku Pedinoviću sledili odkar je stopil iz hiše in počakali, da se je ustavil, nakar sta se mu približala in ga ustrelila. Kar zadeva orožje, ki sta se ga poslužila, prevladuje mnenje, da je šlo za dva samokresa kalibra 38. Vodja protiterorističnih skupin je izjavil, da vodoj preiskavo predvsem v krogih izvenparlamentarne levice, kar naj bi govorilo o dejstvu, da preiskovalci zavračajo možnost provokacije z desnice. Še več, Santillo je dal dokaj neprevidno izjavo, ki lahko samo še bolj razburi duhove, da je namreč umor odvotnika Pedinovića odgovor na napad na tri mlade levčarje, ki so jih fašistični škvadrstniki zabodli v torek ponoči in od katerih je

eden, kot smo poročali v začetku tega članka, danes umrl.

Preiskovalci povezujejo zločin, katerega žrtev je postal misovski pokrajinski svetovalec, z atentatom na Heinricha Dietricha, enega od voditeljev trdnice Philco v Bergamu, do katerega je prišlo 26. marca. Santillo je dejal, da so si identikitki atentatorjev na Dietricha in Pedinovičevih morilcev zelo podobni. Prejšnjo noč so baje že ugotovili dva člana izvenparlamentarne organizacije »autonomia operaia«, odčitani pa so za oba mladenčja takoj izjavili, da nista podobna morilecema.

V zvezi s smrtjo mladega Gaetanu Amorosa je predsednik republike Giovanni Leone izrazil obžalovanje ob ponovni tragični potrditvi vzdušja napetosti, ki ogroža Italijo in omikano sožitje njenih državljanov. Obenem je Leone izrazil svoje sožalje svojcem umorenega Amorosa.

Prodana vas

MARIO DEZMANN

PO PROCESU O RIŽARNI DRUGI SODNI POSTOPEK

Voditelji nacistične policije v Trstu
osumljeni hudih zločinskih dejanj

Preiskava, ki jo vodi dr. Sergio Serbo, zadeva umore in deportacije

Kot smo poročali v včerajšnji številki našega lista, že teče na tržaškem sodišču sodni postopek proti glavnim voditeljem nacistične varnostne policije in varnostne službe zaradi umorov, ki so jih zakrivali v Trstu, in zaradi deportacij v nacistična taborišča političnih nasprotnikov, zajetih partizanov in aktivistov ter Judov, ker se je pač kaznivno dejanje začelo na italijanskem ozemlju. Preiskavo vodi preiskovalni sodnik dr. Sergio Serbo, ki je več let vodil in pripeljal do zaključka tudi preiskavo za proces o Rižarni, ki se je zaključil v četrtek zvečer z obsodo bivšega esesovskega poveljnika Rižarne Josepha Oberhauserja na do smrtno ječo.

Za zločine, o katerih te sedanja preiskava, so osumljeni SS general Odilo Globocnik, SS podpolkovnik Ernst Joseph Weiman, SS-major Georg Michelsen, SS-kapetan Karl Schiffer in drugi. Glavni sedež te policije je bil na Trgu Oberdan,

podružnice pa tudi v drugih krajih, kot na pr. v Rojani, kjer so nacistični krvniki imeli strašno mučilnico.

Sodna preiskava proti omenjenim glavnim voditeljem nacistične policije poteka zaradi naslednjih zločinskih dejanj, za katere je po italijanskem zakonu predvidena dosmrtna ječa.

«Večkratni umor v obremenjenih okoliščinah členi 81, 110, 112 štev. 1, 575 štev. 1, 577 štev. 2 in 4 v zvezi s členom 61 štev. 1 in 4, 557 štev. 3 kazenskega zakonika — ker so namerno in v skladu s tajnim političnim navodilom fuderja ter nacistične stranke zavestno v nasprotju s pravno ureditvijo rajha in mednarodnega vojnega zakona, odredili uboj številnih političnih nasprotnikov in številnih pripadnikov gibanj, ki so vodila vojske ali polvojske akcije, pripadnikov, od katerih so nekateri imeli celo status policije je bil na Trgu Oberdan,

vojnega» (kot vojak ali pripadnik NOV in POJ), ne da bi v njihovih primerih spoštovali določila vojnega zakonika tudi ko bi to morali storiti, pač pa so celo prikrili njihovo aretacijo pristojnim rednim in izrednim organom, ki bi jim morebiti morali soditi (se pravi Sondergerichtshof in Polizeistandgericht, ki so bili nalašč ustanovljeni in pristojni za sojenje odpornikom v operaciji coni Jadransko Primorje, in Militärgericht ter, na splošno, vojaški Standgericht). S pripravo vsega potrebnega za njihov skrivni uboj (tudi s sistemi v nasprotju z vojaškim pravilnikom o izvrševanju smrtnih kazni in zelo krutimi kot na primer zastrupljanje s plinom) v nalašč pripravljenem zaporu (tržaška Rižarna, ali pa v večini primerov z deportacijami v taborišča smrti v Nemčiji ali na Poljskem), kjer je bilo že vse pripravljeno za njihovo sistematično ubogovnetje (idem).

Prav zato so obtoženi, z istimi pridržki, tudi tega kaznivnega dejanja: večkratnega umora v obremenjenih okoliščinah — členi 81, 110, 112 štev. 1, 575 štev. 1, 577 štev. 2 in 3 kazenskega zakonika — ker so namerno in v skladu z navodili fuderja nacistične stranke, ki so v bistvenem delu bila v popolnem nasprotju z italijansko pravno ureditvijo, včasih celo preko tega izključno političnega navodila, vselej izven principov vojnega prava in v nasprotju s cilji ter nujno okupacije teh italijanskih pokrajin ter njihovega poarmljenja zasedbeni oblasti, odredili umor vseh tukaj živčih pripadnikov židovske skupnosti, kot tudi vseh tistih, ki so bili mešane krvi s tem, da so jih odgnali — ko jih niso umorili v nalašč pripravljenem zaporu (tržaška Rižarna) — v uničevalna taborišča v Nemčiji in Poljski, kjer so jih umorili, v okviru sistematičnega delovanja teh taborišč, z izredno krutimi sistemi. Tako so v Trstu med septembrom 1943. leta in aprilom 1945. leta povzročili smrt vsaj 6000 ljudi.

Ljudi, med katerimi tudi dva handikapirana. Skupno z nekaterimi zidarji in drugimi ljudmi dobre volje, ki so jim v teh dneh priskočili na pomoč, so uredili vse potrebno za nadaljevanje gradbenih del ter postopoma začeli tudi z gradnjo samo. Skupnost handikapiranih, ki ji predseduje vzhodnokraško prebivalstvo vestno stoji ob strani, računata, da bodo v teku maja lahko pokrili streho in ometali zunanje zidove. Hkrati se napreduje računajo na tisto pomoč, ki jim jo je ljudstvo teh krajev že dalo v preteklosti.

Operaterji Centra za mentalno zdravje iz Nabrežine priredijo SREČANJE Z VAŠČANI BRIŠKOV

Razgovor bo o družbenih aspektih zdravstva s posebnim opazom na službo za mentalno zdravje. Srečanje bo v BRIŠKIH v torek, 4. maja, ob 20.30 v gostilni Milč.

Konzulta je ugotovila, da je prišlo malo predlogov iz Križa, mogoče zaradi neinformiranosti, in je zato sklenila, da bo to pobudo še posebej predstavila v Križu, in šele kasneje bo vse predloge skupaj posredovala urbanističnemu odborništvu.

Esa glavnih ovih, ki jo mora premostiti, kdor si želi graditi novo hišo, je večkrat ta, da pač ne razpolaga z zemljiščem, ki bi bilo dovolj blizu vasi. Za zgled je nekdo omenil primer prebivalca vzhodnega Krasa, ki so po medsebojnem dogovoru sklenili predlagati občinski uravni zamenjavo svojih lastnih zemljišč z južarskimi zemljišči, ki ležijo v bližini vasi in so primerna za gradnjo.

Ob koncu velja omeniti problem, ki tava med večino rajonskih konzult. Veliko svetovalec se namreč neredno udeležuje sej, premalo sodelujejo pri delu konzulte same in njenih komisij in marsikatera stranaka ne poskrbi pravočasno za zamenjavo svojih predstavnikov, ki so odstopili. Nad vsem tem se je ponovno pritožil predsednik konzulte ter dejal, da na tak način konzulta gotovo ne bo mogla opraviti vseh svojih nalog.

Nadaljevanje gradnje
doma za handikapirane

Zidovi doma za handikapirane na Opčinah, ki so ga začeli graditi s prostovoljnim delom v lanskem poletju, so po dolgi zimi, ko so bila gradbena dela ustavljena, spet začeli rasti. Kljub dežju in mrazu preteklih dni se je namreč v zasile že dograjevali prostori, ki so seveda še brez okna in vrat, vselila prva skupnica prostovoljcev, skupno pet

BILANCA
1975

Generalni svet zavoda Banco di Sicilia, ki se je zbral na redni občni zbor 29. aprila 1976, je odobril bilanco poslovnega leta 1975, ki se je končala s čistim dobičkom v znesku 2.059 milijonov, potem ko je dodelila za amortizacijo, razvrednotenje in v druge sklade 25.766 milijonov, od česar je šlo v sklad za riziko 14.292 milijonov.

Predsednik dr. Ciro de Martino je prikazal rezultate bančne ustanove in posebnih oddelkov industrijskega, agrarnega, ribiškega, rudarskega, zemljiškega kredita ter javnih del, ki se v na kratko izražajo v povečanju za obilnih 700 milijard tujih upravljenih sredstev ter za 410 milijard kreditnih naložb za kratek, srednji in dolgi rok.

IZ BILANCE NA DAN 31. DECEMBRA 1975

UPRAVLJANA SREDSTVA	5.008 milijard
NALOŽBE BANČNE USTANOVE	2.090 "
NALOŽBE POSEBNIH ODDELKOV	1.388 "
NALOŽBE V VREDNOSTNIH PAPIRIH	1.109 "
OBVEZE, JAMSTVA IN AKREDITIVI	455 "

Banco di Sicilia

Istituto di Credito di Diritto Pubblico
Presidenza e Amministrazione Centrale in Palermo
Patrimonio: L. 150.815.294.287

1. MAJA 1945

Karel Mihalj
je padel
na pragu svobode

1. maja 1945 je padel v borbi okrog grada sv. Justa v Trstu Karel Mihalj, borec IV. bataljona. Mihalj se je rodil v Konnu, kot otrok se je preselil v starši v meso. Že od mladih let je bil napredno usmerjen. Bil je terence in aktivist že od leta 1943 in si je silno želel dočakati svobode, ki jo je pomagal priboriti drugim, sam pa je zanj daroval svoje življenje.

LEP PRIMER GLASBENE VZGOJE OSNOVNOŠOLSKIH OTROK

V bazoviški šoli nastop
kvarteta Glasbene matice

Otroci in starši si še želijo stikov z glasbeniki

Tudi naši osnovnošolski decim bi bilo treba dati več glasbene vzgoje. Seznamati bi jo bilo treba ne samo v pevski tehniki, ampak tudi v glasbilih, ki jih rabijo danes godbe in razni orkestri. Naša Glasbena matica, ki hvalevredno prireja sama ali z gosti razne glasbene večere, se včasih huduje oziroma toži zaradi udeležbe pri koncertih čes, zakaj tako boren obisk, saj je program tak, da bi zadovoljil vsako še tako fino glasbeno uho. In vendar je občinstvo tako slabo zasedlo Kulturni dom. Morda bi bilo treba iskati vzrokov tudi v tem, da mlada generacija, v našem primeru osnovnošolska mladež, zelo malo ve o glasbenih instrumentih in o glasbi sploh. Zelo hvalevredno je da je prav Glasbena matica dala pobudo, da so prav njeni učenci pričeli prirejati po naših solah koncerte in to tako, da otroci od blizu (vsaj tisti, ki se ne učijo kakšnega instrumenta) intimo po domače spoznajo godbenike, ki izvajajo glasbena dela.

Tako je pretekli teden prof. Oskar

AMATERSKI ODER PROSEK - KONTOVEL

CELA VRSTA ZELO VAŽNIH
IN ZAHTEVNIH NASTOPOVIzkupiček torkove predstave bo v prid
zadruga Kulturni dom Prosek - Kontovel

Amaterski oder Prosek - Kontovel bo v torek, 4. maja, ponovil v Prosevskem domu na Proseku ljudsko dramo v treh dejanjih v domačem narečju slovenskega dramatika Jožeta Zemljana «Odlučitev». S tem delom so člani Amaterskega odra nastopili že petkrat in sicer dvakrat v dvorani prosvetnega društva na Proseku in po enkrat pri Sv. Ivanu v Trstu, v Povirju in v Tomaju. Ker sta bili obe predstavi na Proseku nadvse dobro obiskani, je vodstvo Amaterskega odra sklenilo, da ponovi dramo «Odlučitev» še enkrat na Proseku in obenem tudi dočladi, da bo šel dočladi predstav v prid zadrugi Kulturni dom Prosek - Kontovel.

Torkove predstave se bo udeležila tudi komisija Slovenske prosvete iz Trsta, ki ji je poverjena naloga za ocenjevanje slovenskih gledaliških skupin v Italiji za natečaj Mladi oder 1976. Ista komisija si je že pred nedavnim ogledala predstavo v uredbi članov Amaterskega odra «En dan z Edvardom» in se pohvalno izrazila o prireditvi. Poleg torkove nastopa pa čaka mlade igralce še ena velika naloga in sicer nastop na II. srečanju gledaliških skupin Primorske. Nastop na tem srečanju pa bo v petek, 7. maja, ob 19.30 v Cerknem. Poleg Amaterskega odra Prosek - Kontovel se bodo II. srečanja gledaliških skupin Primorske udeležile še dramske skupine: Slovensko amatersko gledališče iz Trsta z delom Daria Foja «Burkarški misterij», Amatersko dramsko društvo Cerkno z dramo I. vana Cankarja «Kralj na Betajnovi», Slovensko prosvetno društvo Standerž z veseloigro Branislava Nušića «Sumljiva oseba» in Delavsko prosvetno društvo Svoboda Izola - Amaterski oder F. Sornik z delom Vasje Ocvirka «Noč v grapi». Predstave bodo v Ajdovščini, Vipavi, Idriji in v Cerknem.

Naj še omenimo, da se člani Amaterskega odra s Proseka in Kontovela vneto pripravljajo za dvodnevno gostovanje v Brezicah. Na gostovanje bodo predvidoma šli v soboto, 15., in v nedeljo, 16. maja. V soboto bodo breziškemu občinstvu prikazali veseloigro «En dan z Edvardom».

Kakor vidimo, imajo igralci s Proseka in Kontovela na programu celo vrsto zelo važnih in zahtevnih nastopov.

Naj še omenimo, da se člani Amaterskega odra s Proseka in Kontovela vneto pripravljajo za dvodnevno gostovanje v Brezicah. Na gostovanje bodo predvidoma šli v soboto, 15., in v nedeljo, 16. maja. V soboto bodo breziškemu občinstvu prikazali veseloigro «En dan z Edvardom».

Kakor vidimo, imajo igralci s Proseka in Kontovela na programu celo vrsto zelo važnih in zahtevnih nastopov.

Mali oglasi

CARLI VIRGILIO vas vabi, da si ogledate veliko izbiro avtomobilov v AUTOSALONE TRIESTE, Ul. Giulio 10. Ugodne prilike: 127 72, A 112 Abarth 75, Mini 70 72, 128 73, 500 63 71, Capri 1500 70, 128 fam 70, 124 fam 71, 850 66 70, 1750 70, Diane 6 72, 123 avtomatni 75, 124 63 plinska napeljava, 124 spider 71. Jamstvo in ugodni plačilni pogoji do 30 mesecev.

«CITROEN» — mehanična delavnica Cavalli, tudi drugih avtomobilov v Ul. Rittmayer 4/a.

ZELITE se poročiti? Informacije agencija «Cronoscers». Ul. Pellicerie 6 — Videm; odprto ob sredah, sobotah popoldan in ob nedeljah dopoldan. Tel. 65-923.

NA PRODAJ je zazidljivo zemljišče. 1.800 kv.m, področje E2 na Repentarski cesti na Opčinah. Klicati tel. 312-061.

OBRABLJENE zlate predmete vseh vrst odkupujemo na najugodnejši kotaciji. Za gram računamo do 3.500 lir, v odvisnosti od vrste. DARWIL, Trst, Trg sv. Antona 4. I. nadst.

ZELIM spoznati samsko, razporočeno ali ločeno, obvezna lepa zunanost, največ 38 let, z znanjem italijanske, ne, antikongformista za prijateljstvo, možnost poroke, Pisati na Oglasi oddelk Primorskega dnevnika pod šifro «Spoznanje».

M. P.

SUPERMARKET
DOMJO 157
JEZ
TEL. 82 65 41
DESPAR

OSMICE

Pri Boletovih - Piščanci - točijo belo in črno vino.

Pri Parovelu v Mačkolljah štev. 81, so odprli osmice, kjer točijo domačo belo in črno kapljico.

V Prebrenju štev. 73, Angel Kraljič toči belo in črno vino.

Josip Škerk, Salež 61, nasproti šole, je odprl osmice.

CERTINA

DS

ŠE NIKOLI NI BILA TOČNOST TAKO DOBRO ZAVAROVANA

EKSKLUZIVNI ZASTOPNIK

MALALAN

URARNA — ZLATARNA
Opčine, Preseška 6 — TRST
BOGATA IZBIRA UR · SERVIS
IN POPRAVILA ZA ELEK · TRONSKE URE

Darovi in prispevki

ZA SPOMENIK PADLIM V NOB IZ SKEDNJA, S KOLONKOVCA IN OD SV. ANE

Ob zmagoslavnem prazniku 1. maj v spomin vsem padlim borcem, ki so darovali svoja življenja za osvoboditev Trsta daruje družina Franič 10.000 lir.

V spomin na draga moža, očeta in nonota Pepija Sivitz daruje žena Marija z družino 10.000 lir za poimenovanje šole v Trebčah, 10.000 lir za dom handikapiranih na Opčinah, 10.000 lir za SD Primorec, 10.000 lir za pevski zbor Primorec.

PD s Proseka - Kontovela je na svoji redni seji sklenilo, da daruje za Kulturni dom Prosek - Kontovel 400.000 lir nabranih ob priliki Prešernove proslave in otroškega pustnega rajanja.

Namesto cvetja na grob Bertoka Šuke darujejo sorodnice Tončka, Rozka, Betka in Tonči 25.000 lir za Dijaško matiko.

Uršula Godina vd. Sanein daruje 5.000 lir za Dijaško matiko.

Namesto cvetja pok. Karmela Sedmaka darujeta Gigi in Sabina Švab z družinama 5.000 lir za vzdrževanje spomenika padlim v NOB v Križu.

V počastitev spomina Pepija Pauline daruje družina Marija Kapun 5.000 lir za dom handikapiranih na Opčinah.

Ob 31. obletnici smrti Karla Mihalja daruje žena 5000 lir za blagajno srednje šole I. Cankar in 5.000 lir za PD I. Cankar.

V počastitev spomina očeta daruje Elda Vignj 10.000 lir za sklad srednje šole I. Cankar.

V počastitev spomina svojega draga prof. Toneta Penka darujeta Jelka Švab in Dragica Blažević 10 tisoč lir za drž. trgovski tehnični zavod Žiga Zois.

V spomin na Karmela Sedmaka - Settima darujejo starši Marija in Matija ter sestra Danila in brat Virgilij 20.000 lir za vzdrževanje

spomenika padlim v NOB v Križu.

Namesto cvetja na grob Karmela Sedmaka - Settima daruje Slava Košuta 5000 lir za Dijaško matiko.

V počastitev spomina pok. Stefana Maverja daruje Marija Kette 5 tisoč lir za dom Jakoba Ukmarja.

Ob 10. obletnici smrti drage mame Valerije Grčić darujeta Emilija in Karlo 10.000 lir za Dijaško matiko in 10.000 lir za dom handikapiranih na Opčinah.

ZZI - UDI iz Pegognaga (Mantova) daruje 16.500 lir za vzdrževanje spomenika padlim Križanom v NOB.

Namesto cvetja na grob Karmela Sedmaka darujeta Gizela in Nini Sedmak 3.000 lir za Dijaško matiko.

Za TPPZ daruje podporni član Milan Škabar 10.000 lir.

Namesto cvetja na grob pok. Franca Lavrenčiča iz Lonjerja darujeta Justa in Kristina Lavrenčič 5.000 lir za dom handikapiranih na Opčinah.

ISOLSUGHERO

UDOBNOSTANOVANJE zvočno izolirano, termično zaščiteno z Isolsughero. Vam zagotavlja največje udobje. Isolsughero ideja narave nudi rešitev za sožitje «stena ob steni». Tel. 040 - 820182 / 3.

PAM železnina

STROJ · TEHNI · ARTIKEL

za industrijo, kmetijstvo in za dom

TRST (Industrijska cona)
D.O.M. 20122 - Tel. 84.97

LADY PLAST

TRST — Ulica Ugo Foscolo 5
(Pasaža) — Tel. 744-520

ZALUZIJE
ZLOZLJIVA VRATA
PLASTICNE REBRACE
PLASTICNE OGRAJE
MOQUETTES

STANOVANJA

veljajo več čez
termično in zvočno zaščitena

ISOLSUGHERO

priradna izolacija za življenje
«stena ob steni»

G. M. Colombin & figlio SpA
Trst — Tel. (040) 820182/3

**KMEČKA IN OBRTHNIŠKA POSOJILNICA
V NABREŽINI**

Tel. 200186

- sprejema hranilne vloge in
- nudi posojila po ugodnih obrestnih merah

NUDI VSE BANČNE USLUGE

Urniki: 8.30 — 12.30
16.00 — 17.00

Ob sobotah zaprto

adriaimpex

D. D.

UVOZ IZVOZ

ZASTOPSTVA

TRST - ULICA GEPPA 9/III — Tel. 38-770

SPLOŠNA OPREMA

Koršič

od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

- SERIJSKO POHIŠTVO
- POHIŠTVO PO MERI
- PREUREDITVE
- POHIŠTVO ZA TERASE IN VRTOVE

TRST, Ul. S. Cilino 38 (pri cerkvi sv. Ivana), tel. 54-390

AUTORALLY PAHOR GIORGIO

Ulica Zonta 3/a, tel. 69-250

- Nadomestni deli za: fiat, austin, renault, peugeot, ford, volkswagen, nsu, opel
- Oprema za rally
- Gume: Michelin - Uniroyal - Kleber - Dunlop
- Originalni nadomestni deli: Lucas - Marelli - Ferodo - Abarth - VDO

sveže pražena kava = prihranek

Sveže pražena kava pomeni prihranek, ker da več škodljivih okusne in dišave kave.

CREMCAFFÈ praži kavo vsak dan in jo sproti vsak dan dostavlja

CREMCAFFÈ Vam daje vedno vse najboljše

Cremcaffè PRIMO ROVIS

PRŽARNA: UL. PIGAFETTA 6/1 - Tel. 820.747 - Industrijska cona
PUNTO FRANCO VECCHIO Skladišče 10 - Tel. 29.210

DEGUSTACIJA: TRG CARLO GOLDONI 10 - Telefoni 793.735 - 750.575

GRADBENO PODJETJE

PETRA

Trst - Ul. Carducci 8 - Tel. 37.246

OB PRISOTNOSTI POLITIČNIH IN PROIZVAJALNIH KROGOV

Včeraj uradno odprli v Gorici šesti blagovni sejem ESPOMEGO

Podpredsednik dežele Stopper je pripisal velik pomen sporazumu v Osimu za gospodarski razvoj našega območja

Včeraj dopoldne so v Gorici uradno odprli šesti blagovni sejem ESPOMEGO. Ob tej priložnosti so se na novem sejmišču, ki so ga zgradili v manj kot enem letu, zbrali najvišji predstavniki državnih, pokrajinskih in občinskih oblasti, predstavniki proizvodnje, bančništva, sindikatov itd. Med udeleženci smo opazili deželne svetovalec Devetaka, Zorzone, Cocianija in Tripanija, pokrajinskega predsednika Agatija, predstavnike sindikalne federacije CGIL, CISL in UIL Petralia, Padovana in Breganta, predsednika Zveze industrijev Romanija, nadškofa Cocolina in druge. Nadalje je bil prisoten generalni konzul SFRJ v Trstu Ivan Renko s konzulom Srečkom Kovacem, zastopnik slovenskega gospodarstva, predsednik gospodarskega razstavišča Leopold Krese, član predsedstva gospodarske zbornice Hrvaške Zvonko Pošćić, predsednik izvršnega sveta skupščine občine Nova Gorica dr. Vinko Mozetič in viceguverner Narodne Banke Jugoslavije Joško Struclj.

Prvi maj na Goriskem

Ob današnjem mednarodnem delavskem prazniku bodo v naših krajih številne manifestacije in prireditve. Pokrajinska sindikalna federacija CGIL, CISL in UIL prireja zborovanje v Trzinu. Ob 9. uri se bodo udeleženci zbrali pri Anconetti, od koder bodo v spredu odšli na Trg republike, kjer bo ob 10.15 zborovanje.

V Dobredu prireja pokrajinski enotni sindikat tradicionalno proslavo 1. maja, ki se bo začela z igranjem budnice (nastop bo domači pihalni orkester), ob 9.15 pa bo pred sedežem prosvetnega društva »Je-

zero» shod, na katerem bosta govorila Roman Battista in Karel Černi.

V Steverjanu so prvomajsko slavnost praznovali s sinčnim odprtjem vinke razstave v kleti gostilne Dvor, ob 17. uri danes bo nastopil zabavni ansambel Štirje kovači. Jutri, v nedeljo, pa bodo ob 17. uri nastopili pevci in folkloristi iz Sovodenj. Praznovanje v Steverjanu, ki ga vodi prosvetno društvo Briški grič, se bo nadaljevalo tudi naslednjo nedeljo. V njihovo prirejanje se bo vključil tudi Mladinski krožek. Vse večere bodo v Steverjanu plesali.

Tradicionalno prvomajsko praznovanje bodo danes ob 15. uri priredili v Opatjem selu na Krasu. O pomenu prvega maja v jugoslovanski stvarnosti govoril sekretar zvezne konference SZDL Jugoslavije Marjan Rožič. Slavju bo prisostvovala pokrajinska sindikalna delegacija iz Gorice.

SESTANEK ODBORNIKA ZUCALLIJA S ČLANI KONZULTE

Delna omejitev razlašanja slovenske zemlje v Štandreu

Za gradnjo hiš naj bi namenili le severovzhodni predel Štandreža - O tem so razpravljali tudi v občinskem odboru

Videti je, da smo na dobri poti, da bi v Štandreu omejili razlašanje slovenske zemlje, ki ga predvideva deželni zakon št. 167 z dne 18. aprila 1962 in proti kateremu je odločno zastopala celotna naša skupnost v tem slovenskem predelu mesta. Področje, na katerem bi bilo mogoče zidati, naj bi omejili samo na severovzhodni predel Štandreža, in sicer ob Krški cesti.

O tem so v sredo zvečer razpravljali na neuradni seji štandredskih razloženih konzult, na kateri sta bila prisotna tudi občinski odborniki za javna dela Zucalli in inženir Roberto Costa. Za isti večer je bila v domu Andreja Budala na Plošču sklicana seja konzult. Vsi člani in veliko dvanajstih, predvsem pa kmetrov in obrtnikov, so se za najavljeno uro zbrali v domskih prostorih. Ker sta občinski odbornik in inženir Costa prispevala v Štandreu z enournno zidavo (imela sta namreč svoje občinske odobro), je veliko članov in domačinov že odšlo domov. Zaradi tega je srečanje poteklo v okrnjeni obliki. Ker pa so bile na tem sestanku iznesene zelo važne točke, ki zanimajo celotno štandredsko skupnost, je predsednik konzulte Danilo Nanut sklenil čimprej sklicati sejo, na kateri bo članke obvestil o podrobnosti omejitve razlašanja slovenske zemlje.

Inženir Costa je predsednika konzulte in druge člane podrobno seznanil z možnostmi, a bi pekoče vprašanje razlašanja slovenske zemlje delno omejili. Ob tem pa je predsednik Nanut pristavil, da se mora občina zavzeti, da bi zemljišče, ki so ga na severovzhodnem predelu Štandreža namenili gradnji ljudskih hiš, dali prvenstveno domačinom, da bi si na tem kraju zgradili hiše. Tako bi se ta predel Štandreža, ki je podvržen razlašanju, namenili slovenskim ljudem. Odbornik Zucalli je s tem v zvezi obljubil, da bodo o tem razpravljali na občini ter poiskali vse možne rešitve, da bi štandredskim ljudem prišli naproti.

Na sestanku so razpravljali še o drugih urbanističnih vprašanjih Štandreža. Člani so se odborniku za javna dela pritožili, ker so slo-

venskim kmptom vzeli veliko več zemlje, kot so napovedali pri razširitvi železniške postaje. Spočetka se je namreč govorilo, da bi kmetje morali odstopiti pas zemlje dolg 20 m, v resnici pa so bili prikrajšani za celih 129 m.

Odbornik Zucalli je štandredcem zagotovil, da bodo v kratkem pričeli z deli za razširitev vaškega pokopališča. Obenem je povedal, da bo nogometno igrišče ostalo tam, kjer je sedaj. Pri tem pa je dodal, da si bodo prizadevali, da bi ne dovolili graditi hiš v njegovi bližini.

O vprašanju razlašanja zemlje v

Štandreu in Ločniku so razpravljali tudi na zadnji seji občinskega odbora, na kateri je bil prisoten projektant regulacijskega načrta inženir Costa. Člani odbora so vzeli na znanje želje štandredskih in ločniških prebivalstva, ki bi rado omejili razlašanje zemlje.

Kar zadeva Štandreu so poudarili, da bi delno omejili zakon št. 167 ter dali zemljišče na razpolago samo v okolici Roke. Ostali deli zemlje naj bi namenili zelenim kmetijskim površinam. Isto bi storili v Ločniku, kjer bi za gradnjo hiš namenili področje od Ul. Camposanto do Ul. Lucinio.

VESTI Z ONKRAJ MEJE

Novogoriški simfonični orkester se uveljavlja tudi v zamejstvu

V njem sodelujejo tudi igralci iz Gorice
Na amaterski podlagi dosegajo kvaliteto raven

Pred štirimi leti, ko se je na pobudo ZKPO v Novi Gorici ustanovil orkester, so se že takoj začele prve težave, prmanjkovala so denarna sredstva, ki so bila nujno potrebna, treba je bilo izbrati dober kader... Toda kljub temu so se po veliki zaslugi dirigenta Marjana Koniča in delovnih ter strokovnih odborov uspeli prebiti skozi težave in poti in po letu intenzivnih vaj nastopili pred domačim občinstvom v Sempetru pri Novi Gorici. Ne bi ponavljali besed tedaj napisanih članov in kritik o lepem uspehu orkestra, uspelem prvem nastopu ter v nabito polni dvorani zadovoljnih poslušalcev.

To je bil prvi koncert z ljubimi sicer enostavnimi deli manj znanih avtorjev, ki je sicer pokazal, da vložen dotedanji trud ni bil zaman in istočasno vili v srca članov orkestra še več volje, zanosa ter vztrajnosti pri nadaljnjem delu.

Za tem so pričela gostovanja, najprej v okoljskih krajih okrog Nove Gorice, takoj nato pa se vabila izven novogoriške občine: čisto razumljivo pa je, da so se odzvali številnim vabilom tudi izven naših meja in se predstavili zamejskim skupnostem v Gorici, Steverjanu, Dobrodoobi idr.

Z neprekinjenim igranjem in številnimi vajami, ko se je večal znanost in stopnjevala kvaliteta, so vključevali v program izvajanih del tudi vedno nove in težje skladbe, odlomke iz oper pa tudi narodne motive. Osnovni so godalni kvartet simfoničnega orkestra, med svoje člane pa so vključili še štiri vokalne soliste opernih arij in tako lahko rečemo, da je danes gorški simfonični orkester, kljub skromnim finančnim razpoložljivim sredstvom, dosegel tako stopnjo, da ga lahko kot sicer amaterski orkester uvrstimo mnogo višje.

Ceprov so vsi amaterji, ki jih veže samo ljubezen do glasbe in delujejo popolnoma samostojno brez kakršnih koli honorarjev, so sposobni delovati na tako visoki ravni. Gre za edini tovrstni orkester v novogoriški občini ter daleč neokoli (menda sta v Sloveniji le dva taka amaterska orkestra), ki bi želel več razumevanja pri delovnih organizacijah in kulturnih društvih, da bi pomagali pri širjenju tovrstne kulturne dejavnosti čim širšemu delu občanov. S tem v zvezi navajamo primer nekatere pihalnih orkestro, ki že prehajajo v polprofesionalizem. Ob tem naj omenimo, da simfonični orkester ni le nastopal na naši strani, ampak da v njem igrajo nekateri Goričani. Tudi po tej plati odigrava orkester svojstveno vlogo, ki bi se ob večji zavzetosti za njegovo delovanje lahko še povečala.

V Parizu bodo operirali 75 dni staro deklico

Včeraj so z vojaškim letalom z ronskega letališča prepeljali v Pariz dva in pol meseca staro Alessandro Starace. Deklico bodo v Franciji operirali na želcu.

GORISKI DNEVNIK

POD VODSTVOM PREDSEDNIKA ALBINA SIRKA

Na seji Sindikata slovenske šole razpravljali o številnih vprašanjih

Razpravljali so o seminarjih v Ljubljani in v Gorici, pregledali so urejevanje staleža ter se seznanili z delom komisije za slovenske šole - Vprašanje učenikov - Poskusna uvedba skrajšanega pouka

Na zadnji seji Sindikata slovenske šole, tajništvo Gorica, so pod vodstvom predsednika Albina Sirka razpravljali o vrsti vprašanj iz šolskega življenja. Najprej so izbrali šolnika, ki se bosta letos udeleževala seminarja za slovensko kulturo v Ljubljani. Izmed prijaviteljev so določili prof. Karla Černica in visokošolsko Adrijano Bukovec. Pri izbiri so imeli prednost tisti, ki seminarja še niso obiskovali. Obenem sporočajo šolnikom, ki bi se radi udeležili, da so se na voljo mesta toda proti plačilu; prijave sprejema sindikat.

V zvezi s strokovnim seminarjem za slovenske šolnike na Goriskem — po pooblaščenih odlokih je prirejanje seminarja v pristojnosti profesorskega zbora in zavodnih svetov — je sindikat prevzel koordinacijo programov ter od poprej omenjenih te-

les prejel stališča. Ta telesa se po večini strinjajo, da bi bil seminar v času od 20. do 30. septembra, ni se pa ogrel za predlog, da bi bil seminar rezidenčnega značaja. Na podlagi predlogov zavodnih svetov in profesorskih zborov bo sindikat sestavil seminarne programe.

Predsednik Sirk je na seji odbora poročal tudi o sestanku na šolskem skrbništvu o preureditvi staleža. Takrat je bilo neresenih še približno 500 prošelj. Sindikalist je omenil skrbnikovo zagotovilo, da bodo do konca junija delo opravili. V mesecu juliju bodo preuredili stalež po novih parametrih ter bo v skladu s pooblaščenimi odloki pričel veljati z letom 1976.

Obsežna in zanimiva je bila razprava o sestanku komisije za slovensko šolstvo, ki deluje po členu 9 zakona od 22. decembra 1973 (zakon Belci - Škerk). Na seji te komisije so izvedli, da je bil razpis na tečaj za didaktične ravnatelje; za Tržaško je na voljo pet mest, za Gorško dve.

Članom komisije so sporočili, da je v tisku ali bodo kmalu pričeli tiskati več učnih knjig za osnovne, nižje in višje srednje šole. Višji šolski skrbnik je na seji te komisije poročal tudi o trošenju sredstev iz sklada, ki so ga po zakonu Belci - Škerk ustvarili za tiskanje učbenikov. V ta namen je določenih na leto 105 milijonov lir. V prvem letu iz sklada niso črpali sredstev, leta 1975 so potrosili le 45 milijonov, tako da je letos v skladu 165 milijonov lir. Ta sredstva so v celoti namenjena sestavi in tiskanju učbenikov, zato bi se morali šolniki lotiti dela, da bi odpravili vzrok, ki že dolga leta obstaja na tem področju. Ta sredstva bi morala posojati šolnike, da ekipno ali posamično pišejo učbenike, ali jih prevažajo, da bi le slovenska šola čimprej dobila gradivo, ki ga tako potrebuje in zaradi česar je delo na šoli oteženo.

Predsednik Albin Sirk je v nadaljevanju seje poročal o sestanku na šolskem skrbništvu za skrajšanje učnega časa in s tem v zvezi izoblikovane zahteve po uvedbi samo dopolnjenega pouka. Poskusno bodo takšen pouk uvedli samo na nižji srednji šoli in na strokovnem zavodu za trgovino. Skrajšani pouk bodo na teh šolah uvedli razmeroma hitro in je njegov pričetek odvisen tudi od tega, kdaj bodo občinske uprave zagotovile prevoze. Na sestanku šolskih ravnateljev na skrbništvu je prevladal predlog o uvedbi šolske ure po 50 minut.

Sindikat slovenskih šolnikov je na svojem sestanku sklenil pozvati šolnike, naj pomagajo ravnateljem pri sestavi urnika. To delo spada v okvir tistih 20 ur, ki jih predvideva ministrska okrožnica št. 82 od 26. marca 1976. Sindikat dodaja, da v skladu z določili te okrožnice šolniki fakultativno lahko poučujejo tudi več kot 18 ur, vendar jim morajo — tudi to je zapisano v okrožnici — te nadure plačati.

Urnik trgovin za praznike

Ob letošnjih prvomajskih praznikih bodo goriske trgovine poslovale z naslednjim urnikom:

Danes, 1. maja: vse trgovine bo zaprte.

Jutri, 2. maja: vse trgovine bodo zaprte; v jutranjih urah bodo odprte le pekarnice in mlekarne ter dežurna čevljarstva.

Ponedeljek, 3. maja: vse trgovine bodo odprte; trgovine z jestevinami bodo poslovale tudi v popoldanskih urah.

Združenje trgovcev nadalje obvešča, da bo poletni mikr bencinskih črpalk enak zimskemu, in sicer od 7. do 12.30 ter od 15. do 19. ure.

Dežurna nočna služba se bo pričela ob 22. uri.

Nevarnost slane na Goriskem

Izgleda, da se vremenske razmere na našem področju izboljšujejo. Po izredno hladnem valu v sredo, se je včeraj precej otopilo. Zaradi novih zapadlega snega v hribih, so se brski vinogradniki bali za letošnji pridelek. V sredo ponoci se je zjasnilo in obstajala je nevarnost slane. Na sredo pa burja ni menjala in tako se slana ni pojavila.

Po mnenju nekaterih ljudskih vremensarjev pa nevarnost še ni mino. Pred leti se je slana pojavila še okoli 10. maja in napravila veliko škodo na trtnih pogankih in sadnem drevju, tako da tisto leto sploh ni bilo kaj trgati.

Obilica snega v hribih nad 1200 metrov pa ustvarja pogoje, da slana pade letos spet v maj.

Smrt Rudolfa Devetaka čevljarja iz Gabrij

V sredo popoldne so v Gabrijah pokopali 70-letnega Rudolfa Devetaka, enega zadnjih čevljarjev v naših krajih in raznašalca Primorskega dnevnika iz Gabrij. Po rodu je bil doma iz Rubij, v Gabrijah pa se je preselil leta 1946, ko se je oženil z Irmo Pernarčič, »Tenčevco« iz Nabrže. Čevljarstva se je izučil še v mladih letih pri mojstru na Peči in s tem poklicem je preživljal sebe in družino. Večkrat je svojo delavnico premeščal iz ene v drugo vas, vendar se ni nikoli oddaljil od svojega rojstnega kraja, nadejal pa se je stalno naselil v Gabrijah.

Se kot otroka ga je med prvo svetovno vojno zanesla pot v begunstvo. Med zadnjo vojno pa je bil odpeljan v delavski bataljon v noznanost Italije.

Zadnje čevlje je »potompljal« kmalu po šestdesetem letu, ko mu je bila priznana pokojnina. Takrat je tudi za vedno obesil na klin čevljarjsko kopito. Od tedaj se je posvetil vrtnarstvu in čitanju Primorskega dnevnika, na katerega je bil že vrsto let naročen. Zapuščča žena, sina Dušana in hčerko Bruno, katerim izrekamo v tako težkem trenutku globoko sožalje.

SEJA DELOVNEGA ODBORA ZA KULTURNI DOM

Prizadevanja za spremembo vsiljenega gradbenega načrta

Političnim krogom je bila pojasnjena zahteva, da se oblikovanje objekta prilagodi njegovi namembnosti

Prejšnji večer se je na sešu SKGZ sestali delovni odbor za gradnjo kulturno - športnega središča v Gorici. Predsednik odbora Gozard Vesel je poročal o opravljenem delu od zadnje seje dalje ter je podrobneje navajal zlasti prizadevanja za spremembo tistega dela načrta, ki zadeva gledališko dvorano.

Kakor je znano, nam je bil tisti del načrta, ki se tiče gledališča, viden in je moral projektant tako oblikovati zunanost zgradbe, da njena funkcionalnost sploh ni prišla do izraza. Pod izgovorom ohranjanja zgodovinske cone se je dejansko hotela izsiliti gradnja takšnega objekta, ki bi po svoji zunanosti lahko predstavljal vse mogoče, samo gledališko dvorano ne.

Ker je bilo od samega začetka jasno, da gre za izrazito politično vprašanje, so se na politični ravni pričeli pogovori, da se doseže upoštevanje strokovnih stališč projektanta in izvajalca. S tem namenom je bilo na občini več sestankov, ki so imeli za posledico, da se bo projektant sestel z zgradbeno komisijo ter ji neposredno pojasnil arhitektonske vidike, ki so ga vodili pri izdelavi zadnjega osnutka.

Gozard Vesel je s tem v zvezi izrazil upanje, da se bo ta faza pogovorov hitro in uspešno zaključila ter omogočila napredovanje gradnje na celotnem gradbišču. Člane odbora je nato seznanil z doslej opravljenim delom pri gradnji temeljnih nosilcev ter napovedal postavljanje nosilcev nad temeljno zidavo za prihodnji mesec.

Na sestanku so se člani odbora zanimali za posamezne faze izgradnje ter so zlasti opozorili, da se je potrebno čimprej lotiti pogovorov z oblastmi za dodelitev sredstev iz javnih skladov. Beseda je tekla tudi o pristojnostih odbora in o postavitvi temeljnega kamna.

Danes in jutri odpre bencinske črpalke

Na Goriskem bodo danes in jutri odprte naslednje bencinske črpalke. DANES, 1. MAJA - Gorica: Shell, Ul. Crispi; Esso, Ul. Lungo Isonzo; Total, Ul. Aquileia; Chevron, Mihaelova ulica; Esso, Tržaška cesta. GRADNJA: Total, Ul. Trieste. TURJAK: Vecal, Ul. Piave. KRMIN: Agip, Drevored Venezia Giulia. ŠKOČAN ob Soči: Esso, pokrajinska cesta za Gradec. RONKE: Chevron, državna cesta št. 14; Total, Ul. Redipuglia. GRADEC: BP, Argine Morei; Sarom, Drevored Morei. TRŽIČ: Mobil, Ul. Boito; Agip, Ul. Duca d'Aosta; Esso, Ul. Boito; Agip, Ul. Cosulich. SLOVENE ob Soči: Agip, državna cesta št. 56.

Proslava 1. maja v Rupij

Danes ob 15. uri nastop ansambla Veseli Steverjanci — govor deželnega svetovaleca Dragota Štoke — nastop mešanih zborov iz Dobrodoobi in Mačkoli — nastop recitatorjev iz Dobrodoobi

Poleg kulturnega užitka, se boste razvedrili ob zvokih narodnozabavnega ansambla. Ne bo manjkalo tradicionalne fitalje, piščancev, klobas in pristnega domačega vina. Vljudno vabljeni.

DELAVCEM IN KMETOM OB 1. MAJU VOŠCI

KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA

SOVODNJE

PRAVILNIK SLIKARSKEGA EX TEMPORE V ŠTEVERJANU

- Mladinski krožek Gorica priredi v nedeljo, 9. maja, na dvorišču gostilne Dvor v Steverjanu slikarski ex tempore. Udeleženci bodo razdeljeni v tri kategorije: a) osnovnošolci; b) srednješolci; c) mladinci od 14. do 26. leta, ki niso še imeli samostojne razstave.
- Za vsako skupino je tema poljubna.
- Tehnika: za prvo in tretjo skupino je poljubna, za drugo skupino je obvezen linorez.
- Udeležencem bodo na razpolago risalne pole št. 5, ploščice iz linoleja, priprave za tisk in črnilo. Vse ostale potrebščine naj si vsakdo sam priskrbi. Udeležencem mora pred pričetkom tekmovanja javiti prireditelju lastno ploho, platno ali linolej.
- Ex tempore za prvi dve skupini bo trajal od 14. do 17. ure, za tretjo pa od 8.30 do 15. ure.
- MKG odklanja vsako odgovornost v primeru, da se izdelki pokvarijo.
- Nagradjevanje bo v večernih urah na Dvoru.
- Nagrade bodo podeljene le v primeru, da se bo tekmovanja udeležilo vsaj 8 mladincev za vsako skupino. Prvi trije uvrščeni v kategoriji osnovnošolcev bodo dobili risalne potrebščine, prvini trem druge skupine bodo šle knjižne nagrade, zmagovalcu tretje skupine nagrada v višini 40.000 lir, drugouvrščenemu pa 20.000 lir.
- Nagradni izdelki bodo lasti MKG. Ostale izdelke bodo avtorji lahko dvignili na sedežu SPZ v Ulici Malta 2.
- V primeru slabega vremena ex tempore odpade.

čitajte PRIMORSKI DNEVNIK

Predavanja

PD »Oton Zupančič« v Štandreu priredi v sredo, 5. maja, ob 20.30 predavanje dr. Stefana Bukovca o davčni pravi.

PD »Vipava« iz Rupe-Peči priredi v četrtek, 6. maja, ob 20.30 predavanje dr. Stefana Bukovca o davčni pravi.

Razna obvestila

PD »Vipava« Rupa-Peč vabi na filmski večer, ki bo v soboto, 8. maja, ob 20. uri na društvenem sešu. Predaval bo Miladin Černe, ki bo prikazal film »Potovanje okoli sveta«.

Kino

Gorica

VERDI 15.15—22.00 »Scandalos«. Igrata F. Nero, L. Gastoni. Barvni film. Mladini pod 18. letom prepovedan. CORSO 15.00—22.00 »Secondo tragico Fantozzi«. Paolo Villaggio in Anna Mazzamano. Barvni film. MODERNISSIMO 14.40—22.00 »I racconti immorali di Borowczyk«. L. Danvers in F. Luchini. Barvni film. Mladini pod 18. letom prepovedan. CENTRALE 14.45—21.30 »Bambis«. W. Disneya barvni film. VITTORIA 15.00—22.00 »Anatomia di un amore«. Barvni film. Mladini pod 18. letom prepovedan.

Tržič

EXCELSIOR 14.00—22.00 »Marcia trionfale«. Barvni film. PRINCEPE 14.00—22.00 »Sandokan - I. del«. Barvni film.

DEŽURNA LEKARNA V GORICI

Gorice ves dan in ponoči je v Gorici dežurna lekarna Providenti. Travnik 34, tel. 29-72.

Čitatelji Primorskega dnevnika iz Gabrij izrešajo družini Devetaka, ki raznaša časopis, najhloble sožalje ob boleči izgubi moža in očeta Rudolfa.

ZAHVALA

Ob izgubi dragega moža in očeta

RUDOLFA DEVETAKA

čevljarja iz Gabrij

se iskreno zahvaljujemo g. župniku, darovalcem cvetja in vsem, ki so na katerikoli način počastili njegov spomin.

Žena Irma, sin Dušan, hči Bruna in drugo sorodstvo

Gabrij, Trst, Tržič, Devin, Nabržina, Milje, Ljubljana, Kriz, Marjan, 1. maja 1976

ZAHVALA

Ob izgubi našega dragega

ANTONA DEVETAKA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so ga spremenili na njegovi zadnji poti. Posebna zahvala darovalcem cvetja, domačemu pevskemu zboru, g. župniku in g. Janezu.

Žena, sin in hčerki z družinami

Vrh, 1. maja 1976

Z uradne svečanosti ob odprtju goriskega blagovnega sejma ESPOMEGO

C. C. I. A. A. — TRGOVINSKA ZBORNICA
GORICA, 30. APRIL - 9. MAJ 1976

espomego

MEDNARODNI SEJEM

- TEHNIČNA POMOČ PRI TRANSPORTU
- NAVTIKA / KAMPING
- VINA IN LIKERJI

Sodelujoče države:

ITALIJA - ČESKOSLOVAKA
AVSTRJA - JUGOSLAVIJA
POLJSKA - MADŽARSKA
ROMUNIA - BOLGARIJA

Tajništvo sejma: BIWU PUBLICITA

Gorica — Korzo Italia 101 — Tel. (0481) 87.466

BOGATA ŽETEV PO TEŽKI ZAČETNI SETVI PO OSVOBODITVI

30 let zamejske Glasbene matice naše nepogrešljive kulturne ustanove

Svoj jubilej bo Glasbena matica proslavila z vrsto nastopov svojih dijakov in ansamblov in z zaključno akademijo 1. junija t.l.

Med slovenske kulturne ustanove, ki letos proslavljajo 30 let obstoja in nepretrganega delovanja, se vključuje tudi Glasbena matica, ki je v solumskem letu 1945/46 zopet pričela z rednim delovanjem v svoji glasbeni šoli; delovanjem, ki ga je l. 1927 nasilno prekinil fašizem in zatrl glasbeno dejavnost, ki se je že kmalu po ustanovitvi l. 1909 bogato razmahnila.

Dolgoletni prisiljeni molk slovenske glasbe na Primorskem je povzročil, da je morala Glasbena matica jeseni l. 1945 poprijeti z delom povsem na novo, v okoliščinah, ki niso bile vzpodbudne. Vrsto let glasbena šola ni imela lastnega sedeža ter so profesorji poučevali v zaslijskih prostorih, ki so bili raztreseni od Škedinja do sv. Ivana in Barkovega.

Pridobitev centralnih prostorov v Ul. R. Manna 29 leta 1952 in pomnožitev učnega kadra s pedagogi, ki so končali glasbene študije v Ljubljani, je omogočila, da je dobil pouk značaj redne glasbene šole, ki je svoje učence pogostje predstavila na javnih glasbenih prireditvah. Poleg orkestra je obstajal vsa leta otroški pevski zbor in nekaj let tudi mladinski pevski zbor, ki je bil osnova pevovodskega tečaja.

Delovanje je dolga leta hromila materialna stiska ter se je morala glasbena šola vse dotlej, dokler se ni uveljavila načelo enotnega kulturnega prostora in pomene kulture pri reševanju slovenskih manjšinskih problemov, neprestano ukvarjati z problemom svojega obstoja. Obstajala je celo nevarnost ukinitve, vendar je prevladala trezna miselnost, da bi ukinitve šole neopopravljivo škodila ter povzročila kulturno sramoto, zlasti ob upoštevanju bogate glasbene tradicije primorskih Slovencev. Zal je do ukinitve glasbene šole prišlo v Gorici, kar je povzročilo nekajleten zastoj na tem področju, vse dotlej, dokler ni glasbena šola v Gorici l. 1962 Glasbena matica obnovila.

Postopoma so se v javnosti po kazali prvi večji uspehi glasbene šole. Napredek dijakov, njihovi nastopi v javnosti in vključevanje šole v področje ljudsko-prosvetnega delovanja, je preoriljivo dokazalo, da more tudi glasbeno-pedagoško delo obroditi bogate sadove.

Brez obstoja Glasbene matice in njene glasbene šole prav gotovo ne bi imeli tako razvitega ljudsko-prosvetnega življenja. Iz šolskih vrst GM so izšli in še vedno v večjem številu prihajajo mladi zborovski pevci, ki s svojimi svežimi glasovi pomlajujejo naše zore, prihajajo mladi godbeniki, občasno tudi novi pevovodje. Iz vrst profesorjev GM dobiva naša ljudska prosveta pozitivnovalne in visoko kvalificirane glasbene voditelje naših pevskih zborov.

Zaupanje, ki so ga starši pokazali do slovenske glasbene šole, je našlo spontan odziv pri sodelavcih Glasbene matice, zlasti pri njenih glasbenih pedagogih. Prevzeli so nase breme, ki bi si ga v urejenih razmerah malokdo upal nositi, saj so se morali spoprijeti z vrsto težavnih problemov v šoli in izven nje. Večina profesorjev se je morala lotiti poučevanja več predmetov, ker je primanjlovala strokovnih kadrov, pri čemer so bile in so še danes delavne norme pouka dosti višje od tistih na državnih glasbenih šolah. Pogosti so bili primeri, da je profesor po 30 ali večurnem pedagoškem delu v okviru tedna, prevzel še delo z enim ali dvema pevskima zboroma. Ta način dela še danes ni osamljen ter priča o veliki nesebičnosti in ljubezni do dela z mladino.

Od obnove dalje je bil namen Glasbene matice predvsem vzgoja dobrih glasbenih amaterjev. Narščanje števil dijakov, postopno izboljšanje kvalitete pouka, predvsem pa potreba po novih glasbenih kadrih, je imelo za posledico, da se je v šoli začela posvečati večja pažnja vzgoji profesionalnih glasbenikov. Če so dijaki šole Glasbene matice sprva dokončavali študije na italijanskem konservatoriju Tartini, srečujemo od l. 1968 dalje že prve diplomante v šoli GM. Ker pa dijakom niso bile priznane, morajo njihovi absolventi še vedno ponavljati državne izpite na konservatoriju, da prejemajo ustrezno javno spričevalo.

Z namenom, da tudi mladini na področju posreduje glasbeno umetnost, je Glasbena matica pričela ustanavljati podružnice svoje glasbene šole. Najprej se je pričel pouk v Nabrežini jeseni l. 1954. V naslednjih letih so se pridružile podružnice v Borštu, Boljuncu, Devinu, Dolini, Dobrodo, Proseku-Kontovelu, Sovodnji, Štandrežu, Števerjanu in v Trebčah. V marsikaterem kraju, kjer je prosvetno delo začelo usihati je šola GM postala središče, okrog katerega se je usmerjalo prosvetno delo.

Iz podatkov o delovanju šole, ki so dosegljivi od šolskega leta 1951/52 do letos, izhaja, da je bilo v tem času vpisanih v šolo GM 5.400 dijakov, pri čemer ne

štejejo na stotine onih, ki so bili v otroških in mladinskih pevskih zbora. V tem obdobju je šola pripravila 238 samostojnih šolskih nastopov, sodelovala je pri 197 prireditvah drugih slovenskih kulturno-prosvetnih ustanov, pripravila je 71 nastopov na slovenskih osnovnih in srednjih šolah, organizirala je 113 gostovanj v zamejstvu in v raznih krajih matične domovine in če pristojemo še 223 javnih koncertnih prireditve, pri katerih so, predvsem v okviru delovanja orkestra GM, sodelovali tudi dijaki šole, bodisi kot orkestrski ali kot solisti, moramo reči, da je bilanca dela bogata ter opravičuje besede, ki sta jih o delu GM izrekli ob njeni dvajsetletnici dva ugledna rimorska glasbenika: skladatelj Matija Bravničar, po katerega sodbi je Glasbena matica poleg Slovenskega gledališča ena izmed najbolj pomembnih kulturnih ustanov med slovensko manjšino, ki z vsem svojim delom in dosežki venomer dokazuje, da so primorski Slovenci tu in da žele tu ostati. Pri tem je GM dosegla take uspehe, ki jih ne bi bila mogla nobena podobna ustanova v takih razmerah in s takimi sredstvi. Že pokojni rektor Akademije za glasbo v Ljubljani Karlo Rupel, je svojimi čestitkami tedaj pristavil, da opravlja Glasbena matica, skupaj z vsemi kulturnimi delavci med slovensko manjšino, tudi važno narodno obrambno delo ter ji gre zato toliko večja zasluga in priznanje za njihova prizadevanja.

Po svoji ureditvi, ki se ravna po načrtu italijanskih državnih konservatorijev, predstavlja šola GM danes glasbeno-pedagoški zavod, ki ima značaj slovenskega konservatorija v Trstu.

V letošnjem šolskem letu nudi Glasbena matica 500 dijakom individualni in skupinski pouk v Trstu, v Gorici in v naslednjih podružnicah: Bazovica, Devin, Dolina, Nabrežina, Prosek-Kontovel in Sovodnja.

Porast gojencev je zlasti v zadnjih letih izredno močan, kar pa se že veže s senčno stranjo delovanja šole — pomanjkanje učnega kadra, kar povzroča, da Glasbena matica ne more sprejeti vseh dijakov, ki bi želeli študirati glasbo na slovenskem zavodu. Na odstranitev te pomanjkljivosti bo v bodoče potrebno dobro razmisliti, saj je pomanjkanje glasbenih kadrov pri nas v zadnjem času zelo veliko, zlasti ker se tudi v slovenskih šolah v večji meri u-

vaja pouk glasbe. Dijaki Glasbene matice, ki so doslej diplomirali, se danes že vsi uspešno udeležujejo v tukajšnjem kulturnem življenju kot glasbeni pedagogi, člani orkestror, kot koncertantji itd.

Letošnji jubilej 30-letnice obnove delovanja bo šola Glasbene matice proslavila z nastopi dijakov solistov in ansamblov šole v Kulturnem domu v Trstu in zaključila z Akademijo 1. junija.

Razpored letošnjih nastopov v Kulturnem domu je naslednji:

6. maja bodo v mali dvorani nastopili solisti (klavir, violončelo, klarinet, kitara), duo flavt, trio klarinetov in kot gost ansambel Zavoda za glasbeno in baletno igranje iz Ljubljane pod vodstvom prof. Cirila Veroneka in s solistoma Moniko Skalar in Črtomirjem Šiškovcem.

13. maja bodo v mali dvorani nastopili solisti (klavir, violončelo, klarinet, kitara) in godalni kvartet.

18. maja bo v veliki dvorani nastop dijakov oddelka za harmoniko. Poleg solistov bodo nastopili ansambli iz Trsta, Bazovice, Nabrežine, Doline in Proseka-Kontovela.

22. maja bo v mali dvorani diplomski koncert violinista Črtomirja Šiškovca.

29. maja bo v mali dvorani diplomski koncert pianistke Jožice Lasić-Cefarini.

1. junija bo v veliki dvorani zaključna proslava s sodelovanjem otroškega pevskega zbora iz Trsta, ki ga vodi Stojan Kuret, pevskega zbora «Kraški slavček» iz Nabrežine pod vodstvom prof. Sergeja Radoviča, godalnega kvarteta, Komornega zbora Glasbene matice, ki ga vodi Janko Ben, godalnega ansambla dijakov iz Gorice in Nabrežine pod vodstvom prof. Silvana Krizmančiča ter opernih solistov Nore Jankovič in Ivana Sancina.

Kakor vsako leto bo šola GM predstavila svoje gojence na javnih produkcijah v Gorici ter v podružnicah Glasbene šole.

Ansambli šole GM bodo v letošnjem šol. letu gostovali še v Ukvalah v Kanalski dolini, v Špetru v Beneški Sloveniji ter v Pulju. Kot gost šole GM bo v dvorani «Gallus» nastopila violinistka Monika Skalar iz Ljubljane, v Nabrežini pa bodo gostovali dijaki Glasbenih šol iz Novega mesta, Črnomlja in Kočevja, s čimer bo vrnil obisk lanskoletnega gostovanja šole GM na Dolenskem.

Dva letošnja diplomanta bosta nastopila tudi pri drugih glasbenih

prireditvah. Tako se bo Jožica Lasić udeležila pianističnega bienala v Osičku (Memorial Darka Lukiča). Črt Šiškovci pa bo nastopil v okviru Komornega studija RTV Ljubljana ter bo imel samostojni recital v Mariboru.

Glasbena matica se bo udeležila tudi letošnjih proslav 100-letnice rojstva Ivana Cankarja. Razpisala bo glasbeni natečaj za zborovsko skladbo na Cankarjevo besedilo, orkester Glasbene matice pod vodstvom Oskarija Kjudra pa bo nastopil na zaključni prireditvi na Bazovici.

Orkester GM bo v juniju nadaljeval s koncertnimi gostovanji za šolsko mladino v nekaterih krajih obmejnega pasu v Jugoslaviji.

—S—

Prizor za vaje za Cankarjevo lepljenko v SAG

Z NEDAVNEGA POSVETOVANJA ZALOŽNIKOV V PORTOROŽU

Trenutek jugoslovanske knjige

Pred enim največjih jugoslovanskih založniških podvigov - skupnim natisom 16 knjig zbranih del Iva Andrića

Pred kratkim je bilo v Portorožu četrto posvetovanje jugoslovanskih založnikov, na katerem so obširno razpravljali o problematiki knjige, tako z njene čisto ekonomske kot tudi družbenopolitične plati. Uvodni referat je imel na posvetovanju direktor Državne založbe Slovenije v Ljubljani Ivan Bratko, ki je najprej govoril o knjigi in založniških v novem ustavnem obdobju, v tretjem razdelku pa o mednarodnem položaju jugoslovanske knjige. In ker menimo, da bo prav ta del zanimal tudi širši krog bralcev in ljubiteljev knjige, ga bomo skušali povzeti v prosti in krajši interpretaciji.

Ugled, zaupanje in prestiž, ki so si ga pridobili jugoslovanski založniki kot celota in posamezniki, je menil Ivan Bratko, temeljijo v prvi vrsti na njihovih uspehih izdaj in založniških podvigih. To se je pokazalo na vseh dosedanjih sejmih jugoslovanske knjige v Beogradu in to tradicijo je treba vsekar razvijati dalje in poleg tega organizirati med sejmiskimi dnevi tudi različne seminarje, simpozije, posvetovanja, razstave in podobno. Frankfurturški sejem je leta 1972 organiziral svetovno

razstavo knjig s kakimi petstotimi ekspozitami, ki so kasneje obiskali tudi nekatera druga glavna mesta. Na sejmju knjig v New Delhiju je bil letos mednarodni seminar na temo «Knjiga v osmem desetletju tega stoletja» s kakimi 30 referati in stotimi udeleženci iz vseh delov sveta. Poleg tega so organizirali razne tečaje za knjižničarje in založnike. Mednarodni seminar z obiljem referatov je bil za jugoslovansko delegacijo toliko bolj zanimiv, ker se je prvenstveno poglavljal v probleme knjig v deželah v razvoju, še posebej v Aziji in Afriki, in seveda tudi v Indiji, manj pa se je ukvarjal z vprašanji knjige najbolj razvitih zahodnih dežel. Tako je bil sejem knjig v New Delhiju osvežitelj in ohrabritev za kulturne delavce celotnega nevroščnega sveta.

V nadaljevanju je Bratko govoril o nekaterih pomanjkljivostih v jugoslovanskem založništvu in menil, da pomanjkljivosti in tudi nove naloge ne prihajajo do izraza samo v takšnih konfrontacijah kot so nagrade za najboljše založniški podvig leta v Jugoslaviji. Morda so mnogi bolj evidentne v konfrontaciji s preostalim svetom, na mednarodnih zborovanjih, razstavah in sejmih razvitega sveta in v zadnjem času tudi v deželah v razvoju, ki si jih želimo. In tu ne gre le za pomanjkanje sredstev za udeležbo na tem ali onem sejmju, v Frankfurtu ali Leipzigu, temveč nam predvsem manjka iz leta v leto popolnejši fond knjig v tujih jezikih, s katerim bi nudili svetu vse tisto, kar želimo, da bi zvedel o nas in vse, kar je potrebno za našo afirmacijo kot ene izmed najpomembnejših nevroščnih dežel s svojim specifičnim tridesletnim socialističnim razvojem. Ponavljamo vizualne slike naših knjig v naših jezikih gotovo ni tista pot, ki bi nam nudila rezultate, ki si jih želimo.

Zato se bomo morali, je nadaljeval Bratko, v mnogo večji meri kot doslej, posvetiti izdajanju knjig v tujih svetovnih jezikih, še posebej v jezikih, ki jih govorijo v neuvrščeni svet. Naše slikanice, knjige o karakterju in razvoju naše države, «Osem tisoč let umetnosti na tleh Jugoslavije», izdana v angleščini in odlično opremljena in druge knjige v angleščini so vzbudile na sejmju v New Delhiju veliko zanimanje in lahko bi jih

D. Ž.

Marian Kramberger:

Pazljivejša branja

Knjiga Pazljivejša branja, ki jo je izdala Državna založba Slovenije, prinaša pet esejev posvečenih domačim literarnim ustvarjalcem, esejev, ki jih je napisal Marian Kramberger. Ta je svojo študijo posvetil Srečku Kosovelu, Prežihovemu Vrancu, Ivanu Tavčarju, Gregorju Strnišu in Francetu Forstneriču. V prvem eseju, posvečenem Kosovelu govori avtor o melodiki Kosovelove poezije in njenemu ritmu. Druga razprava je posvečena problemu kmetstva v Prežihovih novelah. Kot poglavito delo Gregorja Strniše se nam predstavlja zbirka Odisej. Tako Kramberger ob njej široko razpravlja o komponentah Strniševe lirike. Ta esej je eden najdaljših esejev posvečenih sodobni slovenski poeziji. Kako brati Visoko kroniko to je naslov eseja o Tavčarju in njegovem poglavitnem delu. Zadnji prispevek je posvečen poeziji Franceta Forstneriča in moderni poeziji naslosh.

V zadnjem času smo dobili manj knjig posvečenih esejistični literaturi in literarni analizi. Nekaj časa je bilo pred leti obdobje, ko je bilo tovrstnih knjig na slovenskem trgu naenkrat več. Zdal pa je po zatistju Krambergerjeva knjiga ena prvih tovrstnih knjig. Drugo, kar lahko ob tej knjigi ugotovimo je to, da se avtor lotil analize predstavljenih pisateljev in pesnikov na neki nov originalen na-

revije

Jezik in slovstvo - št. 7

Stanko Kotnik v članku «Pravorečna priprava za učno uro» najprej poudarja, da je na slovenskih šolah — kljub oporozilom, ki kdaj pa kdaj poudarjajo v javnosti ali vsaj v zbornicah in razvaljstvih — skrb za kulturo govornega in pisane besede premajhna. Govorjeni jezik učitelja ali profesorja (seveda ne glede na predmet, ki ga poučuje) vpliva, včasih za vse življenje, na jezik učencev. Stanko Kotnik piše, kako izvedemo pravorečno pripravo, preden stopimo v razred. Sledi razprava Jožeta Toporišiča «Pomenski ustroj stavka»: v obliki predavanja in nekoliko skrajšano je avtor razpravo prebral na zborovanju slavistov v Postojni l. 1975. Osnovno razlago pomenske strani stavka pa je J. Toporišič podal že v svoji slovnici Slovenski knjižni jezik. Olga Gnamuš je napisala razpravo «Čilji jezikovnega programa, namenjenega jezikovno prikrašanim otrokom»: seveda avtorica s tem ne misli na mentalno nerazvite otroke, temveč tiste, ki zaradi različnih vzrokov nimajo zadostno razvite »sporočilne sposobnosti». Jože Koruza je napisal članek ob sedemdesetletnici Nika Kureta (roj. 1906 v Trstu). To je pregled vsestranskega dejavnosti raziskovalca slovenskega ljudskega gledališča, seg in mask. Jože Koruza je napisal seveda več kot izčrpen pregled, saj

je zapis opremljen z vsemi bibliografskimi in bibliografskimi podatki. Niko Kuret, znanstveni svetnik Inštituta za slovensko narodopisje SAZU, je širokemu krogu ljudi znan zlasti zaradi temeljito in privlačno napisanih knjig v 4 knjigah «Praznično leto Slovencev». Malomarnega odnosa do naše materinske se tiče še članek Berte Golob «Jezikovna vzgoja v celednevni šoli». Avtorica članka piše o tem, da je treba učence dovolj zgodaj opozoriti na različne vrste slovenskega jezika in jih opozorjati na to, kdaj je kaka zvrst primerna in kdaj druga (narečje, pogovorni jezik in zborna izreka). Matjaž Kmecl ocenjuje monografsko razpravo Helge Glušč «Pri-povedna proza Cirila Kosmača». Matej Rode predstavlja bolgarsko znanstveno glasilo Balgarski jezik. V rubriki «Spomini» je spominski zapis Antona Bajca «Jakob Šolar in čitankarji». Za konec imamo še nekaj polemike: Janko Moder se jezi zaradi «odlomka iz razprave» Milana Dolgana «Metodični postopki izvajanja besedil» (JiS 1975/76 - št. 5) in navaja svoje ugovore in poglede na interpretacijo besedil v šoli.

Dialogi - št. 4

Nada Gaborovič objavlja črtico s kmečko tematiko «Brazde v očeh», Branko Rudolf pa parabelo Gospodar sanj. Pesmi sta napisala Vladimir Memon in Čvetko Zagorski, poleg tega so natisnjeni še verzji iz poezije mladih. Mate Simundić predstavlja bosanskega pesnika Ivana Kordića (roj. 1945). Seveda, preberemo lahko dokaj zanimivo nadaljevanje Tarasa Kermaunerja «Različna branja Hiše Marije pomončnice». Jernej Stante je prispeval nekaj drobcev s področja filozofije: «Filozofska spoznavnost obstoječega». Prav gotovo pa človek rad prebere nekoliko polemiko, vendar vseskozi z znanjem podprto kramljanje Branka Rudolfa «O nekaterih splošnih in posebej slovenskih filmskih problemih». Spominu dr. Frana Vavtca je nekaj misli posvetil Janez Švajncar.

I. Hergold

Prejeli smo

MOST, št. 6. Iz vsebine: Aleš Lokar — Zamejski politični položaj ob novem letu, Pavel Zdovec — Mladjevska literatura in Mladje v koroški družbi, Irena Zerjal — Spet Mahalija, Taras Kermavner — Srečanja z Borisom Kidričem in Srečanja z Josipom Vidmarjem, itd.

MLADIKA, št. 4. Iz vsebine: Alojz Režula — Velika noč v Cankarjevem letu, Jože Peterlin — Moja domovina, Pavle Zidar — Mamma, mamica, mami... Kaj nas je povezovalo in ohranjevalo kot narod, Martin Jevnikar — Milan Lipovec (zamejska in zdomska literatura) idr.

S. R.

OB STOLETNICI ROJSTVA IVANA CANKARJA

pisatelja in revolucionarja

RAZPISUJE «DAN»

za slovenske dijake srednjih šol ter študirajočo in delavsko mladino dežele Furlanije - Julijske krajine

LITERARNI NATEČAJ

za vse zvrsti, v katerih je ustvarjal Cankar (poezija, proza, dramatika, kritika, publicistika idr.).

Razpisanih je 10 nagrad:

1. nagrada 200.000 lir,
2. nagrada 100.000 lir,
3. nagrada 50.000 lir in 7 knjižnih nagrad.

Prispevke pošiljate do 31. maja 1976 na naslov: Uredništvo revije Dan, Ul. Montecchi 6, Trst.

Ocenjevala jih bo žirija, ki jo sestavljajo Jože Babič, Viljem Černo, Ziva Gruden, Miroslav Košta, Marko Kravos, Ace Mermolja in Karel Šiškovci. Žirija bo upoštevala starost in izobrazbo avtorja, zato naj ti navedejo poleg imena in naslova tudi svoja leta in šolo ali poklic. Žirija si pridruži pravico, da glede na vrednost in število poslanih del nagradni sklad porazdeli drugače.

Tistim, ki nimajo izvirnih del, predlaga uredništvo, da se lotijo ene izmed tem po teh ali podobnih Cankarjevih citatih:

— «Literatura, umetnost, znanost — to je le zunanji izraz, je le dokument narodove kulture, je dokument narodovega duševnega in materialnega blagostanja».

— «Temeljina načela socializma in zadnji cilji njegovi so last vseh narodov; toda pota, ki vodijo do teh ciljev, si more začrtati le vsak narod zase, po svoji posebnosti, po svojih domačih gospodarskih, političnih in kulturnih razmerah».

— «Umetnika ceniš brez skrbi po meri in vagi njegovega ponosa. Kjer se priklanja sramežljiva skromnost, tam je blizu laži; kjer se razmahuje glasen napuh, tam sta družici praznosta in strahopetnost».

— «Ti, ki si delal — tvoje je delo: to je postava!»

Izid natečaja bo objavljen v junjski številki Dneva in v drugem zamejskem tisku.

OB STOLETNICI ROJSTVA IVANA CANKARJA razpisuje Glasbena matica v Trstu

NATEČAJ ZA ZBOROVSKO SKLADBO NA CANKARJEVO BESEDILO

Razpis je za originalne skladbe za postmutacijski zbor a cappella.

Natečaja se lahko udeležijo skladatelji slovenske narodnosti, rojeni ali bivaajoči na Primorskem, ne glede na mejo in državljanstvo.

Vseka skladba naj bo označena z geslom. V priložni zaprti ovojnici, označeni z istim geslom, naj bo ime skladatelja, njegov naslov, kratek življenjepis in fotografija. Žirija bo odprla samo ovojnice nagrajene skladbe in skladb, ki jih bo pripravila za javno izvedbo.

Nagrada za najboljšo delo znaša 300.000 lir. Organizator bo poskrbel za javno izvedbo izbranih skladb.

Sklepi žirije so dokončni in nepreklicni. Skladbe morajo biti izpisane različno in s črnilom, da jih bo mogoče razmnoževati s fotokopiranjem.

Prispevke sprejema: Tajništvo Glasbene matice — Trst, NATEČAJ ZA ZBOROVSKO SKLADBO NA CANKARJEVO BESEDILO — Ul. R. Manna 29, 34134 TRST do 1. oktobra 1976.

Rezultati natečaja bodo objavljeni v javnih občilih 31. oktobra 1976.

GLASBENA MATICA

PRED DRUGO LETOŠNJO PREMIERO V SAG

«V areni življenja sem stal» lepljenka Cankarjevih tekstov

Tekste, zvečine satirične in polemične, sta v dramaturško celoto zbrala dramaturga Jože Rode in Jože Vozny

Prihodnji petek, 7. maja, bo v Slovenskem amaterskem gledališču v Trstu druga premiera v letošnji peti, jubilejni sezoni gledališča. V počastitev stoletnice rojstva Ivana Cankarja bodo u-prizorili dramsko lepljenko V ARENI ŽIVLJENJA SEM STAL. «Lepljenko» sestavljajo zvečine Cankarjevi satirični in polemični spisi, ki sta jih dramaturga Jože Rode in Jože Vozny strnila v dramaturško celoto in jih ugledališča.

Predstava ne namerava «svetariti» iz že tisočkrat obdelanih in tudi manj znanih Cankarjevih del novu, literarno, gledališko delo. Nasprotno: je mešanica del, ki predstavljajo iskanje našega odnosa do njegovih sporočil, poistovetenje, ki meni, da se ni vse, kar je obseženo v Cankarjevem ustvarjanju in humanističnem sporočilu, že dokončno urešeno. Cankarjeva živost je zajeta prav v tistih humanističnih zahtevah, ki so prozile in dajale moč naši slovenski revoluciji NOB in ki jih tudi visoka stopnja civilizacije človeštva še vedno ni zmogla v polnosti uresničiti. Ne gre za iskanje idealističnega gledanja in iskane humanizma, ampak za tisti pošten in zavzeti odnos, ki nas bo (lahko) popeljal v višje oblike demokracije.

Cankarjev kulturno-politični program, ki v tem besedilu skuša zažveti s polno močjo, absolutno onemogoča kakršno koli lažno in napiheno «igranje in soglasjanje» s sporočilom. Režijsko izvedni koncept predstave temelji na načelu, da mora biti osebna zavzetost izvajalca usmerjena v resnično istovetenje z osnovni de-jejo. To istovetenje pa je bilo potrebno doseči z zares polnim, nešablonskim, nešolskim in ne didaktičnim pozitivnim odnosom do predloge, predvsem pa do vseh izpovednih misli avtorja — Cankarja.

Vizualizacija predstave — gle-

dalistično in režija — izhajata iz želje po pozivu in izzivu občinstvu, iz klica presenečenega, poštenega ustvarjalca, ki ga čas noče ali pa še ne more razumeti. Zunanji pa tudi notranji odnosi med izvajalci so tudi vizualno različni s simbolično, pa vendar jasnimi in enostavnimi postavitvami. Ne statika, ne mitingastvo, ne «igranje», ne teza ne morejo sprožiti in prostiti vseh tistih pomembnih pa poštenih misli, ki prevajajo v tem izboru iz Cankarjevih del. Kajti, ni po naključju izbran naslov in osnovno gibal: V ARENI ŽIVLJENJA SEM STAL. Življenje samo, v sebi svoji polnosti in prepletanju politike, kulture, ustvarjalnosti, človečnosti, ljubezni, lirike in vsega drugega, kar pač tvori naše življenje, je izhodišče za snovanje gledališče-vizualne podobe te uprizoritve.

Predstavo so pripravili dramaturgi in strokovni sodelovalci Zdrženja gledaliških skupin Slovenije: Jože Rode, režiser Sergej Verč, lektorica Mira Sardoč ter igralci Sergij Cerkenič, Ksenija Dobrila, Darji Frandolčić, Marina Gulin, Boris Kopal, Jasna Rodšek, Lidija Sosič in Sergej Verč. Pri predstavi sodelujejo še Franc Meula (vodja predstave), Alenka Cepar (šepetalka) in Aldo Pipan (tehnični vodja). Glasbeni izbor oziroma prehod, ki so postavljene kot uvajanje ali zaključevanje tem, nekateri pa predstavljajo povezovanje sorodnih tem podpiranje razpoloženj ali podprtavanje misli — sporočil, so izbrani iz raznih simfonij in še posebej iz simfonične pesnitve «Pesem o zemlji» skladatelja Gustava Mahlerja, ki je bil Cankarjev sodobnik (eno leto je bil celo kapelnik v ljubljanskem Deželnem gledališču) ter doživljal podobne usode kot naš veliki pisatelj.

Pred že napovedano petkovo premiero bo gledališče imelo predpremierno predstavo «V areni živ-

ljenja sem stal» v sredo, 5. maja v mali dvorani Kulturnega doma, kjer bo gost Krožka za družbene in politične vede «Pinko Tomažič». Predstavo «V areni življenja sem stal» je Slovensko amatersko gledališče namenilo vsem prosvetnim društvom, klubom, šolam in podobnim organizacijam, ki bi v tem letu želele počastiti spomin na stoletnico rojstva Ivana Cankarja. Zato uprava SAG vabi vse morebitne interese za predstavo, naj se zgledajo v prostorih gledališča, kjer bodo prejeli vse potrebne informacije.

S. V.

PRED STOLETnico CANKARJEVEGA ROJSTVA

PO SLEDОВИH CANKARJEVIH OBISKOV V TRSTU

Znamenite stavke iz «Očiščenja in pomlajenja» je Cankar napisal 20. aprila 1918 v stanovanju pok. odv. dr. J. Ferfolje v prvem nadstropju palače v Ul. Fabio Filzi 17 (ex via Vienna) - V Bazovici je bival v juliju leta 1912, ko je obiskal Lonjer, pozneje pa tudi druge kraške vasi in dr. Izidorju Reji, tržaškemu občinskemu zdravniku, pozneje pisal: «Bog blagoslovi Kras in vse njegove prebivalce»

Kot smo v našem dnevniku že pred mnogimi tedni poročali, je tudi Narodna in študijska knjižnica v Trstu prevzela v okviru letošnjih praznov, a na podlagi sklepov tržaškega odbora za proslavo Cankarjeve stoletnice, skrb za nekatere manifestacije, zlasti tiste, ki so povezane s pisateljevimi številnimi stiki s Trstom. Tudi naš dnevnik se hoče s svoje strani oddolžiti spominu velikega Cankarja in mu je že doslej posvetil letos, poleg krajših zapisov, dve celi strani. In prav prvomajska številka se nam zdi primerna, da mu posvetimo vnoč več prostora in objavimo nekaj manj znanih in tudi še neznanih podatkov — tokrat o Cankarjevih obiskih našega mesta, kamor je — kot je znano — tako rad prihajal predavati na vabilo slovenskega socialističnega ljudskega odbora. Za tiste bralce pa, ki se s Cankarjevimi obiski Trsta želijo podrobneje seznaniti, bomo pri tem vzporedno navajali tudi že objavljeno literaturo, ki jo imajo vso na razpolago prav v naši Narodni in študijski knjižnici, ki se za letošnje jubilejno leto zanimala tudi za sledove tržaških obiskov velikega jubilara. Iz dosedanjih rezultatov tega zanimanja bomo objavili le nekaj zanimivejših podatkov, poleg odlomkov iz zadnjega spominskega članka našega tržaškega rojaka Alberta Široka, ki je izšel v letošnjem Presemerovem koledarju pod naslovom «Zadnje srečanje s Cankarjem».

Kdaj je prišel mladi Cankar v prvi stik s Trstom, nas je najprej zanimalo. Odgovor smo našli v razkošni knjigi Franceta Dobrovolca «CANKARJEV ALBUM», ki je izšla leta 1972 pri založbi Obzorja v Mariboru, kjer je na strani 271 zapisano:

«Prvi Cankarjev stik s Trstom, ki je bil hkrati njegov prvi neposredni stik s socialističnim gibanjem, je bilo njegovo sodelovanje s pesmijo «Srečanje v Varšavi», ki jo je na prošnjo glavnega urednika Elbina Kristana objavil v prvomajski številki «Delavca» — Rdečega prapora 30. aprila 1899.

Sedem predavanj

V isti knjigi so naštet tudi vsa tržaška predavanja in sicer:

«V teku enajst let je imel Can-

kar v okviru ljudskega odbora sedem predavanj, medtem ko jih je imel v Ljubljani le tri.

V društvenih prostorih v Ul. Boschetto — via del Boschetto št. 5 (danes via Slataper) je imel naslednjih pet predavanj:

SLOVENSKO LJUDSTVO IN SLOVENSKA KULTURA 24. in 25. aprila 1907.

TRUBAR in TRUBARJEVE SLAVNOSTI 21. maja 1908.

O SLOVENSKI PROZI 22. maja 1908.

O NAVDUŠENJU 27. oktobra 1908 in

UMETNOST IN LJUDSTVO 14. oktobra 1910.

Vsa ta predavanja so bila dobro obiskana; za poslušalstvo pa je imel poleg delaustva tudi veliko dijaške mladine.

Poleti 1912 se je socialistični Delavski komite (Sedi Runitne) s ljudskim odrom vred preselil v via della Madonna št. 15. Da bi dali v začetku svojega dela v novih prostorih primeren poudarek, so tržaški socialisti izbrali prav Cankarja, da je odprl predavateljsko sezono s svojim predavanjem

ANTON ASKERC IN NJEGOVA DOBA 5. oktobra 1912.

v katerem je podal oceno tega našega pesnika tako objektivno in bistro, da je njegova sodba skoraj v celoti obveljala tudi v slovenski literarni zgodovini.

V novem Delavskem domu je Cankar imel še predavanje

OČIŠČENJE IN POMLAIENJE 20. aprila 1918.

ki je imelo širok odmev v slovenskem časopisju. Delčno je bilo pa tudi ostre kritike socialističnih starinov, predvsem voditelja desnega krila stranke, Antona Kristana. Ta je nacele polemiko v strankinem glasilu «Napreju» in z njim še nekateri drugi socialistični politiki. S svojo polemiko je Anton Kristan izrazil znameniti Cankarjev odgovor «O pomlajenju in prerobenju», ki je izšel 8. maja 1918, v katerem je med drugim poudaril, da bi moral vodilno vlogo za rešitev slovenskega nacionalnega virašanja prevzeti proletarijat.

Vse te podatke je avtor knjige «Cankarjev album» vzel iz naslednjih spisov:

D. Kermavner: «K Cankarjevemu predavanju v Trstu leta 1908», objavljen v reviji Novi svet leta 1947.

Ivan Regent: «Ivan Cankar v Trstu objavljenem v našem dnevniku 18. maja 1947;

Miroslav Ravbar: «Ivan Cankar socialistični predavatelj v Trstu», objavljen prav tako v našem dnevniku 11. decembra 1948;

Fran Petre: «Ivan Cankar in Trst», objavljenem v tržaškem ljudskem tedniku 8. in 15. decembra 1950.

Trije spomini

Kot bralac lahko ugotovi, je bilo Cankarjevo zadnje predavanje v Trstu samo dobrih sedem mesecev pred njegovo smrtjo in pri Narodni in študijski knjižnici so se zanimali, ali se ga — poleg omenjenega Alberta Široka — še kdo izmed živih tržačanov spominja. Toda doslej je bilo moč ugotoviti le, da se Cankarja zelo blede spominja hčerka pokojnega odv. dr. Josipa Ferfolje, tedanjega predsednika Ljudskega odbora, Jarmla Ferfolja, por. Luin. Pri njenem očetju je namreč Cankar takrat stanoval.

«Bila sem komaj triletni otrok, ko je bil pri nas Cankar. Stanovila sva v prvem nadstropju v Ul. Fabio Filzi 17 in Cankar je mene in obe moji nekaj starejši sestrici pestoval in se z nami pogovarjal. Vse nam je objubil, kar smo želele, med drugim tudi, da bo odšel pisati posebej za nas otroško povest. Spominjam se tudi, da je mama povedala, da mu je med pisanjem zadnjega dela predavanja pustila, zaklenjenemu v sobi, kozareček z vodo pomešanega žganja...» je povedala gospa Jarmla Luin.

Ko torej hodimo — skoraj vsak dan — Tržačani po Ul. Fabio Filzi,

Dr. Izidor Reja, tržaški občinski zdravnik, pri katerem je Cankar stanoval v Bazovici leta 1912 in z njim obiskoval številne tržaške bolnice

ki se je leta 1918 imenovala še via Vienna, se pač nihče ne spomni, da je v prvem nadstropju palače št. 17, v sobi desno od balkona napisal Cankar najpomembnejše stavke svojega znamenitega predavanja o «Očiščenju in pomlajenju»:

«Jaz verujem v to družino svobodnih narodov...»

In: Ali je še kateri izmed 400 ali 500 poslušalcev, ki so tisto tržaško Cankarjevo predavanje leta 1918 poslušali, še živ? NSK je našla doslej samo dve tedniji poslušalki: Valerijo Kocjančič - Špelo in Marijo Bernetič - Marino.

Prva se spominja: «Imela sem dvajset let, ko me je mama peljala v Ul. Madonna poslušati Cankarja in se danes se spominjam, da je imel na mizi vodo in da sem vprašala mamo, zakaj mu niso prinesli vina. Toda vsebine predavanja se ne spominjam. Pač pa je moja mlajša sestra vedno povedala doma, ko je v šoli od učiteljice Amelije Hartmanove zvedela za kakšno prireditel ali predstavo...»

Marijo Bernetič pa je bilo komaj šestnajst let — in pravi: «Podrobnosti se ne spominjam, toda gotovo je, da je bilo Cankarjevo predavanje, ki sem ga poslušala v Ul. Madonna, tam kjer je danes trgovina glasbil...»

Vladimiru Premruju, znanemu «cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

«Cankarjašu» in sodniku našega dnevnika, pa je pokojni popularni slovenski tržaški učitelj Kleinmayer povedal: «Med predavanjem je zmanjkala luz in jaz sem poiskal svečo ter jo postavil Cankarju na predavateljsko mizo rekoč: Odslej se bom lahko vedno pohvalil, da sem posvetil samemu Cankarju, čeprav je tako slaven pisatelj...»

telj in vrstnik iz študentskih let na Dunaju, gostitelj, podpornik in organizator skupne pomoči pisatelju. Bivanje Cankarja na Krasu v Sezani pri dr. Versonu in v Bazovici pri dr. Reji in v avgustu pri dr. Tumi je bilo sestavni del akcije, katere pobudnik je bil moj oče in ki naj bi Cankarju pomagala iz življenjskih težav, še posebno pa pripomogla k njegovi zdravstveni okrepitvi. V tem smislu je akcija uspešna, posebno še bivanje na Krasu, kar je razvidno iz raznih poznejših Cankarjevih pisem.»

«Bivanje v Bazovici je bilo povezano s spoznavanjem Krasa in njegovih ljudi, saj ga je moj oče jemal s seboj na vse zdravniške obiske na njegovem področju. Za njegovo duševno umiritev so bili pomembni razgovori z očetom, dve prijateljeli s skupnim svetovljanskim obzorjem in političnim gledanjem, s skupnimi spomini iz dunajskih let. Bivanje v urejeni družini je Cankarja emocionalno navezalo na njo, še posebno na mojo malo sestro Zdenko, ki jo je imenoval «zlatna gospa» in katere se je vedno spominjal v poznejših pismih. Zdravo življenje pod nadzorstvom zdravnika, mentalna klima v krogu novih znancev, klenh Kraševcev, sta Cankarja duševno in fizično popolnoma okrepila, saj piše Cankar mojemu očetu v pismu z Bleda 18.7.1912:

«Zdravja je v meni na kupe. Bog blagoslovi Kras in vse njegove prebivalce. Se enkrat najlepša hvala in iskrene pozdrave Tebi, gospe, Zdenki in nekoliko tudi Tokiji (ljubeznivo domači pes — pulci)»

«Moja mati je smatrala za poseben uspeh njegovega prijateljskega bivanja pri nas, da v vsem tem času ni bilo nikakih piskih podrigov — nasprotno je Cankar živel v ustvarjalnem zanosu v

pripravi povesti MILAN IN MILENA.»

«Nekaj več in podrobneje o tem prinaša «Prispevek Cankarjevi korespondenci za leto 1912-13», ki je izšel v Novem svetu 1949, številka 12.»

O Cankarjevem bivanju v Bazovici je pisal tudi Mitja Presl v Jadranem koledarju leta 1955. Odbor za proslavo Cankarjeve stoletnice pa namerava poskrbeti za že omenjeno vzidavo spominske plošče v Bazovici in v Ul. Madonna 15.

V Primorskem dnevniku pa je poleg že zgoraj omenjenih člankov obširno pisal tudi pokojni dr. Fran Votovec pod naslovom CANKARJEVA PUBLICISTIKA IN TRST leta 1966, ko smo obhajali 90-letnico Cankarjevega rojstva: ZTT pa je to razpravo izdala še istega leta v posebni brošuri.

Obisk v Lonjerju

Naj za zaključek vsaj delno navedemo še pismo dr. Izidorja Reje dr. Henrikumu Tumi pred Cankarjevimi prihodom na Bazovico, ker je značilno za Cankarjevo odlično počutje na našem Krasu.

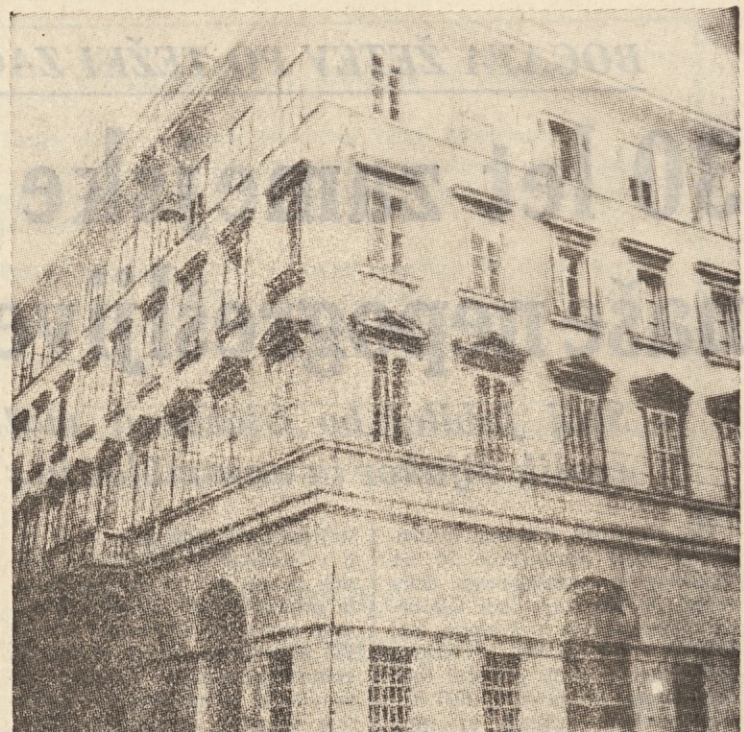
Pismo je objavljeno v št. 12 revije Novi svet leta 1949 in se med drugim glasi:

«Na vaše cenjeno pismo mi je čast Vam javiti, da je sedaj g. Ivan Cankar pri g. dr. Verčonu v Sezani za nekoliko časa. Včeraj smo ga obiskali in na moje veselje sem konstatiral, da je zdravstveno popolnoma prenovljen.»

Pravi, da je kraški zrak nekaj posebnega zanj. Sedaj spi, ima dober apetit, hodi sam na sprehod, vsega tega ni bilo na Rožniku. Prečepel Vam je cele mesece v oni gostilni, ne da bi se kam ganil.

Za objavo pripravil STANISLAV RENKO

(Nadaljevanje na 8. strani)

Palača v Ul. Fabio Filzi št. 17 (leta 1918 se je imenovala Via Vienna), kjer je Cankar leta 1918 stanoval pri odv. dr. J. Ferfolji, predsedniku Ljudskega odbora, in kjer je v prvem nadstropju (desno od balkona) pisal zaključne, najlepše stavke iz «Očiščenja in pomlajenja»

Palača v nekdanji ulici Via del Boschetto št. 5 (danes Via S. Slataper), kjer je imel Cankar v tedanjem delavskem domu, ki je bil sedež tudi Ljudskega odbora, pet predavanj v letih 1907, 1908 in 1910

IZ SPOMINOV ALBERTA ŠIROKA «ZADNJE SREČANJE S CANKARJEM»

«...LEŠNIKI NISO ZA ŽABE!»

«Presneti Primorci! Prijetno je med vami.» je dejal Cankar med obiskom pri družini Širokovih pri Sv. Jakobu - «Nič malodušja!... Ruska revolucija je razplamenela v ljudeh samozavest»

Zadnjič sem se srečal s Cankarjem aprila 1918, ko je imel v Delavskem domu v Trstu svoje poslednje predavanje «Očiščenje in pomlajenje».

Iz Trsta so mi sporočili, da bo na predavanju policijski komisar in naj bo zato previden, naj ne govori prosto in naj predavanje raji napiše...

Kako je potekal Cankar v Trst, mi je pripovedoval Ljubljancan Anžič, ki je bil med drugo svetovno vojno z mano interniran v taborišču v Abruču... Cankar je odpotoval iz Ljubljane v Trst 20. aprila 1918 s popoldanskim vlakom. Navadno je vzel vozovnico za tretji razred, toda pa je stopil v vagon drugega razreda, pogledal po kupejih in si izbral najbolj praznega...

Nato je dvignil desko pod oknom, si improviziral tako mizico, vzel iz kovčka kup listov papirja in začel pisati...

Vlak je drvel s pospešeno naglico naprej in Cankar je pridno pisal. Sele pred Devinom, kjer se je odprl razgled na morje, je odložil svinčnik, spravil naglo rokopolj v kovček, se naslonil na okno in se zastrmel v širo morso ravan...

Na peronu je čakala Cankarja majhna skupina ljudi. Tu je bil Ivan Regent, vodja slovenskih socialistov, z njim dr. Ferfolja, tedanjí predsednik Ljudskega odbora, in nekaj drugih odbornikov društva in Cankarjevih častilcev, med njimi tudi jaz in moj brat...

Skupina je v smehu zapustila postajo in se odpravila proti središču mesta. Sprejeli je stopala gruča s Cankarjem, Regentom, Ferfoljo in nekaterimi odborniki Ljudskega odbora, drugi pa so nekoliko zastopali, med temi tudi jaz z bratom Karlom...

Vendar predavanje še ni bilo docela napisano. To je pripovedovala Ferfoljeva žena mojemu bratu.

Po večerji pri Ferfoljevih je Cankarja mikalo, da bi se malo izprehodil in stopil nato še v kavarno.

«Ne», je odločno rekel Ferfolja, «najprej bo treba predavanje končati».

Na pisalno mizo mu je postavila Ferfoljeva žena čaj, steklenico rumna in cigarete, in da bi

POMEMBEN IN TRAJEN SPOMENIK, POSTAVLJEN OB 100-LETNICI PISATELJEVEGA ROJSTVA

CANKARJEVO DELO V 30 KNJIGAH

Neprecenljiv vir za spoznavanje veličine Ivana Cankarja na 8000 straneh njegovih spisov in pisem ter na dodatnih 4000 straneh uredniških prikazov

Cankarjevo leto se bliža svoji mu vrhu: proslavam ob stoletnici pisateljevega rojstva dne 10. maja. V teh dneh se bomo spominjali pisatelja s posebnimi proslavami Slovenci v matični domovini, v našem Primorju in na Korškem, kakor tudi drugod (Novi Sad, Dunaj idr.). Proslavljanje Cankarjevega imena pa ne sme biti sedaj in pozneje le manifestativnega značaja; saj je namen prigodnega slavljenja v tem, da bi dosegli v nas vseh stalno spremljanje pisateljeve misli in njegove umetniške besede. Če bi to obšli, bi se pregrešili nad Cankarjem samim, ker bi sicer bilo vse skupaj le *epot rodoljubja in domovinske navdušenosti*, kakor je zapisal on sam ob odkritju spomenika pesniku Prešernu v Ljubljani leta 1905.

Neprecenljiv vir za spoznavanje veličine Ivana Cankarja pa predstavlja 30 knjig zbranega dela z nad 8000 stranmi njegovih spisov in pisem ter z dodatnimi blizu 4000 stranmi, v katerih uredniki podajajo prikaze objavljenih spisov.

Tudi pisatelj — pesnik, znanstvenik, raziskovalec — je ustvarjalec in delavec. Svoje delo navadno zaključil tedaj, ko mu smrt iztrga pero iz rok. Vsak del in delček njegovega dela je kamen v skupni zgradbi njegovega ustvarjanja, ki se predstavi bralcu v izdajah izbranih ali zbranih del posameznega avtorja. To delo pa je mednarodno priznana lastnina pisatelja (avtorska pravica), ki prehaja tudi na dediče za dobo 50 let po avtorjevi smrti. Tudi ta dedavec ima pravico, da se kdaj in kdaj ozre na prehojeno pot svojega ustvarjanja.

Ivan Cankar je že sam mislil in se pripravil na izdajo svojih izbranih spisov: le-ti so bili edino njegovo premoženje. V pismu založniku Lavoslavu Schwentnerju v Ljubljani je v začetku leta 1914 zapisal o tem tako: *«Šenkavati jih nočem (svojih spisov) jih nočem. Garal sem in stradal 20 let, zdaj pa naj bi kar zafrečkal še tisto malo, kar imam!»* V prvi knjigi naj bi bila, kot običajno pri takih izdajah, tudi pisateljeva slika. V ta namen si je prvič in edinkrat sam izbral slikarja za izdelavo njegovega portreta. Začetek vojne avgusta 1914 pa je izdajo preprečil in pisatelj ni doživel izdaje svojih del.

Še ne deset let po pisateljevi smrti (11. decembra 1918) je začel izdajati Cankarjeve zbrane spise pisatelj bratranec, univ. prof. Izidor Cankar. Izšli so v 20. knjigah v času od 1925 do 1936. V predgovoru k tej izdaji je urednik zapisal: *«Ivan Cankar ni bil samo naš najboljši prozaist, ki je uspešno stopil s svojo umetnostjo v mednarodno tekmo, marveč nam more biti tudi danes učitelj čistega in iskanege umetniškega dela. Bil je nedosežen mojster slovenskega jezika in je danes in bo ostal večno živa priča njegove moči*

in milobe, njegove lepote in upravičenosti... Bil je sovražnik hlimbe in laži, sebičnosti in vsake podlosti, prijatelj slabotnih in vedomih ljudi, oznanjevalec idealizma, ki prezira etične kompromise in s svojo vero v mogočnost zmaguje.» Urednik te lepe izdaje z zelo pomembnimi opombami in dopolnili je medtem mislil tudi na izdajo Cankarjevih pisem, ki jih je postopoma zbiral in pripravljaj za tisk. Izšla so kmalu po osvoboditvi v treh knjigah pri Državni založbi Slovenije leta 1947.

Tedaj pa je že imela Državna založba Slovenije v svojem programu temeljno in osrednjo knjigo,

v še nezaključenih izdajah pa Levstika, Kersnika, Tavčarja, Kosovela, Župančiča in drugih. Vsi ljubitelji naše besede in knjige, posebno pa vsi, ki študijsko spremljajo to našo besedo, bodo prijetno presenečeni nad uspehom, ki ga je dosegla založba prav ob pisateljevem jubileju s *popolno izdajo Cankarjevega zbranega dela*. Tudi to vsekakor upravičuje ta naš zapis.

Čeprav je izšla kot prva knjiga slovenskih klasikov Zbrano delo Srečka Kosovela I (1946), je bila prav izdaja Cankarjevih spisov že tedaj postavljena na prvo mesto

mlajenje», ki ga je imel dne 20. aprila 1918. leta v Trstu v ljudskem odru in ki je zbudilo pri delu vodstva — stare socialnodemokratske stranke z Antonom Kristanom na čelu, veliko polemiko in preobračanje predavateljevih stališč. Nanje je Cankar odgovoril s člankom, ki ga je naslovil na A. Kristana, s psevdonimom Verus, tako:

Dragi Verus!

Pravilno in primerno se ti je zdelo, da si v majski številki *«Najprej»* izkrivil pomen in smisel mojega tržaškega predavanja... Moj govor je bil namreč tako jase, da ne rabi prav nikakršnega pojasnila, tudi tvojega ne, dragi Verus, nepoklicani in nepovabljeni kontrolor!

Rad bi ti še kaj povedal o črni kavi, o cigareta, o literat in umetnikih, o popisanih štiridesetih straneh in tako dalje, toda nikoli nisem bil vnet za dolga prerokanja. In tako, dragi Verus, ti želim obilo zdravja in dobre slovesčine!

Razumljivo je, da so taki in podobni primeri narekovali urednikom zbiranje gradiva za opombe k vsaki objavi posebej. In to vse skupaj je poleg Cankarjeve avtentične besede še posebej dragocena obogatitev te izdaje. Ob zaključni knjigi je razviden tudi pregled in delež posameznih urednikov, to je slavistov in komparativistov mlajšega rodu ljubljanske univerze iz stolic za slovensko književnost in za primerjalno književnost.

Pripomniti velja še to, da so spisi objavljeni v jeziku, ki velja za pristno Cankarjevo besedo z najnужnejšimi posegi v jezik tam, kjer je bilo to potrebno.

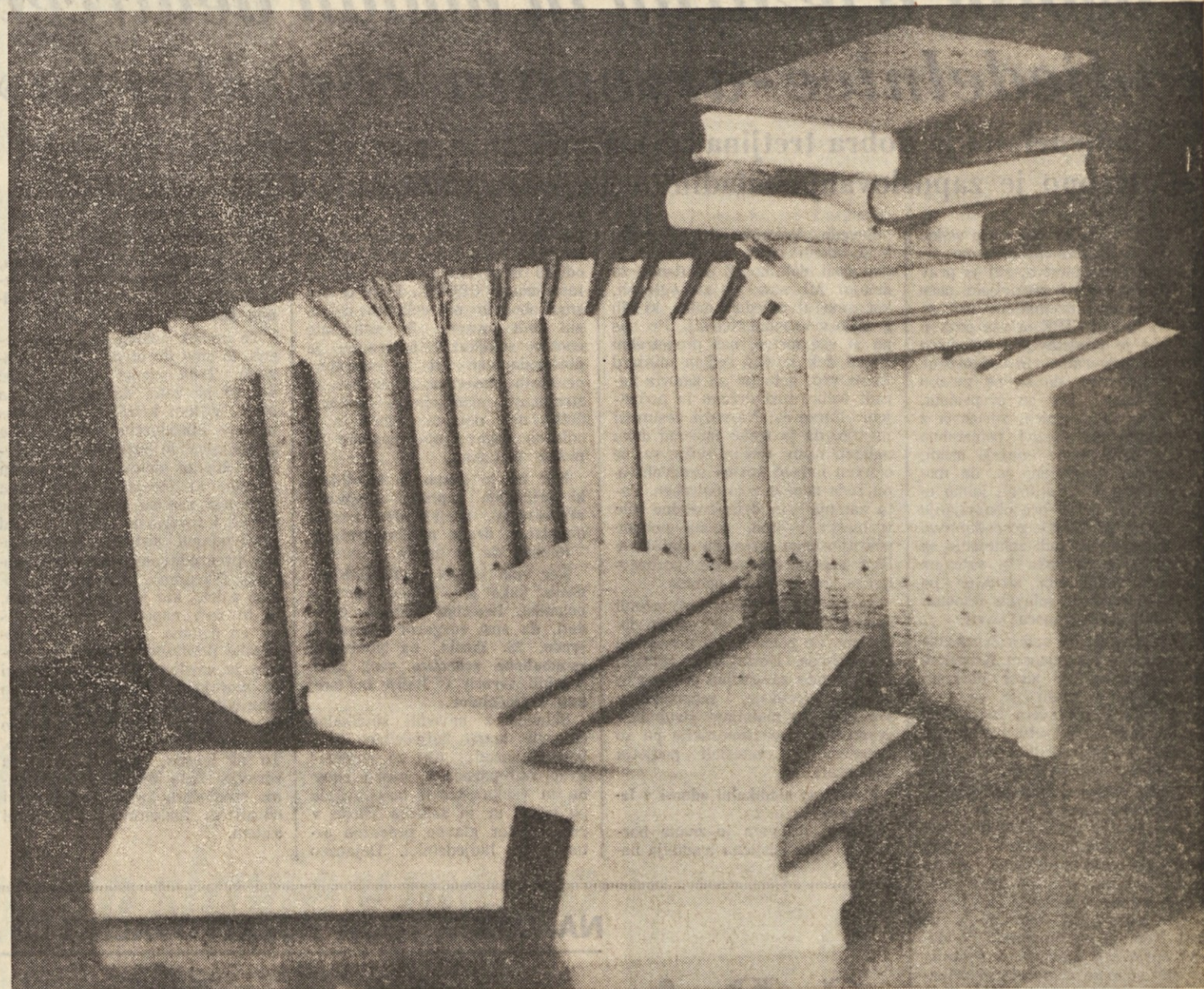
Po že navedenih zvrsteh Cankarjevih spisov in njih knjižnih izdajah oz. pripravi za tatis, je bil delež urednikov naslednji:

FRANCE BERNIK, ki je začel izdajo, je najprej uredil obe knjigi poezije, t.j. prvo, uničeno (sežgano!) izdajo EROTIKE (1899) in drugo izdajo EROTIKE (1902); ob tem je izbral še vse objavljene in še neobjavljene pesmi, med njimi tudi nekaj pesmi, ki jih je Cankar napisal v nemškem jeziku v svojih prvih dunajskih letih; na koncu je dodal še pesmi, ki so nastale v razdobju 1893 - 1914. S to objavo je vsakomur odprt vpogled v kvantiteto in kvaliteto Cankarjeve poezije, ki je bila doslej javnosti premalo znana in tudi komaj dostopna. Glede na število prispevkov v obeh knjigah in enkratno usodnost, ki jo je pri nas doživel Cankar — pesnik, je razumljivo, da je pri obeh teh dveh knjigah nad ena tretjina urednikovih opomb. — Bernik je nadalje uredil še štiri knjige proze, in sicer: 12. in 13. knjigo s povestmi Gospa Judit, Kriz na gori, Potepuh Marko in kralj Matjaž ter Nina z novelami in črticami iz dobe 1903 - 1904. Sledila je še ureditev črtic naslednjih dveh let, povesti Novo življenje in zbirke Za križem v 17. knjigi in nato 20. knjiga z deli Volja in moč, Milan in Mile na ter črtice 1911 - 1913 ter zaključna knjiga proze s Podobami iz sanj in črticami od 1915 do 1918.

JANKO KOS je imel na skrbi nadaljnji in največji del proze s šestimi knjigami. Pripravil je izdajo Cankarjeve mladostne proze (1892 - 1899) z Vinjetami, ki so izšle leta 1899. (Knjiga 6. in 7.) Nato je sledila 11. knjiga s Hišo Marije Pomočnice in zbirko črtic Mimo življenja, ki je izšla še po pisateljevi smrti. Nadaljnji prispevek je dal s tremi knjigami — 18., 21. in 22. Te obsegajo dela iz razdobja 1907 do 1914, in to: objavljeni deli Sosed Luka in Kurent ter troje del, ki jih je pisatelj si-

Dr. Anton Ocvirk, roj. 29. marca 1907 na Zagi pri Tolminu. Na univerzi v Ljubljani predava primerjalno književnost. Je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Kompletna zbirka 30 knjig Cankarjevega Zbranega dela

cer pripravil za tisk, a njih izida ni uspel doseči. To so: Moja njiva, Moje življenje in Grešnik Le-nart, a poleg tega še nezbrane črtice in novele tega razdobja.

DUŠAN MORAVEC je uredil vse tri knjige dramatike, ki obsegajo sedem Cankarjevih dram: Romantične duše, objavljene v knjigi po pisateljevi smrti, Jakob Ruda, Za narodov blagor, Kralj na Betajnovi, Pohujšanje v dolini šentflorjanski, Hlapci in Lepa Vida. Dodana so še dela, ki so ostala v zasnutki tako: prvo

ljubezni, kakor Shakespeare v Romeu in Juliji. Če bi jaz znal angleško, takoj bi jo poslovenil. A zdaj se tega še ne morem učiti; taj niti z italijansko mi ne gre tako hitro, kakor bi hotel! — V poletju 1902 je bilo delo že pripravljeno za tisk. Urednik Moravec pa je prispeval bogat delež še k prozi in publicistiki: pripravil je 14., 15. in 16. knjigo s spisi: Martin Kacur, Aleš iz Razora, Smrt in pogreb Jakoba Nesreče, Hlapca Jerneja in Zgodbe iz doline šentflorjanske dalje še polemično knjigo Krpanova kobila z nedokončanim

napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več krizantema siromakova, temveč bogastvo bogatega. Ze slutim zarjo tistega dne... Moje delo je slutnja zarje, vsaka moja beseda in vse moje življenje. Ze slišim dleto, ki kleše granitni temelj novi zgradbi!...

In knjigo je zaključil z besedami: *«Starost, kako si še daleč!... Na Rožniku, v maju 1910.»*

Obseg gradiva, ki je po značaju samem raztreseno po raznih listih in revijah, a deloma šele sedaj prvič objavljeno — pomislimo le na gradivo ob Cankarjevi kandidaturi za državnega poslanca leta 1907! — obe knjigi sta med najzajetnejšimi — izpricuje urednikov delež na prikazu Cankarjevega javnega udeleževanja.

JOŽE MUNDA uredil zadnje štiri knjige Cankarjevega dela, ki obsegajo obsežno in ohranjeno korespondenco. Izidor Cankar je za svojo, že navedeno izdajo zbral 960 pism, naša izdaja pa obsega 1487 enot — kaže, da to še ni vse, vendar kaj bistvenega menda ne bo prišlo na svetlo. Če prelistamo te štiri obsežne knjige, spoznamo veliko delo, ki ga je opravil urednik z vso vestnostjo in natančnostjo pri obravnavi tega dragocenega gradiva. — Zelo pomemben prispevek pa bo še 30. knjiga, ki jo bo pripravil J. Munda in v kateri bodo vsa kazala, ki so potrebna za smotno uporabljanje teh devetindvajset knjig Cankarjevih spisov, kakor tudi gradiva, ki so jih za te knjige prispevali uredniki in glavni urednik. Ta knjiga bo izšla že jeseni.

Prav v tem letu se je prelilo nekoliko časnarskega črnila okoli spomenika, ki bi ga morala postaviti pisatelj Ljubljana. Zares, spomenik sedaj še ne bo stal in ne vemo, kdaj se bo to zgodilo. Toda teh trideset knjig Cankarjevega dela ni nič manj pomemben in tr-

jen spomenik kot neizpolnjeni simbol v bronu ali granitu. In zanj gre zahvala in priznanje tudi kolektivu Državne založbe Slovenije z direktorjem Ivanom Bratkom na čelu.

BOGOMIL GERLANC

IVAN BRATKO, roj. 1914 v delavskem predmestju Celja. Srednjo šolo končal v Ptuju kot agitator član naprednih dijaških skupin. Na univerzi v Ljubljani je to delo nadaljeval in objavil več prispevkov o vprašanih kmetijske in mladinske problematike. Bil je med organizatorji vstaje, 1942 interniran v Gonarsu in se z osmerico šol na Regu in v Cerknem (1943-44) in po osvoboditvi Beograda (1944) deloval na odgovornih položajih tam in v Ljubljani. Sedaj je direktor Državne založbe slovenije od 1952. leta dalje in predsednik Zdrženja založnikov Jugoslavije. Napisal je več knjig, ki so dosegle tudi po več ponatisov. Tako reportazo o proboju iz taborišča (Tele-skop), ki je prevedena v deset jezikov; dalje še povesti POMLAD V FEBRUARJU, roman DEKLETOV DNEVNIK in več drugih del.

BOGOMIL GERLANC, urednik Mladinske knjige in avtor pričujočega prispevka. Pravkar je pri Mladinski knjigi izšla tudi brošura izdaja, posvečena Ivanu Cankarju, z naslovom *«V sliki in besedi»*. Zanimali, slike in besedila izbral ter spremene besede napisal Bogomil Gerlanc. Knjiga je prva v vrsti nove zbirke, kateri bodo sledile druge, posvečene drugim slovenskim ustvarjalcem, umetnikom in znanstvenikom. Namenjena je zlasti mladini, da se preko poljudne, a zato nič manj večje in pregledno sestavljene publikacije, seznanijo s Cankarjem in njegovo veličino

Za slovnico se res nisem zanimal nikdar v svojem življenju. Kadar pišem, mi je edina skrb, da mislim, in pa, da natanko do najtistih nianse čuti z mano tisti, za kogar pišem. Tako se zgodi, da včasih vedoma zgrešim nepravilno slovnisko obliko. Kajti če mi je treba kdaj izbirati med slovnisko čednostjo na eni strani; ter med jasnostjo in lepoto sloga na drugi, se odločim tako za slovnisko nepravilnost.

Še druge važne stvari so, ki bi jih po pravici moral na široko razpresti.

Na primer: prvič: Ritem v slogu je važnejši od slovnice; drugič: Ritem je odvisen od vsebine; tretjič: Beseda je odvisna od ritma; četrtič: Treba je čistega soglasja med samoglasniki in soglasniki.

Takih pravil je še veliko število; človek jih nosi sam v sebi, zapisana niso nikjer.

Treba je, kakor Vam je znano, brati vsako stvar naglas. In tedaj sodi o jeziku edino polklicni sodnik: uho.

Pismo dr. Henrikumu Tumi iz Ljubljane v Trst — 18.3.1918

IVAN CANKAR

ZBRANO DELO

Peta knjiga

HLAPCI / LEPA VIDA / DODATEK

1969

Ovojnica 5. knjige Cankarjevega zbranega dela

TRNOVA, A RAVNA POT PRIMORSKEGA SLOVENSKEGA UČITELJA

Devetdeset let uporniškega življenja Alojza Hreščaka

Značajan človek, pravi Kraševac in učitelj-pedagog ter obenem prosvetni in narodni delavec

Včeraj je slavil slovenski primorski učitelj Alojz Hreščak 90 let svojega uporniškega življenja. Rodil se je na Krasu v Sežani 30. aprila 1886, opravil maturo na učiteljski v Kopru in nastopil leta 1905 svojo prvo učiteljsko službo v Lokvi pri Sežani. Tu si je ustvaril številno družino, kakor so jo takrat imeli običajno vsi slovenski učitelji. V Lokvi je ostal 16 let in bi bil gotovo ostal tam vseh svojih 40 službenih let in še kaj čez, če ne bi Italija že kaj kmalu po prvi vojni prinesla s seboj svoje fašje, najprej v Trst in nato v prestolnico tržaškega Krasa, v Sežano.

Alojz Hreščak je bil zelo kritičen že do Avstrije in posebno ga je bolelo, da nima učiteljsvo tiste-ga pomembnega položaja, kakor bi

Alojz Hreščak

ga zaslužilo. Med svojimi stanovskimi tovariši je naletel na ponižne, sramežljive, plašne cankarjevske Sfiljoge. Socialistični idej se je navzel že pod Avstrijo, saj smo

Pol stoletja od nasilne ukinitve Učiteljskega lista

Letos je preteklo pol stoletja, odkar so fašistične oblasti ukinile časopis »Učiteljski list«, ki je izhajal skoraj 6 let od 1. marca 1920 do 1. avgusta 1926. Ustanovili so ga delegati slovenskih okrajnih učiteljskih društev, ki so se mesec pred začetkom izhajanja svojega glasila zbrali na pobudo znane učiteljskega voditelja Antona Grmeka pri Sv. Ivanu v Trstu.

Ker je italijanska zasedbena uprava zasedla vse javne urade in ustanove, so šolani ljudje trumoma zapuščali Juljsko krajino in zasedli obilo praznih mest v Sloveniji, ki so jih nemški avstrijski uradniki, posebno v Mariboru, zapustili. Od šolanih ljudi so ostali v Juljski krajini v glavnem le slovenski in hrvaški duhovniki in učitelji. Učiteljev je bilo nekaj manj kot tisoč, vsekakor veliko število za 600.000 Slovencev in Hrvatov v Italiji, ki so na mah prišli ob vse ostale intelektualce, ko so prišli ob kruh zlasti v Trstu, Gorici, Pulju in drugih mestih in na podeželju.

Na Primorskem so zadnja leta pred prvo svetovno vojno imeli zavodne in strokovno odlične učitelje, ki so bili na vodilnih mestih v letih narodnega prebujanja in širjenju prosvete po vsej deželi do poslednje vasi. Ker so Italijani zaradi celotno vrsto let, posebno v Istri, in nekatere tudi po mestih, se je nekaj desetletij učiteljev na cesti in so postopno odšli v Jugoslavijo. Tistih okoli tisoč učiteljev v Juljski krajini, ki so ostali, se je znašlo nenadoma pred novimi težavami. Postali so tarča napadov fašistov, ki so se pojavili po deželi kot strupene gobe, gnjene z jedkim protislovenskim nacionalizmom.

Glasi slovenskih in hrvaških učiteljev v Italiji »Učiteljski list«, je v prvih treh letih svojega izhajanja, t.j. v letih 1920, 1921 in 1922 še kar svobodno odbijalo napade italijanskih oblasti in sovinitstičnih organizacij. Manjši članki so bili tu pa tam sicer zaplenjeni, toda list je kljub zaplombam redno izhajal in poročal proti premeščanju učiteljev »iz službenih ozirov«. Dolgoletni in stalno nastavljeni učitelji so bili premeščeni na zakotne enorazrednice zato, ker fašistom njihovo delovanje na slovenskem narodnem ali pa zadržnem področju ni bilo všeč. Ob volitvah so slovenski učitelji agitali in glasovali za slovensko listo ali pa za komunistično stranko. Prvega na piki so imeli učitelja Janaka Furlana, za njim pa Alojza Hreščaka. Ko pa je zrasel fašistom greben tudi v italijanski vladni upravi, so pletli »Učiteljski list«, ker je kritiziral samopašno ravnanje fašistov po podprefekturah

imeli Slovenci v Trstu in v bližnji in daljni okolici mnogo proletariata.

Hreščak ni spadal med tiste učitelje, ki sicer vestno opravljajo svojo pedagoško delo med učenci, a se ne lotijo drugih družbenih nalog. Bil je značajan človek, pravi Kraševac, ki ni skrival svojega prepričanja ne v Lokvi, ne na Krasu in že leta 1921 je povedal v brk italijanskim fašističnim kolegom vse tisto, za kar jih je obsodila po zadnji vojni njihova lastna italijanska zgodovina. Fašistični učitelji so mu po fašistično poplačali njegovo plemenito demokratično odprtost. Na civilnem komisariatu za sežanski okraj so bile že prve fašistične predstraže, predvsem komisar Guglielmi, ki so mu skuha-le premestitev z odlokom civilnega generalnega komisariata z dne 8. junija 1921 na Vojško, najvišjo slovensko vas na Primorskem. Tja bi bil šel Hreščak rad v mladih letih, toda nikakor ne zdaj s svojega odgovornega bojnega mesta na Krasu, kjer je imel odgovorno vlogo v »Zvezi slovenskih učiteljskih društev« kot odlični organizator. Slovenska skupnost na Krasu ni smela ostati takrat brez njegove govorniške udarnosti, ki je bila vse protislovenske fašistične nakane. Tu so se bili slovenski politiki Ivan Regent, s prevladujočim tržaškim antifašizmom, tu ugledni poslanec dr. Josip Wilfan in spretni poslanec Virgil Šček, ki je pritiskal v Rimu na vse vladne kljuke. Fašizem je sicer že vladal na Krasu, ne pa še v Montecitorio v Rimu.

Hreščak ni šel s Krasa, moral pa je iz Lokve v Gorjansko. Na Gorjanskem je ostal nekaj nad dve leti. V januarju 1923, ko so bili fašisti že na vladni, so ga zagrabil skupaj z Jožetom Pahorjem in Jožetom Malalanom in odpeljali v sežanske zapore, kjer so jih držali

nekaj mesecev in potem spustili, ker pač niso ničesar zakrivali.

Po večmesečnem zaporu se je Hreščak leta 1923 znašel na cesti in je z veseljem sprejel mesto direktorja pri »Delavskem konsumu« v socialistični Idriji. Tu je ostal do 26. novembra 1926, ko se je umaknil v Jugoslavijo. V Ljubljani je čakal do februarja 1927, da mu je Engelbert Gangl poskrbel mesto na osnovni šoli Ledina v Ljubljani, kjer je učil 19 let do upokojitve leta 1946. Tudi v Ljubljani je bil vse življenje bojevnik za socialistične ideje, katerim je ostal zvest do današnje pozne življenjske jeseni.

K visokemu jubileju mu čestita tudi Primorski dnevnik.

a-r.

Prvomajski sprevod po mestu leta 1946

SPOMIN NA VELIČASTNO RAZPOLOŽENJE V PRVIH POVOJNIH LETIH

Kako so kriški pionirji leta 1946 potovali na prvomajsko slavlje v mesto

Z ladjico od kriškega portiča do Škednja - Šikane civilne policije in napadi fašistične drhali - Prenočevanje v Domu pristaniških delavcev

Po štiriletni krvavi borbi je demokratsko ljudstvo Trsta in Primorja pričakovalo, da bomo uživali sadove svoje zmage, ki smo jo plačali s toliko življenji in tolikim trpljenjem skoro vsakega našega človeka. Prišlo pa je drugače. Dovčrajšnji naši zavezniki so nam postali sovražniki in niso tega sovraštva prav nič skrivali. Demokratske množice Trsta, slovenske in italijanske, so ga bridko občutile na svojih plečih. Kot smo lani z zadovoljstvom brali v mesecih okoli tridesetletne zmage v Primorskem dnevniku spomine naših aktivistov in borcev, tako bi morali tudi letos občutiti spomine na tridesetletno krivico, ki so nam jih prizadele bivši anglo-ameriški zavezniki. Te spomine bi morala brati posebno mladina, generacija, ki se je rodila po vojni; kajti takratni otroci so prav tako kot odrasli čutili krivico; ko so jim pletli slovenske čitanke in revije Ciciban in Pionir. Krivica, prizadejana otrokom, ki še niso razumeli vzrokov in ciljev takega ravnanja, se je še globlje zarila v srca in jim oblikovala njihovo politično in narodno zavest, da je danes generacija okoli štiridesetletnikov borbeno, antifašistična in antiimperialistična.

Le vprašajte Križane srednjih let, ali niso njihov značaj kovali tudi doživljaji 1. maja 1946. Gotovo se vsak takratni kriški učenec spominja teh dogodkov.

Z velikim navdušenjem so pionirji in pionirke obiskovali telovadbo, pri kateri so se učili paziti za nastop na velikem prvomajskem slavlju na stadionu pri Sv. Ani. Prvega maja jim ni bilo težko vstati zgodaj, da so se že ob šest uri vkrcali v kriškem portiču na motorno ladjico. V spremstvu svojih učiteljev so kriški otroci nameravali odpluti mimo mesta in onkraj Škednja v bližini plavžev pristati, da bi prišli pravočasno na stadion, kjer bi se morali skupaj s tisoči drugih pionirjev in pionirk

udeležiti zadnjih vaj za popoldanski nastop. Toda prišlo je drugače. Ko se je motorka blížala mestu, je priplul k njej motorni čoln civilne policije. Policisti so zabrali kriški pionirjem nadaljnjo plovbo. Tam sredi morja so se vodilni pionirjev prerekli s policaji, ki so vse proglasili za komuniste. Tudi legitimiranje ni zaleglo, četudi so si vodilni oskrbeli poimenski seznam vseh otrok z rojstnimi podatki, potrjeni od poveljstva krajevnih civilne policije v Križu. Motorno ladjico so morali Križani preusmeriti v tržaško ribiško pristanišče. Tu so ostali polbi drugo uro na krovu, ne da bi se smeli izkrcati. Najprej so jim policaji oporekali veljavnost seznama pionirjev in so trdili, da Križni v tržaški občini in da se morajo telefonsko prepričati o pravilnosti dokumenta. Ko so se o tem »prepričali«, so dovolili izkrcanje. Toda sledila je osebna preiskava in preiskava prtljage. Preiskali so vse, spremljevalce in otroke, vse do najmanjših pionirjev. Na vprašanje zakaj delajo take sitnosti in tolikšne preiskave, je eden od policajev pojasnil: »Vi Slovenci hočete vojno in prinašate v mesto orožje.« In zares: ob preiskavi so policaji zaplenili neki pionirski žepni nožiček, ki si ga je vzela zdoma, da bi rezala kruh.

Ko so kriški pionirji s svojimi vodilci prestali prvo prvomajsko policijsko preizkušnjo, so se odpravili peš na stadion pri Sv. Ani. Seveda so zato zamudili telovadno preizkušnjo. Pa nič zato. Popoldne, ko so jih vključili v pestre kolone sovratnikov, so junško stopali na telovadišče in s svojim sodelovanjem prispevali k uspehu prvomajskih svečanosti.

Po končanem nastopu so morali pionirji in pionirke peš v mesto, da bi prišli do svoje ladjice, ki bi jih odpeljala domov. Toda čakala so jih nova razočaranja in preizkušnje. Na poti v pristanišče jih je prestregla skupina šovinistov, ki so z vpitjem in žvižganjem planili na otroke. Niso jih sicer prebunkali, toda učiteljici in neki deklici so strgali s prsi rdečo zvezdo. Preplašeni otroci so hiteli v pristanišče, a nemalo so bili spet presenečeni in prizadeti, ko se niso smeli vkrcati. Policija je prepovedala prevoz po morju po 19. uri.

Žalostno so gledali otroci za odhajajočo ladjico. Vodilci so se domnili, da jih bo prazna ladjica čakala v Barkovljah, zato so se trudili in izmučeni otroci od naporne, dne napotili peš na pot proti Barkovljam.

Ko je upehana skupina kriških pionirjev prišla do Doma pristaniških delavcev, so jih tu ustavili garibaldinci in pojasnili, da bi lo nadaljevanje poti nevarno, ker je pri železniški postaji močna

skupina šovinistov preprečevala našim ljudem pot proti Barkovljam. Garibaldinci so jih povabili v Dom kjer so jim preskrbeli nekaj okrepčila.

Medtem so prihajali v Dom posamezni pretepeni in ranjeni tovariši, ki so padli v roke razvijanih drhali. To je prepračalo vodilne kriških pionirjev, da so sprejeli tudi ponudbo, da prenoči v Domu.

Pristaniški dom sicer ni bil pripravljen za udobno prenočišče, ko so pa utrjeni in od najrazličnejših vtisov od zanosnih manifestacij na stadionu pri Sv. Ani, do policijskega šikaniranja in fašističnih groženj izčrpani pionirski sedli in polegali na tla, jih je spaneč takoj premagal, da so se naslednje jutro nekoliko spočiti končno vrnili v Križ v krog zaskrbljenih družin.

SLIKA IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Tudi v Gorenjem Barnasu življenje počasi izumira

V 21 hišah (5 je porušenih) živi 48 ostarelih in bolehnih ljudi, v 7 primerih po en sam človek v hiši

Bilo je v začetku aprila, ko smo se napotili iz Cedad na navzgor, proti našim beneškim hribom in dolinam. Narava je pač taka, da se človek rad čestokrat vrača med svoje domačine, s katerimi je preživel otroštvo in mnogotero otroška doživetja, ki ga spremljajo daleč, daleč v leta, tja do zadnjih dni.

Tokrat nas je vodila pot v Sovodensko dolino čez Klinje in Trpeč. Kilometer naprej od tu, pri Kočevanju, smo zavili v levo kake 4 kilometre navkreber, skozi Podbarnas in Puoje in prispeli v Gorenji Barnas. Naseleje se je ugnzdilo na strmim pobočju kakih 550 metrov nad morskovo višino.

Gorenji Barnas ima 26 hišnih števil in od teh jih je 5 popolnoma zapuščenih. V preostalih 21 živi 48 povečini ostarelih vaščanov. V 7 primerih je po en sam človek v hiši in še ta star, bolehen in neboljšen. Domača hišna imena so naslednja: Curinovi, Jurčovi, Jucovi, Jurečovi, Vančulinovi,

Gujoni, Muhorovi, Martinovi, Cizgujovi, Borgovi, Tončacovi, Tončovi, Tonovi, Korčeni, Ličartovi, Pinkovi, Brontini, Kulavi, Koniški, Karniškini.

Ustavili smo se pri Curinovi, kjer nas je 55-letna gospodinja Nerina sprejela zelo prijazno in v lepi nadiški slovenščini; od tam se je namreč priženila v to vas. Medtem ko se je kuhala kavica, je v tipično beneško kajžico z zunanjimi hodniki, stopila še sosed, 73-letna Justina. Pogovor je stekel zlahka, ker sta zgovorni in

šetih vasi. Svet je zelo neobdelan, ker dela zmognih ljudi v tem kraju skoraj da ni. Kar je izkoriščenih površin, jih obdelujejo starčki, ki so od trpkoga življenja in dela že tam pri koncu svojih moči, nekateri pa zverženi od kroničnih revmatskih bolezni.

V Gorenjem Barnasu sta zelo pomankljivo napeljavni elektrika in voda, tako da o kakih sodobnih hišnih napravah po hišah ne moremo govoriti. Zlastno a resnično! Puščajniško zapušeni posamezniki se v svojem obupu vse pogoste-

75-letna Matilda Petrici iz Gorenjega Barnasa

ljubeznivi vaščanki vselej pripravljene potožiti o težkih socialnih razmerah, ki tarejo našo Beneško Slovenijo. Obe, Nerina in Justina, sta dejali, da najrajši govorita slovensko ker italijanščina pač ne obvladata dobro.

Za okoliske vasi Kuosto, Podar, Puoje, Podbarnas in Kočevar je Gorenji Barnas prvo središče, saj je tukaj njihova edina cerkev, šola, pokopališče, gostilna s trafikom in edinim telefonom v okolici. Nekeje je bilo v tem naselju čez 200 ljudi, v šoli pa do 75 otrok, danes je komaj 13 šolarjev iz vseh na-

je vdajajo pijančevanju z vsemi posledicami. Cesto so sicer asfaltirali gor do zadnje vasi na tem področju, do Podra, kjer je od nekdanjih velikih petih družin ostal en sam človek, star in bolan. Obilavni »gamenjakoviči« so uredili cesto potem, ko so se ljudje dokončno in množično odselili na vse strani sveta. Žalostna je sedanjost in žalostni izgledi so tudi za bodočnost slovenskega ljudstva v videmski pokrajini. Tragična usoda je postala skupni člen za vse beneške Slovence od vzhoda do zahoda: stari odmirajo, mladi pa odhajajo v daljni svet za lažjim kruhom, ki pa je v sedanjih svetovni krizi tudi zelo negotov.

Partizanske poti med zadnjo vojno so na gosto vodile skozi Gorenji Barnas in le redek je bivši partizan, ki se je vojskoval po Benečiji, da ne bi bil kdaj tudi v tej vasi. Čete, bataljoni, odredi in brigade so imeli tudi svojo običajno pot iz vzhodne v zahodno Benečijo ter obratno. V šoli so bili partizani tudi priredili velik partizanski miting, katerega so domačini obiskali v polnem številu. Priletni vaščani še dandanes vedo povedati, kako lepo je bilo na tistem mitingu.

Ko so zvedeli Nemci, da je tukaj zmeraj polno partizanov in da jim je vas naklonjena, so v začetku februarja 1944, leta bombardirali Gorenji Barnas. Ubila je bila ena ženska, ena hšje popolnoma uničena in več poškodovanih, ranjenih je bilo precej civilistov. Skupaj s svojimi okoliškimi naselji in zaselki je bil Gorenji Barnas ugodno področje za partizane; domačini so jim nudili vso, kar so mogli, od hrane do oblačil in orožja, številni pa so prostovoljno stopili v vrste NOB. Zato lahko smelo zapišemo, da je prispeval Gorenji Barnas zelo pomemben delež v osvobodilni vojni proti nacifašizmu.

Ko smo odhajali iz vasi, smo razmišljali, koliko muck, trpljenja in stradanja zmorejo prenesti naši ljudje, ki so se rodili in živijo na pobočjih svoje vselej ljubljene a skope beneške zemlje.

ANTON BIRTIC — MECANA

Beneški župani gredo v Iverdon

Slovenski župani beneških občin Grmek, Dreka in Sovodnje odpočijo v turek, 4. maja skupno s predsednikom Zveze slovenskih emigrantov iz Beneške Slovenije Lucianom Feletigom in članom vodstva zveze Dinom Del Medicom, v švicarsko mesto Iverdon. Najprej jih bo v sredo sprejel glavni tajnik švicarskih sindikatov v Iverdonu in tajnik deželnega vodstva švicarske socialistične stranke, ki je tudi član švicarskega parlamenta, v četrtek pa jih bo sprejel iverdonski župan skupno s člani občinskega odbora.

Namen tega prvega obiska beneških županov v Švici, in to prav v Iverdonu, kjer živi velika kolonija beneških izseljencev je, seznaniti se z razmerami, v katerih živijo in delajo izseljenci in navezati stike za vedno boljše medsebojne odnose.

Telovadni prvomajski nastop pionirk na stadionu pri Sv. Soboti leta 1948

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

S. p. A.

GLAVNICA LIR 600.000.000

VPLACANIH LIR 300.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ST. 10

TELEFON ŠT. 61-446
TELEX: 46264

BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

BILANCA NA 31. DECEMBRA 1975

AKTIVA		PASIVA	
Blagajna	91.397.963	Glavnica	600.000.000
Banke	3.488.158.192	Redni rezervni sklad	100.000.000
Lastne vrednotnice	1.777.095.188	Posebni rezervni sklad	31.462.087
Račun udeležb	11.260.000	Sklad za tečajne razlike	845.893
Račun eskompta	686.697.434	Sklad za odpravnine	133.820.012
Dolžniki tekočih računov	1.571.303.616	Sklad za amort. opreme in neprim.	32.559.552
Hipotekarna posojila	354.989.199	Sklad terjatvenih rizikov	21.460.866
Račun efektov na inkaso	354.784.149	Obdavčena rezerva	29.750.310
Dolžniki za jamstva	320.677.924	Banke	140.050.046
Dolžniki za kreditivne	212.185.300	Hranilne vloge	4.465.868.885
Razni dolžniki	368.976.159	Upniki tekočih računov	2.838.474.825
Oprema	16.045.854	Cedeniti za efekte na inkaso	264.324.468
Nepremičnine	44.053.034	Jamstva	320.677.924
Delniciarji za nevplačano glavnico	300.000.000	Akreditivi	212.185.300
Prehodna aktiva	58.434.539	Razni upniki	357.691.137
Reeskompt pasive	741.967	Prehodna pasiva	5.144.553
		Reeskompt aktive	24.206.143
		Dobiček poslovnega leta	78.278.517

	9.656.800.518		9.656.800.518
Razvidnostni računi	4.919.415.148	Razvidnostni računi	4.919.415.148
	14.576.215.666		14.576.215.666

RAČUN ZGUBE IN DOBIČKA NA 31. DECEMBRA 1975

Pasivne obresti in razno	484.372.434	Aktivne obresti	641.462.130
Plače in socialne dajatve	177.507.706	Aktivne provizije	48.617.964
Razni upravni stroški	38.122.963	Aktivne razne pristojbine	30.769.045
Davki in take	45.426.536	Kuponi in dividende	119.859.540
Akanton., amortiz., razvrednot.	17.000.523		
Dobiček poslovnega leta	78.278.517		
	840.708.679		840.708.679

Brez njega
ne bi bilo napredka

ČEVLJI, VAZA ALI SIMFONIJA

Za milijone ljudi
pogosto tudi garanje
in enoličnost

Božidar Pahor

Tom Sawyer oziroma njegov duhovni oče Mark Twain je bil zelo dober psiholog. Ko je teta ukazala Tomu, naj dvakrat prepleška ograjo pred hišo, je tako spretno psihološko »obdelal«¹ svoje vrstnike, da so oni namesto njega pleškali ograjo in mu zato še plačali prispevek v obliki frnkol, prač, starih gumbov in podobnih dragocenosti, ki polnijo deske žepa.

Njegova psihološka »ukana«² je bila globoka, kot je bila preprosta: pretvarjal se je, da mu je pleskanje in neznanstvo veselje, da ga to delo osrečuje. S tem je prepričal svoje tovarše, da je delo privilegij, da je zanimivo in kratkočasno. In tako je vsa vaška mladina navdušeno pleskala tetino ograjo — in bila pri tem srečna.

»Delo, ki osrečuje«³ bi bil lahko naslov tega poglavja iz Twainovega »Toma Sawyerja«. Ali ste že gledali otroke, kako iz peska zidajo hiše, trdnjave, mostove? Ali ste opazili, s kakšno zavzetostjo, zadovoljstvom in sproščenostjo se posvečajo opravi, ki je v bistvu — delo? Delo, ki osvobaja. Ali ste jih opazovali, kako ponosno tekajo k odraslim in jim kažejo sadove svoje igre, ki je v bistvu delo?

Že zdavnaj so psihologi otrok in dela spoznali, da jz otroška igra »resna stvar«⁴ — ali bolje rečeno — da jo je treba jemati resno, ker osvobaja človeka, razvija njegove ročne in umske sposobnosti, ga druži z drugimi ljudmi in mu odstira nova obzorja.

Ste že gledali lončarja pri delu? Steklopihača, čevljarja, mizarja ali slikarja? Sejalca na njivi? Groharjevega sejalca? Ali ni v njegovih kretanjih nekaj slovesnega, s tradicijo posvečenega, osvobajajočega?

Toda če gledate slike kmečkih garačev francoskega slikarja Milleta, boste tudi videli upodobljeno delo — kmečko delo — vendar delo, ki ne osvobaja, ki človeka zasužnjuje. Njegovi kmetje niso vzravnani ljudje, niso podobni Groharjevemu sejalcu, ker jih nečloveško garanje tišči k tlom, jih spreminja v utrjene gmote človeškega mesa, v katerih komaj še brli duh. Še tako živinsko garanje jim ne more ustvariti dovolj velik kos kruha, ker je zemlja preveč borna in njihove telesne zmogljivosti omejene.

Ali pa skrotovičeni belgijski rudarji in kmetje na risbah Vincenta Van Gogha, do skrajnosti izkoriščani, pravi trpinji iz Dantejevega pekla. Ali usehlti podobe nemških delavcev in njihovih žena v pretresljivih podobah Käthe Kolwitz.

Ali nepozabni opisi Jacka Londona ubijajočega in morečnega dela v pralnicah v San Franciscu. Ali epsko Travnovo slikanje suženjskega dela mehiških Indijancev pod diktaturo Porfiria Diaz-a, ki se je končala z revolucionarno eksplozijo.

Ali trpljenje domačinov na plantajah nizozemske Vzhodne Indije v romanu Maxa Havelaarja »Multatuli«⁵...

Nekoč je nekdo zapisal, da je bilo glavno gibanje Marxove ustvarjalnosti silno človeško součje do ljudi, ki jih delo zasužnjuje, namesto da bi jih osvobajalo, in neotlažljiv gnev nad tistimi, ki obsodijo sočloveka na tako delo.

Ne tako delo ne osvobaja in ne osrečuje. Še hujeje je delo, ki človeka ne samo zasužnjuje, ampak je samo ob sebi nesmiselno, brezciljno. V »Zapiskih iz mrtvega doma«⁶ opisuje med drugim Dostojevski nesmiselno delo, ki so ga morali opravljati kaznjenci. Prenášali so težke skale iz enega kraja v drug. Ko se je tam nabralo dovolj skal, so jih morali spet nositi nazaj na prejšnje mesto. Tega dela — kazni — so se vsi obsojenci najbolj bali. Trgalo je v njih ne samo zadnjro krp dostojanstva, ampak tudi čut za smotnost človeškega ravnanja. Jemalo jim je zadnjo sled zdravega razuma, ki si prizadeva doseči neki smoter, najsi je v obeh drugih ljudeh še tako nenavaden ali celo zločinski.

Podobno perversno kazeno so si izmislili francoski čuvaji kaznjencev v Francoski Gvajani, kjer so morali obsojenci graditi cesto skozi džunglo, ki ni držala — nikamor. Vročina, komarji, malarija, divje zveri, — vse to ni bilo najhuješe, čeprav je bilo dovolj hudo. Najhuješe je bilo to, da so vsi vedeli, da je njihovo delo jalovo, da cesta ne bo nikoli dograjena in da ne bo nikoli nikomur rabila. Samo psihopatski človekovi možgani so si sposobni izmisliti takšno »delo«⁷ za sočloveka.

Ne, takšno delo ne osvobaja in ne osrečuje. In naposled gesto »Arbeit macht frei«⁸ (»Delo osvobaja«⁹), ki si ga niso izmislili nacisti, čeprav si lahko lastijo grozljivo »zaslugo«, da so mu vili nov in strahoten pomen in vsebino, ki nima nobene zveze z dobesednim smislom tega izreka. S peklenko ironijo — taki napisi so stali ob vhodih v koncentracijska taborišča — so s takim delom res osvobajali ljudi, vendar so jih po stradežu, pretepanju in mučenjih osvobajali zgolj življenja.

Fašizem in nacizem, ki sta sicer propagandistično povzdigovala delo, sta spremenila delo v koncentracijska taborišča, v smrt. To ni bilo več delo, ampak uničenje, industrijsko uničenje ljudi.

Toda delo, pravo delo, tako, ki osvobaja in osrečuje, je prestalo tudi to preskušnjo in ostalo človekov ideal.

Ostalo je človekov ideal navzlic temu — morda prav zato — ker na milijone ljudi po svetu opravlja garaško in duha moreče delo za premajhno plačilo ali ker — kar je še huje — opravljajo poklic, ki jih ne veseli. Na milijone ženski gospodinj dom pospravljajo, kuha, šiva, pomiva in pere — iz dneva v dan — želeč si včasih česa novega, dela, ki bi jih veselilo, osrečilo, osvobodilo. Pogosto je zanje predstava o delu — garanje in enoličnost.

In vendar delo osvobaja in osrečuje. Brez njega ne bi bili ljudje, brez njega ne bi bilo napredka, brez njega ne bi bilo ustvarjalnosti. Japonski film »Otok«¹⁰ slika usodo revnega japonskega kmeta, ki mora prav vso vodo za pitje in za namakanje nekaj zemlje na otoku prevažati v sodčkih in vedrih v čolnu s celine. To traja od rane zore do poznega mraka. Z ženo zalivata terasaste njivice na otoku. Nekega dne se v ženi prelomi. Iz obupa zažene vedro vode vstran in plane v jok. Mož stopi k njej in jo oklofuta. Neusmiljeno nebo in neusmiljeno slano morje je okrog njiju, ki sta tako majhna in neboljena, da se človeku krči srce.

In vendar delo osvobaja in osrečuje. In če ne osvobaja, ga je treba očistiti umazanih primesti, kakor je treba očistiti jalovine žlahtno rudo, drage kamne.

Zakaj najvišji človekov doseg — ko »izmeri daljo in nebesno stran«¹¹ — je v tem, da naredi, in ustvari nekaj, česar prej še ni bilo. Lahko je to par čevljev, kristalna vaza ali simfonija. Osvobajajoče delo je tudi tisti ustvarjalni nemir, ki se poloti učenjaka, slikarja, skladatelja, pisatelja in pesnika, ko začuti, da je v njem dozorelo njegovo spoznanje o svetu. To je tisti blaženi nemir, kot ga je čutil Rouget de Lisle, ko je v eni noči spesnil marseljsko (enkrat samkrat v življenju se je v njem prebudil genij, kot pravi Stefan Zweig). Z marseljsko je vili hudourniško silo in polke, ki so z juga Francije prikoralaki v Pariz na pomoč revoluciji.

Ali vročični nemir Michelangelova, ko mu izpod dlata nastaja življenje.

Ali razburjenje raziskovalca, ki se je leta in leta sklanjal nad mikroskopom, in čuti, da se približuje veliki trenutek odkritja. (Pravijo, da je romantična doba Kochov, Pasteurjev, Semmelweissov minila. Kaj pa Fleming in Salk, astronomi in fiziki, ki vsak dan odkrivajo dosti več neznank narave, kot jih lahko sproti dojemajo?)

Ali zadovoljstvo vrtnarja, ko mu ozeleni vrt? Ali ponos arhitekta, ki je ustvaril novo stavbo?

Ali sreča otroka, ki je iz peska postavil grad? Ali veselje zdravnika, ki je rešil človeku življenje?

Delo osvobaja in osrečuje navzlic temu, da pogostokrat ne osvobaja in ne osrečuje. »Arbeit macht frei«¹² ostane resnica v vseh jezikih sveta, četudi so nacisti to resnico zločinsko zmaličili. In ko so pred več kot sto leti delavci v Chicagu praznovali prvi maj, so s tem počastili delo in upanju in hrepenenju, da bi delo nekoč postalo za vse odrešujoče in osvobajajoče.

Mar je dejstvo, da še dolgo ne bo tako, razlog, da se človek odpove tej svoji veliki viziji prihodnosti?

Govori Maks
iz Frankfurta

NE BODO NAS UČILI DELATI

Da ni vse,
kar je tuje, boljše,
velja tudi za delo

Boris Lenič

Takrat, ko so rekli, naj bi šli delat v Nemčijo, nisem bil ravno dobre volje. Pa sem se nekako sprijaznil: kakšna marka bo že prav prišla, sem dejal ženi. Za eno leto sem podpisal kot vsaj drugi. Toda pri delu sem bil precej uspešen, s sodelavci, kajpak tudi z Nemci sem se dobro razumel, dober zaslužek pa me je tudi »zagrabil«. Doma so pa govorili: Lahko tebi, ki delaš v Nemčiji. Toda saj moramo več zaslužiti kot v Jugoslaviji. Če za drugo ne, vsaj zaradi razdalje do družine. Ločenosti od svojih pa ne more nihče tudi z zlatom plačati.

In tako je Maks Majšir že osem let v Frankfurtu. Pri Gradisu, kateremu je zvest že od 1953. leta, ali doma ali pa v tujini. Ampak Maks s svojimi 133 sodelavci (ki se vztrajno osipujejo zaradi nezaposlenosti, konkurence in navečaničnosti tujine) ni prvi gospodarbeiter. Saj niso pretrgali vezi z domovino, doma plačujejo vse obveznosti, registrirani so pri našem sodišču. So pravi jugoslovanski otok v tujem morju, z vsemi samoupravnimi organi, delegatskimi odnosi in samoupravnim dogovarjanjem.

Maks, ki je zaradi svojih sposobnosti, dela in odločnosti (priatelj: pogosto ostro zarobanti pri Nemcih, če je treba braniti pravice kakega našega delavca) pri Nemcih močno spoštovan, je tudi predsednik delavskega sveta. Kot delovodja vodi v tovarni gradbenih elementov 55 ljudi, marca 1968. pa je začel z devetimi.

Noben producent, ne industrijski ne agrarni, vzeti zase izolirano, ne producira vrednosti ali blaga. Njegov produkt postane vrednost in blago samo v določenih družbenih odnosih. Prvič, če se njegov produkt pojavlja kot izraz družbenega dela, torej njegov delovni čas kot del družbenega delovnega časa sploh. Drugič, ta družbeni značaj njegovega dela se pojavlja kot družbeni značaj, ki je vtisnjen njegovemu produktu, v denarnem izrazu produkta in v njegovi splošni menjalni možnosti, ki jo določa cena.

Karl Marx
Kapital

»Ne, delo ni tukaj nič bolj zahtevno kot doma, tudi bolj naporno ni. Zdi se mi le, da smo bolj hitri, okretni in spretni. Nemški delodajalci pa že tako zračunajo, da naredimo čim več. »Ampak razloček je drugje: v dobri organizaciji in pripravi za delo. Ne more se zgoditi, da bi prišli na delo, pa ne bi vedeli, kaj naj delamo.«

Pravi tudi, da je ob vsem tem, čeprav njegovo vrsto dela ocenjujemo kot fizično, treba veliko misliti. Prav zaradi organizacije, mehanizacije in novih pripomočkov. Vse to pa sili k večjemu in boljšemu delu, katerega sad je večji delovni uspeh. Tako bi moralo biti tudi pri nas. Že dolgo je tega, ko je delal v Jugoslaviji, in ne more dobro presojeti. Toda njegovi kolegi, ki so lani zaradi pomanjkanja dela za dva meseca odšli delat v Slovenijo, so menili, da se doma veliko manj dela kot v Nemčiji.

Kdaj bo šel Maks za vedno domov? »Tega pa res ne morem povedati. Verjetno že kmalu. Mnogo je odvisno od potreb mojega podjetja, kateremu bom ostal zvest tudi v domovini.«

V osrčju Sloveskih goric ga čaka žena pa sin, ki ga je vojaška uniforma za nekaj časa odtrgala od domačije, drugi svojci, znanci in prijatelji. Pa še nekaj: »ranč MM«¹³ (oče je Matija), na katerem stoji že precej gradbenih pripomočkov, manjkata le še načrt in gradbeno dovoljenje za nov dom, zaslužen v tujini.

V velikem naselju za tuje gradbene delavce v južnem delu Frankfurta so precej prostora zasedli tudi Jugoslovani. V dokaj velikih trisobnih stanovanjih živijo. Po trije v sobi. Tudi Jože, Franc in Franjo. Prva dva štajerca, Franjo pa je iz krajev tik onkraj meje s Hrvaško. Tri postelje, omare miza pa hladilnik in televizor, to je prostor, v katerem spijo in preživijo večji del prostih dni. Nanje gledajo razgaljena dekleta s sten. Pa niso prišli v Nemčijo zaradi tega. Vse to bi lahko imeli tudi doma.

»Delno nas je v tujino zvalil denar. Šli smo, da bi se z markami malo opomogli, saj za življenje smo dovolj zaslužili tudi doma. Ti preleteti avti so nas zvalili, ki jih danes lahko tudi doma kupiš kolikor in kakršne hočeš.«

Ko načnemo pogovor o delu, postanejo vsi trije glasnejši. Kot da bi jih to prizadelo.

»Neumotno govorijo tisti, ki menijo, da je treba oditi v Nemčijo gledat, kako se dela. Pri nas ljudje več naredijo kot tukaj. Mi smo že po naravi takega tipa ljudje, revolucionarni. Ti preleteti avti so nas zvalili, ki jih danes lahko tudi doma kupiš kolikor in kakršne hočeš.«

Ko načnemo pogovor o delu, postanejo vsi trije glasnejši. Kot da bi jih to prizadelo. »Neumotno govorijo tisti, ki menijo, da je treba oditi v Nemčijo gledat, kako se dela. Pri nas ljudje več naredijo kot tukaj. Mi smo že po naravi takega tipa ljudje, revolucionarni. Ti preleteti avti so nas zvalili, ki jih danes lahko tudi doma kupiš kolikor in kakršne hočeš.«

Zato tudi pravijo, da so njihovi nemški delovodje prišli na ta delovna mesta predvsem zaradi pridnosti in sposobnosti naših delavcev. In da žanjejo uspehe in pohvale spet na račun naših delavcev, ki prihajajo z boljšim znanjem v svoji stroki pa tudi z obilnejšo zalogo nemškega jezika. Po vsem tem je jasno, da se delovodje poskušajo čim bolj razumeti s podrejenimi in se zato med brezposelnostjo ni posebej bati, da bi odpuščali naše zdomce. »Potem Nemcem ne bo več tako lepo. Ne delovodjem, ki bodo morali bolj poprijeti za delo, pa tudi našim nemškim vrstnikom ne, ki se močno oslanjajo na nas.«

Tisto, da delovodje niso z znanjem nič bolj podkovani kot naši kvalificirani delavci, so Jože, Franc in Franjo dokazali. Saj še ulomkov ne znajo računati, so ugotovili po testu, ki so ga podtaknili delovodji. Pa tudi sicer zatrujejo (ne samo ti trije), da je naš uk nekaj povsem drugega od te vrste izobraževanja v Nemčiji in drugih državah, ki imajo delavce v Nemčiji. Tako menijo, da je visokokvalificirani nemški delavec po znanju komaj podoben našemu kvalificiranemu ali pa še celo zaostaja za njim.

»Najlepše je,«¹⁴ pravijo naši gradbeniki, »če delaš osem ur na dan, potem pa greš k svoji družini. Tega tu ni. Resda je naš delovni čas tudi osem ali devet ur, ampak zdoma smo kar 12 ali 13 ur na dan. Precej časa porabimo za vožnjo na oddaljena gradbišča, pa še po uro je treba odšteti za dva odmora: za malico in kosilo. Odmor se tu ne šteje v delovni čas. In tako šele proti večeru pridemo z dela.«

Tudi glede hrane močno pogrešajo domovino. Za malico in kosilo se mora vsak znajti, kar pomeni nekaj suhe hrane, zvečer pa jih v naselju čaka večerja. Topla je že, ampak brez pravega okusa in premalo zajetna, pa še zelo enolična povrh. Ko so imeli lani priložnost obiskati gradbišče naše avtoceste Hoče—Leveč, jim je v spominu najbolj ostal čudovit vonj po topli hrani, ki se je širil kilometer daleč. Topla malica in toplo kosilo na gradbiščih v domovini so nekaj, kar v Nemčiji nikomur ne pride na misel — razen delavcem seveda.

Da so po ves dan na gradbiščih ali na poti k njim, jih po eni strani niti ne moti. »Kaj bi pa sicer delali. Saj je še tako precej dolgočasje. Sedimo v sobi, spijemo pivo, gledamo televizijo in kaj preberemo. In potem je na vrsti spalnje. In tako iz dneva v dan.«

Kdove kako drugače ni tudi v nedeljo. »Včasih zavijemo v gostilno, ki jo imajo naši ljudje. Da se najemo počistne hrane, golača ali čevapčičev, pa liter ga vzrmeno. Drugam ne hodimo. Saj so veselice, ampak veselice brez žensk ni.«

V vodstvu Gradisove kolonije v Frankfurtu menijo, da bi morali naše delavce na tujem zamenjavati na približno dve leti. To je čas, v katerem je konec vsega zanimivega, kar naj bi nudila tujina, čas, ko postaja domotožje hudo in prihaja do različnih težav, predvsem socialnih.

Razdre se marsikatera družina, ki jo deli razdalja tisoč ali več kilometrov. Drugi se tu poročijo in imajo otroke. Za najbolj otožne in osamljene so v tujini vse pripravili. Toda tako razveseljevanje je precej drago in ima lahko neprijetne posledice.

Tudi Jožica Grlic zatrjuje, da so predstave Jugoslovanov o delu naših zdomcev precej napačne. Tisto, da se v Nemčiji spozna pravo garanje, je larifari. Saj ljudje pri nas bolje in več delajo. Le da so učinki njihovega dela premajhni. Zaradi slabe organizacije. Pa še v nemčem je velik razloček: v spodbujanju k delu in uspehom. Denarnem, kajpak.

»Sindikat je v ZR Nemčiji določil minimalne plače za delovna mesta. Vse pa je odvisno od tega, kako »prodaš svoje delo«. V bistvu gre za pogodbo, ki jo skleneš ob nastopu službe. In če se ti zdi, da je tvoje delo več vredno, zahtevaš več denarja. Pri tem je najbolj pomembno pristojniško mnenje. Čeprav gre tu za subjektivno oceno, pa mislim, da je tak način nagradjevanja dela pravičnejši kot v Jugoslaviji. Nemogoče je, da delavci na enakih delovnih mestih enako zaslužijo. Seveda, če ni njihova sposobnost enaka. Ta pa se ne kaže v »prijih«¹⁵ in letih službe.«

Jožica je že deset let v ZR Nemčiji in dela v knjigovodstvu letalske družbe Lufthansa. Ne ve, kdaj se bo vrnila v domovino. Ve le to, da bo odšla domov, če bo dobila službo na predstavnosti Lufthanse v Ljubljani. Navadila se je pač na izredno ugodne možnosti potovanja z letali. In tako sploh ne ve, kako bi lahko živela brez potovanj v Amsterdam, London in drugam, ki so zdaj zanjo skorajda zastojni. Prvi problem, ki zavrača naše zdomce, da bi se vrnili v domovino, stanovanje, bi že sama rešila. S prihranki.

»Precejšnja samostojnost pri delu je bistvo dela v Nemčiji, vsaj v manjših podjetjih,«¹⁶ podarja Janko Zemljič, ki dela v tiskarni in se je v njej v vrsti let dobrodu izpopolnil. »Doma prav gotovo ne bi mogel tako hitro napredovati: ne v znanju in ne v položaju.«

Smešno pa se mu zdi, od kod misli, da v tujini delajo »kot živina«, da pa se doma samo »zabušava«. Če bi že šli v skrajnosti, bi morali pojme povsem obrniti. Je pa do te misli prišlo zaradi boljšega učinka dela in s tem tudi boljšega dohodka v tujini.

»Noben lastnik — kapitalist, vsaj iz mojih izkušenj lahko to povem, ne stoji za delavcem in ga priganja k delu. Ali kapitalista sploh ni v delavnici ali pa prav tako dela kot njegovi delavci in zatorej nima časa za drugo.«

Tudi se mu ne zdijo preveč utemeljene razprave in primerjave o disciplini in izostankih z dela pri nas in v tujini. Še sanja se nam ne, pravi, koliko je v Nemčiji neupravičenih bolniških dopustov in nekajurnih zamud zaradi pretiranega nedeljskega pogleda v kozareček. Toda s tem ne mislim reči, naj se podobno obnašamo tudi v Jugoslaviji.

Janko Zemljič je eden tistih naših zdomcev, ki se ne bo več vračal v domovino. Razen kot turist. Vzrok: žena (Nemka seveda), trije otroci, lastno stanovanje. Pa vendar ga včasih za grabi domotožje: taktar gre v gostilno Ljubljana (katere lastnik je Slovenec), kjer vedno najde rojake.

»Nemci so veliki nacionalisti. In po moje je to lastnost, ki bi jo moral imeti, seveda ne v ekstremnih oblikah, vsak narod. Tega sem se nalezal od okolice: čeprav bom ostal za vedno v Nemčiji, povsod in vedno povem, da sem Slovenec in da bom Slovenec ostal.«¹⁷ (Prav zato je tudi razumljivo njegovo delo v slovenskem društvu Sava v Frankfurtu, kjer je bil prej predsednik, zdaj pa je podpredsednik in zelo delaven.)

»Skoraj vsi se bodo prej ali slej vrnili. Odvisno je seveda od pogojev. Tu v Nemčiji in doma. Vendar bi se morali na vrnitev zdomcev bolje pripraviti. Odpirati bi morali nove tovarne in nasloph poskrbeti za primerna delovna mesta. Ne gre pozabiti, da so naši zdomci za skupnost zelo pomembni. Ne samo zaradi deviz, ki jih prinesejo. Zatrujem, da si bo vsak, ki je bil v tujini vsaj dve leti, nabral precej strokovnega znanja in se naučil jezika. Znanje pa je tisto, ki lahko domovini zelo koristi.«

Eliksir zdravja
in zadovoljstva

O STAREM MLINU IN NAGAČENEM MEDVEDU

Spoznanje
pogosto pride iznenada

Igor Guzelj

Dva tipa aktivnega prebivalstva poznamo: eden dela, drugi pa hodi v službo. Razloček med njima je ogromen, čeravno navzven ni vedno najbolj očiten, zakaj v obeh kategorijah najdemo sposobne posameznike, ki z znanjem in s spretnostjo veliko koristijo družbi. Vendar prvim njihov posel pomeni mnogo več: ne le pridobivanje denarja, ustvarjanje kariere, zagotavljanja materialne eksistence ali, v skrajnem primeru, merilo ugleda in poklicnega uspeha, marveč nepogrešljiv kos življenja, bivanja, potrjevanja lastne vrednosti in smisla obstajanja. V tovarni, uradu in na terenu niso navzoči samo s telesom in z razumom, kot bolj ali manj gladko tekoči roboti, ampak z dušo, s srcem, z ljubeznijo, z veseljem ob občutku, da pomagajo držati svet pokonci in da v kolektu skupnosti zavzemajo ustrezno mesto. Morda se svojega odnosa do dela niti ne zavedajo povsem. Spoznanje pogosto pride iznenada, v trenutku, ko naj bi prenehali biti ustvarjalni in ko naj bi v vlogi »zaslužnih opisanecv«¹ pristopili v krog vzdrževanih. In to spoznanje je včasih uničujoče, rušilno, celo ubijalsko. Zgodbi, ki ju objavljamo, poskušata spregovoriti prav o slednjem: o delu kot eliksirju zdravja, zadovoljstva in notranje urednosti.

»Dohtar«² je zaman varčeval

Sreda je bila, ko so pokopali »dohtarja«. Natanko četrta sreda po njegovem odhodu v pokoj in po poslovlilnem večeru v bližnji gostilnici, kjer je v priložnostnem nagovoru sodelavcem zaupal, da bo zdaj navsezadnje dal duška nikdar potešeni strasti — potovanjem, odkrivanju tujih dežel. Že 15 let ni ne kadil ne pil in ne zapravljal, marveč nalagal denar v banko, »za nomadsko starost«, kakor je rad dejal.

No, po slabem mesecu so ga zagreblili. Čeprav ni imel družine in čeprav je bolj poredko zahajal v družbo, so se ob grobu zbrali številni prijatelji in znanci. Samo kmetov iz okoliških hribov, bližnjih in daljnih, je prišlo kakih sto. Poznali in spoštovali so dohtarja Jožeta (recimo mu kar Jože, zakaj nikogar ni, ki bi mi povedal, ali lahko izdam njegovo pravo ime), poznali še od prej, ko je kot partizan in pozneje kot zadržni uslužbenec dirjal iz brega v breg, iz grape v grapo ter zdirjal krave, konje, prašice... Bil je namreč veterinar, nepogrešljiva osebnost, v obeh gospodarjev enako pomembna kakor »ta zaresni dohtar«, s katerim sta nemalokrat skupaj sopla v zasnežena brezpotja: eden, da bi pomagal na svet telčku, drugi pa novorojenčku. Trud in preltiti znoj so jima pacienti poplačali kar s kokošjo, s škričnimi svežih jajčk, s kolinami ali steklenico domačega žganja, saj denar ni ravno v svežnjih ležal po predalih težkih javorovih miz. Jožetovo gospodinjstvo je tako tudi v obdobju kart in živiliških bonov le redko zaskrbelo, kaj bo zvečer postavila pred utrujenega varovanca.

Zivnozdravnik Jože, so pravili meščani, je garač brez primere. Celotno zadnja leta aktivnega službovanja, na bolj umirjenem delovnem mestu vodje veterinarske ekipe v velikem kombinatu, ni prizanašal ne sebi ne kolegom. Sovražil je brezdušneže, ki so v telci ali volu videli zgolj kup bodočih zrezkov. »Že res, da smo pridelavo mesa spremenili v industrijo, ampak zato vam do živali še ni treba biti surovine!«³ je nekoč rjovel nad mesarji. Med epilidemo slinavke in parkljevke je tri dni in tri noči zapored dežural v nadzornem centru, pospravil hektolitrov kave in jezen odganjal tovaršice, ki so ga podili domov. »Zelesen je,«⁴ so govorili v podjetju.

Pa ni bil. Vojna in večno prenaprejanje sta storila svoje. Nešteti krat premočena obleka je nagrizla sklepe, neprepležane angine in prehladi so poskodovale srčno zaklopko, krvni pritisk je nevarno narastel, oglašala se je sladkorna bolezen... Toda »dohtar«⁵ ni hotel priznati bolehnosti. Zmetel je tablete v stranišče in prelisal nasvete, naj ostane v postelji. Drsajočih korakov in nemalokrat skremžen od bolečin jo je jutraj primahal v pisarno — da bi čez kako uro presenetili podrejene, tekajoč naokrog prožno, zravnano kot mladenič pri petindvajsetih. Ob tekočih problemih so fizične težave izginile, poniknile nekam v notranjost in naredile prostor prebujeni vitalnosti.

Na pogrebu sem srečal tudi starega, do brodušnega »ta zaresnega«⁶ zdravnika, ki je že zdavnaj odložil stetoskop in jesen življenja posvetil ribolovu ter nabiranju gob.

Joža nikakor ne bi smel izpričati. Ne bi smel in pika. Veste, ljudje smo različne sorte. Mene in vas in večino navadnih smrtnikov delo izčrpa. Da obnovimo moči, potrebujemo kaj ali krajši počitek. Logično, mar ne? On, vidite, je bil pa drugačnega kova. V delu se je regeneriral iz dela je črpal energijo. Kot akumulator, ki krčne, če pozimi zakleneš avto v garažo in pozabiš vmes kakš vžgati motor. Ali kot po črnelo mlinsko kolo v soteski, ki razpade v kup strohnelih lopatic, in gramov, če zapreš dotok vode in pušči, da veter osuši izprani les. Skoda le, ker so jožeti in vaški mlinci pri nas zmeraj redkejši. Je zamrznjal, si poveznil klobuk na glavo in odšel po čez.

V jesenskem jutru

Bivšemu računovodji Vinku so od nejevolje lica živčno trzala. Nemiren je koracil gor in dol po sobi, obstal pri fotelju, nastanem z že zdavnaj prebranim časopisom, pa spet zataval k oknu, obupno iščoč v sivem, deževnem opoldnevu kaj, na kar bi mogel obestiti pogled. Seveda ni odkril nič zanimivega. Prsti so mu samodejno ponesli cigareto v usta, a jo je hip nato spet stlačil v zavojček. Prekletlo, je pomislil, ko bi vsaj žena kmalu prisitnila z nakupovanja. Gotovo je zvalila k sošolki Neži, da bi družno premleli najnovejše čenče.

Stenaka ura je udarila dvanaest. V podjetju so ta čas navadno servirali kavo. Ponedeljek je in ob pol enih se bo sestal kolegi. Vencelj, tehnični direktor, najbrž spet pripravljaj kakšen nori investicijski predlog. Ga bom hitro ustavil, je tuhtal Vinko. Komaj da imamo dovolj za plačel! Ur in njegova nemška mašina naj kar lepo potrpita!

Nenadoma se je povrnil v resničnost. Preneumno, je zagodrnjal. Sem mar do kraja zmešan? Tretji mesec sem v penziji, pa odprti oči saj njam o službi.

Toda spomini so bili preveč vsiljivi. Mahoma je domel: od dočasnja skrepeneva v živi fosil. Čepi tu notri brezkoristen kot nagačen medved, in strah muhe. Brezvoljen stmi predse in ne najde ničesar, s čimer bi zapnil prazno dopoldnevo. Ja, zvečer bo šel kegljat — ampak kegljat je tudi včasih. V soboto planinci prireajo izlet na Kočno — ampak planinarji redno tudi poprej, skoraj vsak konec tedna. Čez dan si ne zna pomagati, čez dan! Sobe so prepleskane, vrt »prešitvan«⁷ in zasejan, drva nacepljena in zložena, podstrešje pospravljeno. V klub upokoencev ne mara: nobenega pravega znanca ni zraven. Dvakrat je namesto presenečene žene prevzel nase dolžnost nabavnege in s cekarjem v roki obiskal trgovine. Obakrat je pozabil prinesiti kup reči ter naposled pristovoljno odstopil od nove funkcije, kajti nesprejemljiv se mu je zdel predlog, naj bi prihodnjič izročil prodajalki vnaprej napisani seznam stvari, ki jih mora pritočiti. »Bodo dejali, da sem senilen!«⁸ je pristavil.

Kaj torej storiti? Odgovore, ki so se porajali, je kar po vrsti zavrgel. Ostal je le še en sam, a Vinko dolgo ni bil voljan priznati, da ponuja najboljše rešitev. Trije dnevi so minili, preden je tumačnega poznojesenskega jutra naposled, skrbno oblečen in obrit, zbudil ženo in oznanil: »Ne zdržim več! Grem prosit direktorja, če me vzame nazaj.«

V upravi podjetja so povratnika toplo pozdravili.

»Sem te že zad

Vsako delo, tudi administrativno, je mogoče meriti

POLOVIČNA MOČ PISARNIŠKIH MOČI

Presenetljive ugotovitve strokovnjakov Zavoda SRS za produktivnost dela

Marjan Rastresen

Vsako delo je mogoče normirati, ga meriti in izmeriti njegovo vrednost. Administrativno delo ni nikakršna izjema: strokovnjaki, ki se ukvarjajo s produktivnostjo dela, so dokaj natančno določili merila za malone vsako opravilo v uradničnem poslovanju in jih ponekod v tujini že dalj časa uspešno uveljavljajo — v praksi.

Če bi pri nas, v Sloveniji ali Jugoslaviji, natančno izmerili delo administracije, pri tem upoštevši svetovno dognane normative in prešteli uradnike, ki to delo opravljajo, bi prišli do presenetljivih rezultatov: slovenska (in jugoslovanska) administracija je zaposlena le 50-odstotno (vendar dobiva neodstotno osebne dohodke); če bi hoteli imeti normalno zaposleno administracijo, bi morali »preseliti« 50 odstotkov uradnikov v neposredno proizvodnjo.

Neizmerjeno delo

Vendar do tega skoraj gotovo ne bo prišlo kmalu, kajti ljudje iz administracije si (vsaj pri nas) še ne pustijo meriti svojega dela. Delavci za stroji so se v desetletjih navadili, da jim ne prestopajo merilo in vrednotijo njihove ... delovne dosežke ter na podlagi tega postavljajo norme, medtem ko se ljudje v belih srajčah upirajo takšnemu določanju svojih delovnih zmoglosti in obveznosti. Njihov odpor je razumljiv: čim bi izmerili njihovo delo in z znanstveno natančnostjo ugotovili, v kakšnem času ga lahko opravijo, bi v hipu izgubili vse ugodnosti, ki jih imajo zdaj: na delovno mesto bi morali prihajati natančno ob določenem času (kar pomenja zdaj pri nas le tisti, ki jih v to silijo žigosati in natančno ura na žigu), opustiti bi morali jutranje branje časnikov in kuhanje kave (kar je zdaj pri nas stalna praksa v malone vseh pisarnah), odpadli bi dopolnanski nakupi v trgovinah (brez katerih si zdaj pri nas ni mogoče zamisliti uradniškega dela), malica bi bila le enkrat na dan ob natančno določenem času in bi trajala natančno določen čas, delo bi se končalo ob uri, ki je za to predvidena in zakonitna.

V ljubljanskem Zavodu SRS za produktivnost dela imajo na voljo podatke, ki potrjuje te ugotovitve: približno milijon opazanj je pokazalo, da je pri nas v administrativnih službah izkoristek delovnega časa komaj 50-odstoten. To seveda pomeni, da dela uradnik, ki dobi osebni dohodek za osem ur dnevnega dela, komaj štiri ure na dan.

Sami smo iz dneva v dan priče (bolj ali manj uspešnega) uradniškega poslovanja. Čim nekoliko globlje poznamo način tega poslovanja, se bomo morali strinjati s presenetljivo ugotovitvijo strokovnjakov, ki se pri nas ukvarjajo s produktivnostjo dela.

Množenje administracije

V neki manjši ljubljanski delovni organizaciji je bila pred nekaj leti zaposlena tajnica, ki je opravljala vse tekoče administrativno delo (razen knjigovodskega in računovodskega). Ni se pritoževala nad delom, čeprav ga je bilo dovolj in včasih (vsaj subjektivno vzeto) preveč, zakaj prigrisala se je na razpis, v katerem je bilo natančno napisano, kaj bo morala delati. Tako je zgodaj zjutraj kuhala kavo, pregledovala in vpisovala prispelo pošto, jo raznesla po pisarnah, odgovarjala na telefonske klice in klicala po telefonu poslovne partnerje, pisala na stroj po nareku in prepisovala akte, stenografirala, pošiljala vabila na sestanke in seje ter jim pristavljala kot zapisničarka, vmes spet kuhala kavo in skrbela, da ni telefon nikoli predolglo zvonil; tako dan za dnem od jutra do zgodnjega popoldneva.

Bila je, kot se reče, polno zaposlena in dobra delovna moč.

Toda po letu dni ali kaj se ji je zadelo, da preveč dela (za sicer soliden osebni dohodek) in da bo tako do konca svojih službenih let ostala tajnica manjše delovne organizacije. S pomočjo prijateljev in znank, ki so imele očitno bogate osebne izkušnje, je izdelala dolgoročen načrt svojega napredovanja.

Nekega dne je tako prišla k svojemu direktorju in mu povedala, da vsega neizmerenega dela ne zmore več sama in da bi delovna organizacija nujno potrebovala vsaj še eno stroje-pisko, ki bi nekoliko razbremenila tajnico. Samoupravni organi, ki se jim je zdelo, da je tajnica res precej zaposlena, so glasovali za novo delovno moč, prišla je nova stroje-piska in tajnica je imela manj dela in (vsaj neuradno) »pod seboj« eno delovno moč. Sčasoma ji je obesila poleg tipkanja še vpisovanje pošte — in ker nova stroje-piska po letu dni ali kaj tudi ni več zmogla vsega tega dela (kot je povedala direktorju), so ponovno dali v časnik razpis za novo administrativno delovno moč, s čimer je tajnica postala administratorka prve kategorije z višjimi osebnimi dohodki — in precej manjšimi delovnimi obveznostmi.

Če bi ovrednotili in izmerili prvotno tajnično delo, bi ugotovili, da je bila zaposlena približno tako, kot je delavec v neposredni proizvodnji, ki med delom na delovnem mestu, za strojem ali ob tekočem traku, navadno nima časa za osebne opravke.

Primer mesteca O.

Zgovoren je primer majhnega mesta O., v katerem je bila pred dobrimi desetimi leti v eni zgradbi celotna občinska uprava, v drugi pa

sodišče. Čim so nekateri občani iz drugih slovenskih mest želeli imeti v tem kraju poštne hišice, domačini pa so začeli v turistične namene preurejati, dozidavati in graditi svoje hiše, so v kraju ustanovili urbanistični inštitut (ne morebiti urbanistični oddelek, pisarno, biro ali zavod). Ker nekako ne gre, da bi uslužbenici inštituta (in še urbanističnega povrh) sedeli v stari zgradbi z vegastimi stopnicami, so našli zasebno vilo, jo najeli ter vanjo naselili administrativni aparat, primeren inštitutu.

Enako je bilo z davkarji in drugimi občinskimi finančniki: čim so lahko »argumentirano« pojasnili pristojnim, da je pravzaprav v veliki meri odvisno od njih, koliko denarja bo dobila vsako leto občina, so se vselili v »svojo« vilo s svojim, razširjenim službi primerno povečanim administrativnim aparatom.

Kraj je majhen in vse štiri stavbe so v neposredni bližini. Toda niti ena od služb nima svojega kurirja, ker ga niti poprej, ko je bilo vse skupaj v dveh hišah, zaradi bližine niso potrebovali in so dopise nosili iz pisarne v pisarno uslužbenici sami. Zdaj, ko se je poslovanje povečalo, grede dopisi (pa naj se to sliši še tako smešno in nenavadno) preko pošte. In tako pošlje administrator iz ene hiše v drugo dokumentacijo in spremno pismo (»V zvezi z vašim dopisom z dne ... vam sporočamo ...«) — stranke pa čakajo na dokončni odgovor mesece in mesece.

Enako je z nekaterimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi v manjših krajih in občinah: kakšen predsednik te skupnosti bi bil, če bi lahko sam ali s pomočjo ene same tajnice opravil vse delo? Namesto da bi imelo več manjših skupnosti en administrativni aparat, ima pogosto vsaka svojega.

Medicinske sestre — administratorke

V zdravstvu je stanje podobno: višja medicinska sestra Stana Sajevic iz Ljubljane nam je povedala, da se medicinske sestre v zdravstvenih domovih in obratnih ambulantah ukvarjajo dve tretjini časa z administrativnim delom, tretjino pa z medicinskim. Čim pride bolnik v zdravstveni dom na pregled, se znajde v administrativnem kolešju: medicinska sestra mora ob njegovem prvem obisku izpolniti njegov karton, bolnika vpisati v dnevnik dela in v poseben šifrant za statistiko, mu napisati napotnico za specialistični pregled ali za laboratorij, izpolniti statistični in hranarinski listek, če je v bolnišniškem staležu, za domačo statistiko pa mora izpolnjevati še ustrezne listke, da bi bilo na koncu leta znano, za kakšnimi boleznimi so obolavali delavci, koliko jih je bilo v staležu in koliko časa so bili bolni. Ko je stalež zaključen, morajo izpolnjevati še listke po dekadah. V obratnih ambulantah pa morajo voditi še drugačne statistike: izpolnjevati morajo kartone o tematskih periodičnih pregledih, v ambulantah, kjer delajo za kemično ali živilsko stroko, morajo imeti še posebne kartone, voditi morajo kartone kroničnih bolnikov, izpolnjevati obrazce in spričevala ob nastopu dela, naposled pa morajo medicinske sestre pisati še dodatna mesečna statistična in fakturna poročila.

V specialističnih ambulantah opravljajo takšno delo administratorke, ki imajo dovolj (in preveč) dela, tako da so pogosto pred njihovimi okenci dolge vrste čakajočih bolnikov. V marsikateri takšni ambulanti so se začeli dušiti v gorah papirja in so zato začeli shranjevati podatke o bolnikih na mikrofilih.

Koliko papirja porabi administracija, si komajda lahko mislimo. Prav tako lahko le grobo ocenjujemo, koliko časa porabi štab ljudi, da vse odposlani papir popiše, in koliko časa porabi drugi štab ljudi, da pripravijo gradivo za vsebino popisanih listov papirja.

Če sodijo tudi upravni organi k administraciji (po slovenskem Slovarju tujk Franceta Verbinca pomeni administracija tudi uprava, upravljanje, upravljanje javnih poslov in upravno oblast), naj v ilustracijo omenimo primer izvršnega sveta gospodarskega mesta Ljubljana.

Gore popisane papirja

Za 1988. sejo, ki je bila 9. aprila letos, so na 70 naslovov razposlali sejno gradivo, ki je obsegalo natančno 250 listov popisane papirja. Če vemo, da je bila v sedanjem mandatsnem obdobju, od maja 1974, to že 1988. seja, kar pomeni, da so v dveh tednih tri seje, in če je gradivo za vsako sejo težko nekoliko kilogram (ali 250 listov papirja), naj bi vsakdo, ki dobi to gradivo, prebral približno 20.000 listov papirja na leto.

Če vemo, da ima ljubljanska mestna skupščina 150 delegatskih mest in da dobivajo tudi skupščinski delegati ustrezno obsežna gradiva za seje, če pristajemo k tem še gradiva za seje različnih drugih skupščinskih teles, nam bo razumljivejši podatek, da je lani potrošila ljubljanska mestna uprava malone sedem milijonov listov papirja in 69.500 listov karbon papirja, za ves papir mestne uprave pa so lani plačali več kot sedem milijonov starih dinarjev.

Administracija sicer posega na vsa področja našega udejstvovanja: vsak posameznik mora ob različnih priložnostih izpolniti kupe tiskovin in formularjev, še na slabšem pa so predvsem

finančne in računovodske službe delovnih organizacij, ki se pogosto dušijo v gorah papirjev. V obdobju je zdaj nekako 3.000 tiskovin in formularjev, ki jih je založila samo Državna založba Slovenije. Od tega jih morajo le nekako deset odstotkov izpolnjevati občani sami, medtem ko ima preostali, večji del na skrbi administracija delovnih organizacij.

Nekatere od teh tiskovin so nadvse zahtevne in obsežne: na formularju o prijavi nesreče pri delu je na primer treba izpolniti kar 36 rubrik, v napovedi za odmero davka od osebnega dohodka pa je celo 40 rubrik. Kdor hoče uveljaviti pravico do otroškega dodatka, mora izpolniti kup formularjev in dobiti na različnih naslovih vrsto izpolnjenih tiskovin: izjavo o premoženjskem stanju občana in drugih zaposlenih družinskih članov, potrdilo o osebnih dohodkih in nadomestilih v minulem letu, enako potrdilo za zaposlenega zakonca, potrdilo o višini dohodkov in o davčni osnovi, izpisek iz rojstne in matične knjige za otroka, potrdilo o rednem šolanju za otroke nad 15 leti starosti, po potrebi pa še zdravniški izvid ter v očenih zakonih dokumente o preživetju in prepis sodbe.

Vse te papirje mora nekdo izpolnjevati. Ker je dobila papirata vojna takšen obseg, mora v njej aktivno sodelovati dolga vrsta bojevnikov — administratorjev.

Produktivno delo pri obdelavi podatkov

Ti pa so, kot pravijo v Zavodu SRS za produktivnost dela, le polovično zaposleni (pri čemer dobivajo take osebne dohodke, kot bi bili zaposleni s polnim delovnim časom).

Višji raziskovalni sodelavci Zavoda Vladimir Meglič, Miloš Gauš in Milan Djenadič so se v Veliki Britaniji usposobili za merjenje in normiranje administrativnega dela (oziroma za normiranje in merjenje dela na delovnih mestih, kjer se delavci ukvarjajo z obdelavo podatkov, kot pravijo strokovnjaki zavoda).

Ti trije strokovnjaki trdijo (pač glede na izkušnje, ki so si jih pridobili v Angliji, kjer že dolgo merijo tako delo pri obdelavi materiala kot pri obdelavi podatkov), da je mogoče vsako administrativno delo (ali delo pri obdelavi podatkov, kot mu pravijo, sem pa sodi vsakršno delo v pisarnah) izmeriti in ovrednotiti. Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da je potreben vsaj kanek intelektualnosti pri vsaki, še tako preprosti obdelavi podatkov, celo pri prepisovanju. Pri merjenju dela pri obdelavi podatkov je treba najprej definirati postopke, videti, katere operacije se v njih pojavljajo, ugotoviti, kako pogosto so, jih oceniti s časom, v katerem jih je mogoče povprečno opraviti — in sistem je v grobem izdelan. Pri postopkih, kjer je veliko ustvarjalnega dela, ta metoda odpove, zato pa je mogoče takšno delo (na primer projektiranje) meriti s plani in z roki.

V vsaki skupini delavcev, ki obdelujejo podatke, je gotovo kdo, ki bistveno bolje in hitreje dela, pravijo trije strokovnjaki Zavoda za produktivnost dela iz Ljubljane, ki se edini v Jugoslaviji praktično ukvarjajo z merjenjem administrativnega dela. »Normalno je tudi, da so majhne razlike med delom delavcev v isti skupini. Če pa vsi po vrsti bistveno presegajo postavljene norme, so merila gotovo napačno postavljena. Če so merila normalna in realna, mora 84 odstotkov delavcev normalno dosegati norme; če je ta odstotek večji, nekaj ni v redu.«

Meritve administrativnega dela

V neki londonski banki, kjer je zaposlenih tisoč ljudi, so pred tremi leti normirali delo administracije — in od tedaj prihranili 400.000 funtov. Pri merjenju njihovega dela so upoštevali skoraj vsako operacijo, ki je za delo potrebna, od hoje, vstajanja s stola in vzpenjanja po stopnicah, jemanja, odlaganja in premikanja dokumentov in pisalnega pribora, govora, narekov in telefonskih pogovorov, razvrščanja dokumentov in kartic, pisanja besed in števil, jemanja dokumentov iz registerja in kartoteke do branja in primerjanja besedil in števil, sprejema in odpreme pošte, računanja ter tipkanja besedila in pisem.

Pri tako izmerjenem administrativnem delu seveda ni časa za dolge pogovore ob kavi, za branje časopisov ali za zasebne opravke zunaj delovnega mesta. Kdor hoče dobiti normalen osebni dohodek, mora opraviti za svoje delovno mesto izmerjeno delo.

V nekaterih večjih slovenskih delovnih organizacijah trije strokovnjaki Zavoda SRS za produktivnost dela že merijo administrativno delo, da bi v tistih organizacijah združenega dela tudi v administraciji povečali produktivnost. Glede na tradicionalno odklanjanje merjenja takšnega dela pa bo v večini delovnih organizacij pri nas slej ko prej še precej časa ostalo pri starem: ponekod bodo še nadalje precej delali, drugod bodo delali le navidez in ponekod bodo še vedno delali s polovično ali še manjšo zmožljivostjo in izkoristkom.

Premalo nadzorovano in le poprek približno ugotovljeno administrativno delo bo verjetno še precej časa ostalo nedotakljivo področje za merilce delovnih obveznosti, zmožljivosti in normiranja.

Droben spomenik

DANIELOVO KLADIVO

Nekdanje vigenjsko življenje, modrovanja in napetosti

Željko Kozinc

Materi Daniela Šolarja ni veljalo načelo ljudskega zdravilstva, da šest tednov po porodu ne sme delati z vodo: prati, ribati, umivati otroke. Njegova mati si je vzela — kakor si je vzela skoraj vsaka kovačica v kropskih vigenjcih — le dva tedna porodniškega dopusta. Otroka je odlejal v kotu črne domačije, pri kupu oglja, kjer je Daniel tudi spal, zadovoljen in zdrav, čeprav mu je na veke padel črn prah in ušesa polnilo hroptenje velikega meha ter zasopilo klenkanje kladiv po nakovalih. Teh nakoval je bilo v vigenjcu kar osemnajst; po šest jih je obkrožalo ješo, to je nekakšno kovaško ognjišče. Po navadi je eno ješo imela v zakupu ena družina, ki je vsa kovala žebelje. Nad ješo je gospodinjila, včasih pa tudi gospodarila mati žebeljarica, ki je v razbeljenem oglju žarila žebelje, nad ognjem pa kuhala repo. Ob tem je bila še možu za »hlapca«, namreč kovaškega pomočnika, ko je na nakovalu pridrževala železo. Tako tudi Danielova mati.

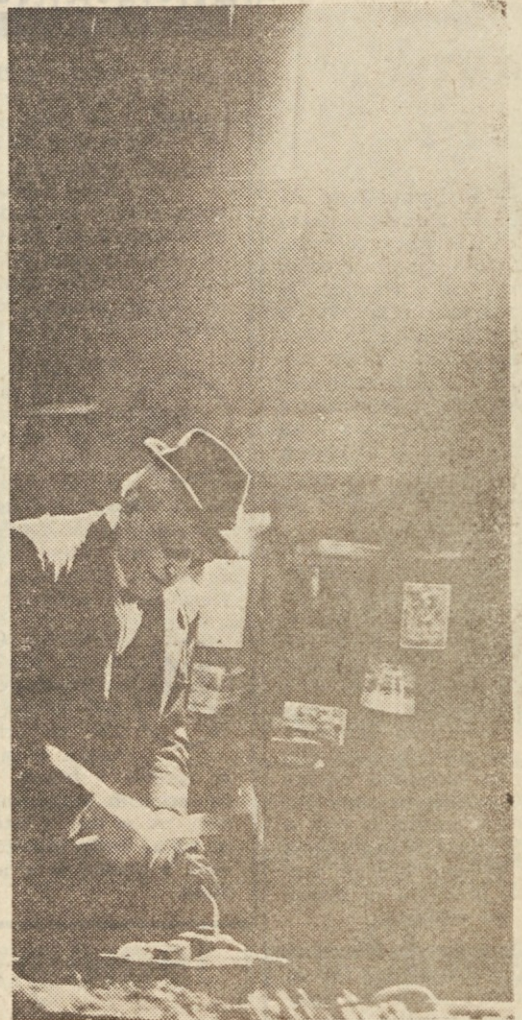
Danes 78-letni Daniel samo kdaj pa kdaj še zakuri ognjek na bivši ješi svoje matere, da bi razbelil nekaj koščkov železa in jih potem na nakovalu, panjovnu, skoval v žebelje planinčarje. Tako še tli zadnje ognjišče starega kropskega žebeljarstva.

Do svojega trinaestega leta se je sukal okoli vigenjcev in z drugimi otroci nadzoroval vode Kroparice, da so prav razgrajene dle na lopatasta kolesa vigenjcev. Prinašal je tudi drva in se sušil pa grel na ješah, kadar je bilo zunaj moko in mraz. Odprtih oči, ušes in sica je vsrkaval vigenjsko življenje, modrovanja, napetosti in surovosti, dober in slab, a tako avtoritativen svet odraslih. Učil se je odrezavosti in pretkanosti, s katerima se je kropski žebeljar znal zoperstaviti gospodarju, ne da bi kajpak kdaj prebil ris izkoriščanja, zadolženosti in garanja za goli živež. Mlada srca so tem vigenjskim otrokom gnetli tudi vplivi dvomljive veljave, od razbrzdanosti do pitja žganja, a je bilo pri tem dobro vsaj to, da so postali utrjeni in odporni proti razočaranjem v zrelih letih. Šola jih je do dvanajsetega leta trgala iz garaškega, črnega in surovega sveta vigenjcev vsaj za nekaj ur; po dvanajstem letu so otroci postali delavci. Daniel je šel najprej delat v tovarno Plamen kot kovač. Bilo je leta 1911, ko je bil star 13 let.

Zdaj so otroci njegovi najpogostejši obiskovalci: sproščeni so, srečno naivni, željni opazovanj, ki burijo domišljijo. Kakšno vzne-mirjenje jim vzbuja zadnji kropski vigenjec in ta stari kovač iz starih časov, ki ga turisti tako spoštljivo obstopajo, kot da je stari Slovan, in prosijo za dovoljenje, če ga smejo fotografirati!

Leta 1918 se je vrnil kot demobilizirani vojak s solunske fronte. Ni se vrnil v Plamen, pač pa v vigenjec, k ješavi svoje matere, kjer je ostal za istim nakovalom do današnjega dne. Vmes se je leta 1953 upokojil. Medtem so kovači in kovačice drug za drugim zapuščali vigenjce, jih zapirali in podirali, na njihovih mestih gradili zelenice ob Kroparici, sami pa se selili k strojnemu kovanju ali k umetni kovaški obrti. Na koncu Kroke je ostal le Danielov vigenjec, imenovan Vice, kot »depandansa« Kovaškega muzeja, in v njem je kot živi muzejski eksponat sam Daniel Šolar, da bi ješam, lopatastemu kolesu, konicastemu mehu, panjovnu in dolgi vrsti starosvetnih kropskih žebeljev, vsem tistim debelunom, okrogloglavcem, spojkam, kljukam, kladvecem in okovnikom, konjakom in kamelarjem, ostroglavcem in planinčarjem, vdihnil življenje in jih rešil pred muzejsko zaprašnostjo. A kakšen eksponat je šele delo! Tisti Danielovi ekonomični, točno odmerjeni udarci s kladivom, ki skušajo s čimmanjšim številom skovati čimboljši žebelj! Kot bi te Wellsov časovni stroj prenesel v začetek stoletja in bi opazoval delo kropskega proletariata, enega najstarejših slovenskih proletariotov, žebeljarjev, ki niso bili niti meščani niti obrtniki niti kmetje, temveč svojevrstna zmes odvisnosti in svobode, revščine in ponosa.

Delati so začeli ob štirih zjutraj in nehalvi so ob sedmih zvečer. Pretrgovali so delo ob osmih in ob enih, da so pojedili. Največkrat je bila to enolončnica, ki jo je mati skuhala na piramidasti rešetki nad ogljem. Žebeljarica ni imela časa za več jedi, a tudi jedi ni bilo. Glavna hrana je bila koruza oziroma žganci, in komaj petina druge hrane je bila pšenica, meso, riž, sladkor ... Malo zabeljeni turščični žganci, polti s sokom, žgančevko, so bili pogostokrat nezabelljeni in so bili višek slabega življenja. Zato pa so tolažeče čakali kosila, ješprenja, ki se je varil vse dopoldne, da je dobil debelo s pepelom posuto smetano. Ješprenj se je z narobe žlico, so rekli oče, čeprav so mati v njem kuhali krompir in malo fižola. Prav tako pogost je bil fižolovec, pasulj po »a« šnje, kdaj pa kdaj tudi sok kuhanega ribarjane, podmeten s turščično ali kot približek pšenice moko, in malo zabe-

DANIEL ŠOLAR: 78 LET V VIGENCJU (FOTO SVETO RUŠIČ)

ljen. Vse to so lahko vdrgili jedi tudi zvečer pa še naslednji dan, kar je bilo kajpak redko, kajti jedlo se je, dokler je bilo kaj, dokler se mati ni srdito postavila v bran za ostane jedi, čeprav je najbolje poznala kovaški želedec, tisti meh, ki je tih, kadar se polni, in ki hrope, ko se izprazni: ššššee, ššššee ... Večerna jed je bila tudi repa, zelje, korenje s krompirjem, kaša. Kaša po kruhu praša, so govorili v Kropi, in ješčnosti ni bilo nikoli konec in sitost je bila večno zmuzljiva.

Daniel ni zrasel visok, a je bil močan, kar je še danes videti po vratu; še zmeraj je vrat napet, mišičast, kot bi se v njem podaljšali in strnili dolgoletni napori vsega telesa ustvarjenega iz kovanja in za kovanje. Oglje ne oči so še mirne, ostre, kot ves obraz, le sapa je nadušna, kot bi se hotela oteži skozi usade kovaških časov v njegovih pljučih in v tem vigenjcu, ki nosi tako posrečeno ime Vice. Te Vice so Danielu dajale in jemale takorekoč celo življenje; niti pekeli niti nebeša ni življenje, pač pa vice, v katerih se človek mora spokoriti za neko krivdo, ki je sploh ni zakrivil, namreč krivdo, da je na svet prišel brez svoje volje, a mora imeti voljo za obstanek, pa če so ti časi mili ali zili.

Pa so znali tudi drugače živeti kovači Danielove mladosti. Mikala jih je prosta narava, tešile so jih pesmi in igre. S slastjo so peli stare pesmi, kar Kroparje še danes ni minilo. Igre, ki so bile v navadi, ali ki so si jih izmislili, so vzbujale in zadovoljevale njihovo težnjo po svobodi, stare navade so jih vezale na izročilo. Kljub mogočnemu spremenjenemu in izboljšanemu življenju, so Kroparji še danes navezani na izročilo, saj je med drugim še živo v upokojenih kovačih. Za mlade pa so pripravili opisi, kakršen je na primer zapis Joža Šolarja v kroniki Plamena:

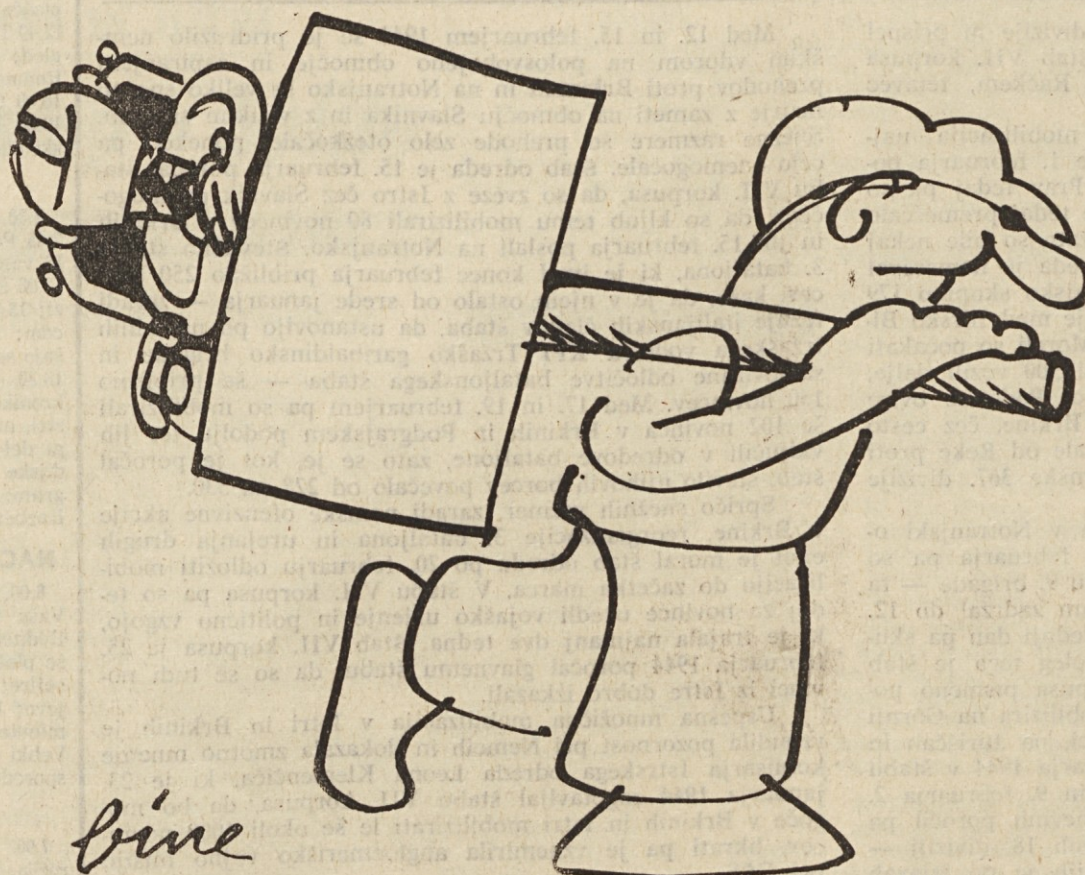
»Vigenjc, ki je nejeverno oboval vsako novotarijo, preden jo je sprejel, in je skozi stoletja ostal sebi zvest, konzervativen, domilija, in sam svoj: črna, zveržena delavnica, s kolesom ob vodi, samophom in mehovi, samoupravna galeja kovačev, ki so ob ješah grali železo v skupnem ognju in tudi življenje podrejali kolektivnim vplivom. Je v zagonu dajal vtis delovne tekme. V ritmu neurejenih glasov se je prepirljivo oglašala skrb za življenje, vtis, da se mudi. Temni prostor so križali žareči loki razbeljenih cajnov, pot iz ognja na nakovala in nazaj. Na panjovnih so kovala sključena telesa žebeljarjev, vsak z drugačno tehniko, s pripravljenimi udarci in gibi. Prirojen sposobnost je zmanjševala trud, odločevala uspeh.«

Zdaj je tiho pred vigenjem. Včasih pred njegovimi vrati čaka nekaj turistov, kdaj bo iz starega kropskega doma čez most in izza ovinka počasi, kar nekam slovesno prikorakal Daniel Šolar, da bi po posebnem ritualu najprej za polnico poiskal ključ (in tako tudi pokazal, kje ga skriva), razložil, kako se imenuje vsak od tridesetih različnih žebeljev, ki so zabiti v okenski podoj in tako razstavljali, nato pa odklenil vrata in jih odprl. Molčec je, samo najnujnejše informacije pove o žebeljarstvu in vigenjstvu. Raje pokaže, kako se kuje, v čemer je velik: s petimi ali šestimi udarci zobljuje toparske ali rebarske zvezdnike, gladke mišjeglave, da ne govorimo o cvikovcih, cokrlih in drugih čevljarških žebeljih. Potem jih skali in daruje občudovalcem, ki kar v zadregi — vsaj dokler so v vigenjcu — potežkujejo v nežnih dlaneh to obdelano mehko in žilavo železo.

Le malokdo opazi, da ima toporišče kladiva od dolge rabe globok odtis Danielove dlani. Kot da bi obul tuj čevlji, se počutis, ko vzameš to kladivo v roke, kajti drži je zvest Danielovi roki in se noče prilagati tvoji dlani. Kakor ne moreš pri pisanju posnemati tujega rokopa, tako ne bi mogel tudi izurjen kovač kovati z Danielovim kladivom, zakaj to kladivo je Danielov rokopolis. (Od široke roke zgrbančeno toporišče bi zagodilo s preuranjenim žuljem). Umaki delavec ima globok vtis nad tem rokopolisom fizičnega delavca, ker si predstavlja, da so bili potrebni milijoni garaških udarcev, preden se je debela bukovca palica držala kot v negativu izrabila v odtis Danielove dlani in tako postala droben spomenik človekovega dela. Spomenik polnega prepletanja življenja, telesa in orodja v smisel obstoja: v delo.

Nekoč sem v dveh letih izbral leseni držaj, pravi Daniel. Eno takšno kladivo so mi pred kratkim ukradli, ampak v muzeju jih imajo nekaj v vitrini, pod ključem.

Res so tam. A niti eno ni Danielovo. Ne vedo, čigava so, iz katerega vigenjca so jih rešili za muzej in potomstvo. Anonimna so, kakor je anonimno skoraj vse orodje in kakor je v zaloga časa ostalo anonimno skoraj vsako delo. Skrbno konzervatorjevo čiščenje pa ni moglo z njih zbrisati črnikave mastnosti, ki se je v les zazrla od znoj, sline, ogljene prahu in železnih delcev, kakor tudi ne okusa včerašnjih dni.

DELU ČAST IN OBLAST

Upadanje števila razporok v Italiji

RIM, 30. — Italijanski krogi, ki so se upirali zakonu o razporok, so trdili, da bo možnost razporoke spravila v krizo italijansko družbo. Konkretni podatki pa govorijo drugače. Po prvem valu razporok, ko so pravno urejali stanje že dolgo ločenih zakoncev, se število razporok manjšalo. V prvih desetih mesecih lanskega leta je predložilo v Italijo prošnjo za razporoko 9.879 zakonških parov, kar je za obilnih 15 odstotkov manj kot leto prej. Nekoliko več pa je bilo ločitev in sicer kar 24.567.

Kakor zadeva razporoke, se je njihovo število znižalo v vsej Italiji, razen v Abrucinu, kjer se je število celo povečalo skoraj za 7 odstotkov. Največje zmanjšanje števila razporok beležimo na Siciliji, kjer se je število prošelj za razporoko v lanskem letu zmanjšalo za obilnih 41 odstotkov, sledi nato Bazilikata s skoraj 30 odstotki manjšega števila prošelj za razporoko, končno se je število prošelj za razporoko za 30 odstotkov zmanjšalo tudi v naši deželi. Najmanjše zmanjšanje beležimo v Toscani, kjer se število razporok praktično ni zmanjšalo niti za pol odstotka.

V Abrucinu se je povečalo število prošelj tudi za ločitev. Od januarja do oktobra lani je bilo vloženih 265 prošelj oziroma tožb za ločitev, kar je kar 84 odstotkov več kot v istem razdobju leta 1974. V naši deželi torej v Furlaniji - Julijski krajini je bilo v istem času za ločitev kot v prvih desetih mesecih leta 1974. Točne številke govorijo naslednje: leta 1974 je bilo vloženih 119, v lanskih prvih desetih mesecih 722 prošelj za ločitev.

Kakor dokazujejo gornje številke in v zvezi s tem bi lahko navajali še številke za vse dežele v državi in to tako glede razporok kot ločitev, rešitev tega vprašanja zavzema iz leta v leto povprečno med 100, kar je tudi logično, saj so tudi v nekaterih drugih deželah v začetku imeli veliko več razporok kot v poznejših letih, ko so se zadavne razmere uravnavale. To se pravi, da so v prvem času po uveljavitvi zakonskih predpisov o razporoki bile razporoke in ločitve zelo številne, v poznejšem času pa se je število skrčilo, ko so se prej ločeni zakonci pari še pravno uredili dejansko stanje.

horoskop horoskop horoskop horoskop horoskop

OVEN (od 21. 3. do 20. 4.) Sami se boste morali boriti proti skupini ljudi, ki so se vam priljubili, dokler se vam niso vsilili. Ne bo lahko, vendar tudi hudega ne bo in ob koncu boste zadovoljni. Oseba, ki ste jo pred nedavnim srečali, se vam bo močno priljubila. Glede zdravja bodite brez skrbi.

BIK (od 21. 4. do 20. 5.) Prispelo vam bo pismo ali sporočilo, ki bo v precejšnji meri spremenilo vaše načrte. Skušajte biti kar se da eksperimentalni, da bi vam zaostajanje ne škodovalo v poslih. Prepričajte vašimi v družini se jo poleg. Prispevajte tudi vi k temu. Dobro počutje.

DVOJČKA (od 21. 5. do 22. 6.) Z vso suverenostjo boste obvladali položaj, toda pazite na neke provokacije, ki bi vas lahko spale v težave. V nekaterih primerih boste celo oportunisti, kot so ti, s katerimi imate tesno zvezo. Vse zveze boste imeli v družini in s priljubljeno osebo.

Veljaven od 2. do 8. maja 1976

RAK (od 23. 6. do 22. 7.) Od začetka bo marsikaj narobe. Če pa boste ubrali pravo pot, bo kar steklo. Ne bodite preveč nervozni, ko bodo drugi skušali uveljaviti svojo voljo. Pismo, darilo, morda le čestitka. In vendar boste zadovoljni. Tudi glede zdravja in počutja vse najlepše.

LEV (od 23. 7. do 22. 8.) Gotovo je, da boste rešili vse probleme, ki so se vam namočili. Toda ohranite svoje morali mir in poklicni morda boga na pomoč. Vendar izbirate dobre sodelavce, ki niso preveč osebno zainteresirani. Ljubljena oseba bo našla ob vas veliko zadoščenja. Pazite na živce.

DEVICA (od 23. 8. do 22. 9.) Nekoliko pobiti boste, rešili bi celo prazni, dela pa bo veliko, skrbi še več, posebno z neko novo nalogo. Rešitev boste našli v svoji osebnosti. V kratkem se bodo razmere temeljito popravile. Dnevno razpoloženje ne bo najboljšo, vendar hudega ne bo.

TEHTNICA (od 23. 9. do 23. 10.) Dejansko stanje bo treba temeljito proučiti. Šele nato boste lahko delali načrte in ugotavljali, kaj se lahko stori in kaj ne. Ne jemljite določenih zadev preveč na laho. Utrujenosti boste zaradi dela ali potovanja in nekoliko naveličani monotonosti družbe.

SKORPIJON (od 24. 10. do 23. 11.) Zanesite se na sodelavce, vendar pa predvsem na svoje strokovne sposobnosti. Marsikateri na videz lahki rešitev se bo izkazala za bolj zapleteno in težavno. Pošta, potovanje, vsekakor kak premik v prostoru ali času.

STRELEC (od 23. 11. do 22. 12.) Precej boste morali sami zrtvovati, da boste dosegli mir, ki vam je potreben, da boste uravnali neke zadeve, ki se vam je izkivila zaradi naglice in površnosti. Sprejmite ponujeno pomoč, vendar pa bodite tudi kritični. V družini nevarna napetost. Prebavne motnje in glavobol.

KOZOROG (od 23. 12. do 20. 1.) Nekdo vam bo skušal postaviti past. V dobi, ko postavljajo ekonomske razmere vedno bolj težke, se vsak rešuje na svoj način. Pozorni bodite torej na vsake potoze konkurentov. Neko prijateljstvo bi se znalo spremeniti v kaj več. Utrujenosti boste in nerazpoloženi.

VODNAR (od 21. 1. do 19. 2.) Če nečete zadovoljiti, zavijajte roke. Sicer pa vam ne bo hudo, ker ste vajeni dela. Z marljivostjo si boste utrli novo pot, kar bo pozitivno vplivalo na bodočnost. Neke simpatije vas sicer mikajo, toda ni vse zlato, kar se svetli. Pazite da kje ne klesnete.

RIBI (od 20. 2. do 20. 3.) Neka zamuda vas bo veliko stala, če ne boste pohiteli. Ne nasedajte tistim, ki se radi ponujajo, a imajo kaj za bregom. V vaših poslih bo tu ali tam kaj zaskrbljivo, toda hudo ne bo, ker se boste pravočasno znebili. Ne bo pa tako v ljubem, kjer ste napravili napačen korak.

S POTI PO BLIŽNJI ISTRI

Umag in Buje postajata središči čedalje bolj razvitega področja

Buje začenjajo dohitevati Umag, ki se je razvil prej na račun turistične konjunktore - Sedaj se razvijajo Buje na račun industrializacije

Pred desetimi leti je bilo med Umagom in današnjim turističnim gostinstvom območje Punta le nekaj majhnih stanovanjskih hiš, ki so bile družbeno last, vse področje zaliva pa so bila pustja zemljišča, porasla že s ščavjem. Ko so tedaj na javni razporedi prodali nekaj teh hiš zasebnikom, se je dvignil val protestov, češ da so bile »vile« prodane preveč poceni.

Danes so nekdanje »vile«, okoli katerih se je dvigalo toliko prahu, dobesedno izginile v morju novih lepših stanovanjskih hiš in hišic, ki so si jih delovni ljudje iz Umaga postavili v zadnjih desetletjih in nikomur ne pade več na misel, da bi stari stanovanjski hišam še rekli, da so vile.

Pred desetimi leti je na umški Punt štrel v zrak edinole hotel »Adriatic«, ki je bil takorekč »gol« sredi puste pokrajine. Danes pa je to že lepo turistično - gostinsko območje. Zgrajena je tu nova stanovanjska cona, kjer je ena hiša lepša od druge, vse pa so obdane z lepimi in marljivo negovanimi vrtni in parki, vse skupaj je povezano s središčem Umaga v urbanistično zelo posrečeno celoto, za katero bi lahko rekli, da spada med najlepša obalna turistična mesta.

Prav tako, kot se je pred obilnimi desetimi leti v bližini starega jedra Umaga začel razvijati novi turistični Umag, tako se po grčih okoli starega jedra Buj naglo formirajo nove četrti individualnih naselij, to se pravi naselij majhnih stanovanjskih hiš posebnih značilnosti. Tudi v Bujah se danes kaže podoben proces gradnje novih delov mesta, podobno kot je bilo v Umagu pred leti ob hitrejšem gospodarskem razvoju mesta zaradi naraščanja turizma. Razvoj Buj pa je danes pripisati močnejšemu razvoju baje industrije.

Še pred desetimi leti ali kako leto prej oziroma pozneje sta bila Buje in Umag dva ločena svetova, pa čeprav ju loči razdalja samih 12 km. In pred leti, torej še ne tako davno, ko so v okolici Umaga rasle vedno nove in nove stanovanjske hiše in hišice, je bilo medeste Buje le skup skup starih vilah, zgnetenih na vrhu najvišjega grča, kamor ni maral nihče. Danes pa sta si Umag in Buje vedno bolj podobna, kajti tudi v Bujah se staro, zapuščenno mestno jedro počasi utaplja med novimi stavbami, ki rastejo okoli njega. Stare Buje se umikajo pred novimi, ki rastejo na zahodni in vzhodni strani.

Nagli razvoj Buj v zadnjih nekaj letih je nekako zmanjšal razdaljo med seboj in Umagom in

če je Umag živo in sodobno gospodarsko središče na račun močnega turizma in drugih dejavnosti, tudi Buje ne zaostajajo veliko za njim, pa čeprav se v Bujah ne da govoriti o turistični konjunkturi.

Na vsak način sta tako Umag kot tudi Buje danes že lepo urbanistično oblikovani središči v vedno bolj bogatem in pestrem okolju, pred katerim so lepe perspektive za bodočnost. Vrh tega imata tako Buje kot Umag še veliko rekli bi svobodnega prostora, saj ima Umag še veliko kilometrov lepe obale in nizkega zaljeva, Buje pa lepo zeleno in pestro gornjo Bujsčino z lepimi vasi in kraji, katerih vsak predstavlja živ kulturno - zgodovinski spomenik.

T. F.

Bogataš Howard Hughes ni pustil testamenta?

Njegov bratranec Richard Gano skuša najti oporoko, ki zelo verjetno govori o tem, da naj velikansko bogastvo služi zdravstvu

LOS ANGELES, 29. — Howard Hughes, najbogatejši človek na svetu, je umrl pred dobrimi dvajsetimi dnevi, namreč 5. t.m. Doslej se niso našli njegove oporoke in ker neposrednih dedičev ni, se zadeva začne zapletati, posebno ker gre za velikansko bogastvo, saj računajo da je bogataš — čudak zapustil najmanj za dve milijardi dolarjev oziroma za 1800 milijard lir vrednosti. Pokojnikov bratranec Richard Gano je pred nekim sodiščem v Los Angelesu izjavil, da je pokojnik Hughes napravil oporoko leta 1938, vendar pa da se je oporoka izgubila.

Richard Gano so oblasti imenovale za začasnega upravitelja zapuščine pokojnega bogataša. Gano trdi, da je pokojnik leta 1938, poleg oporoke, napisal tudi obsežnej-

še pismo, ki je dopolnjevalo oporoko, kjer je namreč govorilo o tem, kako naj se oporoka izvede. Oporoka s pismom je bila 3. marca 1938, leta deponirana v posebni varnostni omari pri banki »First National Bank« v Houstonu v Teksasu. Toda ko so jo sedaj začeli iskati, so ugotovili, da zadnjega dokumenta ni. Gano je ob tem rekel, da obstajajo konkretni dokazi, da je Hughes pripravil nekaj poznejše tudi drugo oporoko, vendar pa da ta oporoka ni bila dokončana. Po njegovem mnenju oziroma po tem, kar on zvedel, naj bi bil pokojni ameriški milijarder zapustil pretežno del svojega bogastva raznim znanstvenim ustanovam, prvenstveno tistim, ki se ukvarjajo z zdravstvom. V zvezi s tem Gano navaja Hughesove izjave iz leta 1964, ko je veliki bogataš rekel, da bodo njegova bogastva služila prvenstveno medicinskim znanstvenim raziskavam.

Ker se tudi drugi »zainteresirani krogi« potojujejo za dediščino velikega bogataša, je Richard Gano naročil iskanje oporoke v svetovnem merilu, namreč po vseh skladiščih, arhivih, blagajnah in celo hangarjih raznih letališč, koder bi mogel pokojnik imeti svoje urade, svoja zastopstva.

Med 12. in 15. februarjem 1944 se je pridružil nemškimi vdomor na polosvobodno območje in zapiranjem prehodov proti Brkinom in na Notranjsko še veliko snežno neurje z zameti na območju Slavnika in v velikim snegom. Snežne razmere so prehodje zelo otežkočale, ponekod pa celo onemogočale. Štab odreda je 15. februarja poročal štabu VII. korpusa, da so zveze z Istro čez Slavniki onemogočene, da so kljub temu mobilizirali 80 novincev v Brkinih in jih 15. februarja poslali na Notranjsko. Številčno stanje 3. bataljona, ki je imel konec februarja približno 250 borcev, kaže, da je v njem ostalo od srede januarja — zaradi težnje italijanskih članov štaba, da ustanovijo po navodilih tržaškega vodstva KPI Tržaško garibalbinsko brigado in samovoljne odločitve bataljonskega štaba — še približno 150 novincev. Med 17. in 19. februarjem pa so mobilizirali še 102 novincev v Brkinih in Podgrajskem podolju ter jih vključili v odredove bataljone, zato se je, kot je poročal štab, število njihovih borcev povečalo od 223 na 330.

Spriče snežnih razmer, zaradi nemške ofenzivne akcije v Brkine, reorganizacije 3. bataljona in urejanja drugih enot je moral štab odreda po 20. februarju odložiti mobilizacijo do začetka marca. V štabu VII. korpusa pa so tedaj za novince uvedli vojaško urjenje in politično vzgojo, ki je trajala najmanj dva tedna. Štab VII. korpusa je 25. februarja 1944 poročal glavnemu štabu, da so se tudi novinci iz Istre dobro izkazali.

Uspešna množična mobilizacija v Istri in Brkinih je vzbudila pozornost pri Nemcih in dokazala zmotno mnenje komisarija Istrskega odreda Leona Klemenčiča, ki je 23. januarja 1944 zagotavljal štabu VII. korpusa, da bo moč v Brkinih in Istri mobilizirati le še okoli 1000 novincev, hkrati pa je vznemirila angloameriško vojno mislijo pri GSS.

(Nadaljevanje sledi)

SOBOTA, 1. MAJA 1976

ITALIJANSKA TELEVIZIJA Prvi kanal

13.30 DNEVNIK.
13.30 Poljudna znanost: Tolstojeva pedagogija.
12.55 Kromični filmi.
14.00 KRONIKE 1. MAJA.
14.45 Roto 20.
15.45 Zgodbe Filka in Floka, risani film.
16.45 E. Rice - M. Roli: Eva.
18.45 Sedem dni v parlamentu.
19.10 Nabožna oddaja.
19.28 Kratke vesti dnevnika.
19.30 Kronike in Vremenska slika.
20.00 DNEVNIK.
20.45 Gledališče mesta in okolice: Neapelj.
21.45 Boks: Clay - Jourg.

Drugi kanal

14.00 Športna oddaja.
18.00 Rubrike dnevnika 2.
18.45 Koncert pop glasbe.
19.00 Kratke vesti dnevnika 2.
19.02 Športna sobota.
19.30 DNEVNIK 2 - ODPRTI STUDIO.
20.45 PRAZNIK DELA 1. MAJ.
22.05 Šerif v New Yorku.
Ob koncu DNEVNIK 2

JUGOSL. TELEVIZIJA Ljubljana

9.30 Praznični zvoki.
10.00 Ko val hrepenenja prikljče pomlad.
10.15 Vladočina: Radovedni slonček.
10.50 Pesem, ki bodri duha.
11.15 Veliki raziskovalci, ser. film.
12.05 Plemenita kri, film.
12.25 Poročila.
12.30 Boks: Clay - Jourg.
14.55 Nogomet: Manchester - Southampton.
16.50 Atletski troboj: Jugoslavija, Vzh. Nemčija, Vel. Britanija.
17.40 Nogomet: CZ - Čelik.
19.30 DNEVNIK.
20.00 Obsečno stanje, film.
22.05 DNEVNIK.
22.25 Med iskrenimi ljudmi.

KOPER

13.00 Boks: Clay - Jourg.
14.55 Manchester - Southampton.
16.50 Lahka atletika: Anglija, Jugoslavija, Vzh. Nemčija.
17.40 Nogomet: Crvena zvezda - Čelik.
19.30 Otroški kotichek.
20.15 DNEVNIK.
20.30 Sonce 1. maja, dok.
21.10 Pionirji letalstva.
21.50 Mali koncert.

SOBOTA, 1. MAJA 1976

TRST A

8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 8.30 Koncert; 9.00 Praznično jutro; 11.15 Mladinski oder; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Program za mladino; 18.30 Simf. glasba; 19.10 Liki iz naše preteklosti; 19.40 Pevska revija; 20.00 Sport; 20.50 M. Košuta: »Kadar te zbudiš«, drama; 21.30 Popevke.

KOPER

6.30, 7.30, 12.30, 14.30, 17.30, 20.30 Poročila; 9.00 Folk glasba; 9.30 Delavske pesmi; 10.15 Glasbeni portret; 12.30 Srečanje v tovarni; 11.15 Poje L. Kodrič; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Plošče; 14.35 Ital. zbori; 15.15 Novosadski zbori; 15.35 Slov. pevci; 16.45 Glasbeno - govorni spored; 19.30, 20.45 in 21.35 Glasbeni weekend.

II. PROGRAM

7.30, 8.30, 13.30, 19.30 Poročila; 7.45 Lahka glasba; 8.40 Stare popevke; 9.35 Strnjena komedija; 10.05 Pesem za vsakogar; 10.35 Veliki Variete z G. Bramierjem; 11.35 Najnovejši Celentanova popevke; 11.50 Zbori z vsega sveta; 12.40 Alto gradimento; 13.35 Plošče; 15.00 Francoski program; 15.35 Klavirski skladbi; 16.30 Glasba in sport; 17.50 Kič; 19.05 Med nami povedano; 19.55 Superponic; 22.50 Glasba pod vedrim nebom.

NACIONALNI PROGRAM

8.00, 13.00, 19.00 Poročila; 8.30 Jutranje pesmi; 9.00 Vi in jaz; 11.00 Drugi zbori; 11.30 Glasba in satira; 13.20 Preizkušajo se dilektanti; 15.10 Oddaja za bolnike; 15.10 Glasba po željah.

NEDELJA, 2. MAJA 1976

ITALIJANSKA TELEVIZIJA Prvi kanal

12.55 Risani film.
13.30 DNEVNIK.
14.00 Rastline, cvetje itd.
15.00 Pet ur z nami: Konec pri-gode.
17.05 Skupaj kot bi ne bilo nič.
18.00 Športna oddaja.
18.30 I. I. Fasan: Zepar.
19.00 Ital. nogometno prvenstvo.
20.00 DNEVNIK.
20.45 CAMILLA z G. Masino.
21.55 Športna nedelja.
22.50 Napoved programa za prihodnje dni.
Ob koncu DNEVNIK in Vremenska slika.

Drugi kanal

14.30 Druga nedelja.
18.15 Registriran polčas nogometne tekme.
19.00 Kuharska oddaja z Ave Ninchi.
19.50 DNEVNIK 2 - Odprti studio.
20.45 Bim Bum Bam, glasba.
21.40 DNEVNIK - zadnje vesti.
22.15 Kulturne aktualnosti.

JUGOSL. TELEVIZIJA Ljubljana

9.25 POROČILA.
9.30 Za nedeljsko dobro jutro — pevski zbori.
9.55 Vzpon človeka.
10.45 Otroška matineja, dve barvni oddaji.
11.30 Ljudje in zemlja.
12.30 POROČILA, sledi nedeljsko popoldne.
16.00 Atletski troboj: NDR, Velika Britanija in Jugoslavija.
17.35 Na klancu, barvni film.
19.30 DNEVNIK.
20.00 A. Diklič: Salaš u malom ritu.
21.00 Volja je pot, nadaljevanje.
21.20 DNEVNIK.
21.35 Športni pregled.
22.10 Atletski troboj: NDR, Velika Britanija in Jugoslavija.
23.00 Ella Fitzgerald in Boston Pops.

KOPER

19.00 Otroški kotichek, risanke.
20.15 »Zenska, ki je ljubila«, film.
21.50 Bel Ami, priredba.
22.40 Lahka atletika, prenos iz Splita.

SOBOTA, 1. MAJA 1976

TRST A

8.15, 13.15, 14.15, 20.15 Poročila; 8.30 Koncert; 9.00 Praznično jutro; 11.15 Mladinski oder; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Program za mladino; 18.30 Simf. glasba; 19.10 Liki iz naše preteklosti; 19.40 Pevska revija; 20.00 Sport; 20.50 M. Košuta: »Kadar te zbudiš«, drama; 21.30 Popevke.

KOPER

6.30, 7.30, 12.30, 14.30, 17.30, 20.30 Poročila; 9.00 Folk glasba; 9.30 Delavske pesmi; 10.15 Glasbeni portret; 12.30 Srečanje v tovarni; 11.15 Poje L. Kodrič; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Plošče; 14.35 Ital. zbori; 15.15 Novosadski zbori; 15.35 Slov. pevci; 16.45 Glasbeno - govorni spored; 19.30, 20.45 in 21.35 Glasbeni weekend.

II. PROGRAM

7.30, 8.30, 13.30, 19.30 Poročila; 7.45 Lahka glasba; 8.40 Stare popevke; 9.35 Strnjena komedija; 10.05 Pesem za vsakogar; 10.35 Veliki Variete z G. Bramierjem; 11.35 Najnovejši Celentanova popevke; 11.50 Zbori z vsega sveta; 12.40 Alto gradimento; 13.35 Plošče; 15.00 Francoski program; 15.35 Klavirski skladbi; 16.30 Glasba in sport; 17.50 Kič; 19.05 Med nami povedano; 19.55 Superponic; 22.50 Glasba pod vedrim nebom.

NACIONALNI PROGRAM

8.00, 13.00, 19.00 Poročila; 8.30 Jutranje pesmi; 9.00 Vi in jaz; 11.00 Drugi zbori; 11.30 Glasba in satira; 13.20 Preizkušajo se dilektanti; 15.10 Oddaja za bolnike; 15.10 Glasba po željah.

KOPER

6.30, 7.30, 12.30, 14.30, 17.30, 20.30 Poročila; 9.00 Folk glasba; 9.30 Delavske pesmi; 10.15 Glasbeni portret; 12.30 Srečanje v tovarni; 11.15 Poje L. Kodrič; 12.00 Glasba po željah; 14.00 Plošče; 14.35 Ital. zbori; 15.15 Novosadski zbori; 15.35 Slov. pevci; 16.45 Glasbeno - govorni spored; 19.30, 20.45 in 21.35 Glasbeni weekend.

II. PROGRAM

7.30, 8.30, 13.30, 19.30 Poročila; 7.45 Lahka glasbe; 8.35 Veliki variety; 9.35 Ples ob petih; 10.05 Pesem za vsakogar; 10.35 Veliki Variete z G. Bramierjem; 11.35 Najnovejši Celentanova popevke; 11.50 Zbori z vsega sveta; 12.40 Alto gradimento; 13.35 Plošče; 15.00 Francoski program; 15.35 Klavirski skladbi; 16.30 Glasba in sport; 17.50 Kič; 19.05 Med nami povedano; 19.55 Superponic; 22.50 Glasba pod vedrim nebom.

NACIONALNI PROGRAM

8.00, 13.00, 19.00 Poročila; 8.30 Vaša zemlja; 9.00 Godala; 11.30 Roditeljski krožek; 12.00 Najnovejši plošče; 13.20 Kič; 14.30 Drobce satire; 15.50 Program za Vanonijevo; 17.00 Nogomet od minute do minute; 18.00 Operni koncert; 19.20 Veliki variety; 20.20 Ponovno na sporedu; 21.15 Koncert.

SLOVENIJA

7.00, 8.00, 9.00, 13.00, 15.00, 19.00 Poročila; 8.07 Ivan Cankar: Moje življenje — I.; 8.27 Pozdrav maju;

PONEDELJEK, 3. MAJA 1976

ITALIJANSKA TELEVIZIJA Prvi kanal

12.30 Poljudna znanost: IGRACE.
12.55 Tedenska knjižna oddaja.
13.30 DNEVNIK.
14.00 Sedem dni v parlamentu.
14.25 Tečaj nemškega jezika.
16.45 Program za najmlajše.
17.15 Slike iz sveta.
17.40 Medvedek Panda in prijatelji gozda.
18.10 Izrebanje loterije.
18.15 Poljudna znanost: Od ene do neskončnosti.
18.45 Sindikalne aktualnosti.
19.10 Magoojeve priode; ris. film.
19.28 Kratke vesti dnevnika 1.
19.30 NEPOSREDNA POVEZAVA in Vremenska slika.
20.00 DNEVNIK.
20.45 Film: »Estate violenta«.
22.30 Filmske premiere, ob koncu DNEVNIK in Vremenska sl.

Drugi kanal

18.00 Da ne zakaj: moje in tvoje.
18.30 Rubrike TV dnevnika 2.
19.00 Kratke vesti dnevnika 2.
19.02 To je moj svet, 8. epizoda.
19.30 DNEVNIK 2 - Odprti studio.
20.00 ZADEVA DREYFUS.
22.05 Simfonični koncert.
Ob koncu D

NAMIZNI TENIS

ITALIJANSKO PRVENSTVO V FIUGGIJU

ŽENSKI FINALE V «SLOVENŠČINI»

V sklepnem spopadu med tretjekategoricami se bosta namreč spoprijeli Krasovi zastopnici Rebula in Blažina - Bron v mešanih dvojicah

Prvi dan tekmovalj na državnem namiznoteniskem prvenstvu v Fiuggiju je prinesel Krasovim barvno vrsto neopričakovanih uspehov, kar dobro obeta za še nadaljnji ugoden razplet dogodkov.

Tehnično najboljši rezultat sta, kljub slabemu zbiranju, dosegli Blažina in Rebula med tretjekategoricami posamezno, saj je prva premagala v četrtfinalu nosilko skupine št. 1 Rimljanko Angione z zgozornim 2:0. Rebula pa je po dramatični partiji nadigrala sicer višje uvrščeno Tržačanko Eccardi. Slovenski zastopnici sta se uvrstili v finale, tako da bo Kras v tej kategoriji osvojil po eno zlato in eno, srebrno kolajno. Torej, izreden uspeh!

V ženskih dvojicah tretje kategorije sta Rebula in Blažina odlično sloves, saj sta doslej upravičili svoj sloves, saj sta nosilki skupine št. 1. Naš par se bori za eno od kolajn.

Stubelj in Škrlić sta podlegli že v prvem kolu močnemu lombardskemu paru.

Presenečenje tudi v mešanih dvojicah, kjer je par Neva Rebula in Valtor Pertot zaigral neopričakovano učinkovito in zaslužen osvojil kolajno, kar je velik uspeh za slovensko dvojico.

IZIDI
TRETJEKATEGORIJE
Rebula - Bignami 2:0 (5, 9)
Blažina - Lo Moro 2:1 (-19, 18, 15)
Rebula - Massini 2:1 (-15, 18, 15)
Blažina - Gagliano 2:1 (15, -19, 13)
Rebula - Eccardi 2:1 (18, -19, 19)
Blažina - Angione 2:0 (17, 20)

POLIFINALE
Rebula - Barison 2:0
Blažina - Annibali 2:1
MEŠANE TRETJEKATEGORIJSKE DVOJICE
Marussich in Minelli - Blažina in R. Milč 2:0 (18, 19)

Rebula in Pertot - D'Antoni in Losardo 2:0 (10, 12)
Rebula in Pertot - Deplano in Urdis 2:0 (18, 9)

Rebula in Pertot - Campili in Pauli 2:0 (16, 15)
ŽENSKA TRETJEKATEGORIJSKE DVOJICE
Bignami in Ronzoni - Stubelj in Škrlić 2:0 (16, 9)

Blažina in Rebula - Bevilacqua in Zanelotti 2:0 (14, 9)
Blažina in Rebula - Cappadocci in Marussich 2:0 (12, 19)

Danes bodo vendarle stopile za zeleno mizo tudi prvokategorice. Med posameznicami bo imela zahtevno nalogo krasovka Sonja Milčeva, ki z ozirom na svojo uvrstitev na jakostni lestvici in upoštevajoč njeno trenutno dobro formo spada po našem mnenju v ozek krog favoritov za osvojitve absolutnega državnega naslova. Podobna tekmovalna razporedila rodijo tudi presenečenja, vendar pa menimo, da je Sonja dosegla takšno stopnjo zrelosti, da ne bi

Krasova namiznoteniška ekipa sodi v sam vrh tega športa v Italiji

ATLETIKA

DANES IN JUTRI

Zelo pomemben nastop v Splitu za jugoslovansko reprezentanco

Poleg nje bosta nastopili tudi NDR in Vel. Britanija

Jugoslavija je pred eno svojih letosnjih največjih atletskih prireditelj. Če izrazimo OI za nekaj vrhunskih predstavnikov in BAI v Celju za celotno ekipo je tvojboj v Splitu med Jugoslavijo, NDR in Veliko Britanijo prava poslastica za ljubitelje atletike.

Troboj ima za nastopajoče ekipe precej različne pomena. Za NDR je to zaključek daljšega skupnega treninga ob Jadranu in jasno spada k pripravam za olimpijske igre. Isto velja tudi za Veliko Britanijo, čeprav ne v taki razsežnosti kot za Nemce. Britanci nudijo svetovni atletiki v Jugoslaviji izvirne tekače, v tehničnih panogah pa navadno pesajo. Trenutno jih rešuje samo metalce krogle Capes.

Jugoslovani tega troboja nikakor ne morejo vzeti kot razvedrilo. Do balkanskih atletskih iger v Celju je še poltridni mesec. Atleti in atletične so prav zaradi tega že v zadolgoviti formi in v Splitu bi že morali beležiti kak vrhunski rezultat. Še vedno je Sušanj tisti, ki vzbuja največ zanimanja. Njegova sezona naj bi bila seveda usmerjena na Montreal. Konkurenca je v dveh letih po zmagi na EP v Rimu postala zelo številna in kakovostna. Govorijo o Sušnju, kot glavnemu favoritu je sedaj še zelo tvegano. Rečanje je sicer v dobri formi. Prvi tek na 400 m je opravil v 46"9, prvi na 800 m (pred dnevi v Sočiju v SZ) pa kar v 1'46"9. Za začetek torej dobro, predvsem na 800 m. V Splitu bo Rusljan verjetno srečal Ovetta, ki je bil v Rimu drugi in ki obeta juris na olimpijske kolajne.

Drugi as Stekič bi tudi že moral doseči približno 8 m, ostali pa seveda ne bodo mogli s svojimi rezultati vnuemirati razmerja sil po svetu. Tu se torej začnejo pogajanja balkanskih iger in prava ugaibanja o možnosti Jugoslavije, da na domačih tleh končno ponovno doseže vrh na Balkanu. Dober izgleda sedaj skok

KOŠARKA

V FINALU KADETOV

Kontovel bo odigral v dveh dneh dve tekmi

V 1. MD bo Bor nastopil proti vodeči Barcolani

FINALE KADETOV

Kontovelci bodo v dveh dneh igrali dve tekmi. Danes se bodo v gosteh pomerili z Interjem 1904, ki je še nepremagan na vrhu lestvice. Že jutri pa bodo sprejeli v goste Italsider, ki so ga v prvem srečanju tudi premagali.

Zal, pa bodo v drugem delu prvenstva naši košarkarji igrali brez centra Maura Čuka, ki jih je dvakrat premagala. Bila sta to edina poraza naših fantov, ki so se neopričakovano, a zaslužen uvrstili v finale. Največje težave bo Kontovelcem zopet delal dolgi Rossi, za katerega se je potegoval celo Mobilgirgi.

Ne glede na to Čukovo odsotnost pa mislimo, da je Kontovelc še vedno

borovi za drugo mesto, saj bo odločilni tekmi igral doma (jutri proti Italsideru, v tretjem kolu pa proti Pall. Trieste).

Kontovel ima trenutno dve točki, kot Italsider in Pall. Trieste. Torej vse je še odprto.

FINALE DECKOV
Kontovelci v prvem kolu niso igrali. Danes pa se bodo v škodnju pomerili s Servolano, ki jih je dvakrat premagala. Bila sta to edina poraza naših fantov, ki so se neopričakovano, a zaslužen uvrstili v finale.

Največje težave bo Kontovelcem zopet delal dolgi Rossi, za katerega se je potegoval celo Mobilgirgi.

1. DIVIZIJA
Borovi bodo jutri igrali v gosteh proti Barcolani, ki je skupno s San Sergiom prva na lestvici. «Plavi» bodo, kot običajno, igrali z mlado postavo (letniki 1959 in mlajši).

Medtem ko tokrat Polet ne bo igral proti Gradu, ker je le-ta zaprosil, da se tekma prenese, pa bo Kontovel gostoval v Tržicu, kjer se bo spoprijel s peterko POM. Kontovelci bodo tudi tokrat nastopili z okrnjeno postavo. Poleg vseh kadevov, ki so zaposleni v finalu, bo odsoten tudi Daniel Zavajdal, ki ima koleno v mavcu.

PROPAGANDA
V zadnjem kolu tega prvenstva bosta Bor in Breg pred težko nalogo. Borovi bodo jutri gostovali v škodnju, kjer se bodo spoprijeli s solidno peterko Servolane, ki je v vseh mladinskih ligah izredno napredovala.

Brežani pa se bodo jutri spoprijeli doma s še nepremaganom peterko Ginnastice Triestine. Brežovi košarkarji se bodo skušali upirati močnim nasprotnikom in se poizkušati uvrstiti, kajti SGT je trenutno za naše košarkarje nedosegljiva.

TURNIR V CERKNEM
Bor in Polet se bosta jutri v Cerknem udeležila mladinskega turnirja, ki ga prireja domače društvo ETA. Turnir se bo pričel ob 8. uri.

ODOBJKA
V ponedeljek Dom v Gradišču

Tekma 3. ženske divizije Dom - Torriana, ki bi morala biti v nedeljo zjutraj v slovenskem Dijaškem domu v Gorici, je bila po zahtevi športnega društva Torriana iz Gradišča prenesena za en dan in sicer na ponedeljek 3. maja.

Tekma Dom (Gorica) - Torriana bo v ponedeljek, 3. maja 1976 ob 20. uri v telovadnici osnovne šole v Gradišču.

ODOBJKARSKO ŠOLSKO PRVENSTVO V GORICI

Slovenske šole na 2. in 3. mestu

Taka uvrstitev predstavlja lep uspeh naših deklet

Šolski športni urad pri goriskem šolskem škrištvu je te dni objavil končne rezultate in lestvice različnih šolskih odbojgarskih prvenstev, ki so se odvijali v mesecu marcu in v prvi dni aprila.

Danes pregledimo le ženska odbojgarska tekmovalja, zlasti pa kar zadeva ekipe Slovenskih šol iz Gorice, medtem ko so dekleta nekoliko razočarala. Najboljše je odrezala Mara Petarosi, ki je skupaj s Carbonijev (Jolly) dosegla 3. mesto.

Končna lestvica je bila naslednja:

FANTJE
1. Oberdan Alan (Polet) 8,3
2. Nobilio Andrea (GMT) 8,1
3. Colotti Paolo 7,7
(Polisportiva Opicina)

DEKLETA
1. Mahne Sara (Pol. Opicina) 8,1
2. Zappi Gianna (Pol. Opicina) 7,7
3. Carboni Barbara (Jolly) 7,5
4. Petarosi Mara (Polet) 7,5
5. Bizjak Nataša (Polet) 7,0
6. Sossi Nicoletta (Polet) 6,7
7. Pjerri Tamara (Polet) 6,3

Na koncu naj še omenimo, da se bo prvih šest tekmovalcev iz vsake skupine udeležilo deželnega prvenstva.

KOLESTARSTVO
V Huminu so predstavili jubilejno deseto mednarodno amatersko kolestarsko dirko «Alpe Adrija». Dirka se bo pričela 5. maja v Poreču, zaključila pa se bo 9. maja v Ljubljani.

Tekmovalje bo potekalo po jugoslovanskem in italijanskem ozemlju, udeležili pa se ga bodo poleg italijanskih in jugoslovanskih kolestarjev tudi vzhodnoslovenski kolestarji, ki so bili izbrani za nastop na letošnjih olimpijskih igrah v Montrealu. Poleg teh pa bodo nastopili tudi kolestarji iz ČSSR, Madžarske in Poljske, tako da bo letošnja jubilejna dirka «Alpe - Adrija» verjetno najkvalitetnejša izmed vseh. Podrobnosti bomo o dirki poročali v tokrovi številki.

Plazovi groze
VIDEM, 30. — 20. mednarodno smučarsko tekaško tekmovalje na Kaninu, ki bi moralo biti 2. maja, so organizatorji odgodili zaradi nevarnosti plazov.

KATEGORIJA «VČLANJENIH»
Slovenske šole so tu zasedle tretje mesto. Malokdo v začetku tega tekmovalja si je lahko zamislil, da bodo slovenske dijakinje tu zasedle tako visoko uvrstitev, saj je bila konkurenca zelo ostra, zlasti pa če pomislimo, da igrajo v raznih drugih šolskih ekipah odbojkarice, ki nastopajo celo v B ali C ligi.

Iz tega vidika je tako osvojen tretji mestni naših «včlanjenih» dijakinj zelo pozitiven rezultat.

Pogledimo sedaj rezultate ekipe Slovenskih šol:

Učiteljske - Slovenske šole 2:0 (2:8)
Slovenske šole - Strok. zavod A 2:0 (13:7)
Slovenske šole - Strok. zavod B 2:1 (2:4;2)
Slovenske šole - Farni B 2:0 (11:13)
Slovenske šole - Farni A 2:0 (0:0)
Abruzzi - Slovenske šole 2:1 (1:9;6)

Končna lestvica «včlanjenih»:

1. Učiteljske «Slataper» 12
2. Strokovni zavod A 8
3. Slovenske šole 8
4. Klasični licej «Abruzzi» 8
5. Tehnični zavod Farni A 4
6. Tehnični zavod Farni B 2
7. Strokovni zavod B 0
Postava ekipe slovenskih šol «včlanjenih» je naslednja: Ursič Lučka, Primožič Manuela, Perše Silvana, Jarc Franka, Jarc Marija, Gergolet Luisa, Jarc Susana, Kosič Tatjana, Kosič Miryam, Devetak Doriana. I. K.

3. MOŠKA DIVIZIJA
Kras - Rozzola 0:3
(6:15, 5:15, 6:15)
KRAS: Bitezničnik, B. in S. Budin, Guštin, Lorenzi, Milčič in Rebula.
ROZZOLA: Legovich, Piazza, Robba, Battestini, Blasi, Coral in Faraguna.
SODNIKA: Pipan in Nacinovi.
V nadaljevanju odbojgarskega prvenstva 3. moške divizije so mladi Krasovi igralci okusili poraz tudi z najmočnejšo ekipo prvenstva in ostajajo tako na repu lestvice, čeprav je bil nasprotnik zanje premočan, so krasovski lepo gradili svojo igro, niso pa bili učinkoviti. Kljub temu pa so pustili dober vtis in ohranili poraz v častnih mejah.
V ponedeljek bo Kras odigral v Trstu, ob 21.15, povratno tekmo s šesterko Solaris. —bs—

RIM, 30. — Danes je odpotovala italijanska moška košarkarska reprezentanca v Edinburgh, kjer bo v prihodnjih dneh kvalifikacijski predolimpijski košarkarski turnir.

Slovenski šahisti so se na nedavnem turnirju v Trstu odrezali zelo dobro, saj je Polet celo zmagal

NOGOMET

INTERVJU OB ROBU IGRISČA

Trenner Orel: «Nogomet je v Sloveniji prav gotovo vodilna športna panoga»

Najboljši slovenski nogometni naraščaj imajo Olimpija, Železničar, Ljubljana in Slovan

Čeprav niso v sredo odigrali prijeteljske tekme med mladinsko izbrano vrsto ZSSDI in pionirsko reprezentanco Slovenije, ki je bila zaradi slabega vremena prekinjena v 16. min. p.p., pa lahko potegnemo nekatere pozitivne in vzpodbudne zadljučke. Poleg neposrednega prijeteljskega stika med igralci, trenerji in voditelji, smo ugotovili, da je pobuda ZSSDI, da sestavi mladinsko reprezentanco (ker je bilo srečanje dogovorjeno v zadnjem tednu, so tokrat iz praktičnosti bili sklicani le mladinci iz tržaških klubov, v bodoče pa bo seveda selekcija zajela tudi najboljšo nogometaše iz Gorice), naletela na izredno zanimanje predvsem vseh zainteresiranih igralcev. Trenerju Sočiču se je uro pred pričetkom tekme predstavilo 28 povabljenih mladincev iz vrst Brega, Krasa, Primorja, Primorja, Vesne in Zarje, ki so v sklačenih zbranih poslušali besede trenerja in predsednika ZSSDI Kocmana o pomenu podobnih srečanj. Po treh prvi preizkušnji bi torej kazalo, da bi se priredili kakovostna srečanja mladinske selekcije. Konkretno se pri nas te poznajo pozitivni sadovi te športne politike, saj je naša sedanja pionirska reprezentanca ena boljših gamitur.

«Kakšne izgledate imate na zveznem turnirju v Kopru in iz katerih klubov prihajajo igralci?»

Orel: «Turnir v Kopru je bolj revija reprezentanc kot pa tekmovalje, kot tako. Vsaka republika in pokrajina ima tako priložnost, da pokaže sadove svojega dela in napredke iz leta v leto. Računam vsaj na drugo mesto v naši skupini. Najboljši naraščaj pa imajo klubi Ljubljana, Železničar, Olimpija in Slovan. Z nekatere izmed mojih igralcev se že zanimajo prvotilgaški klubi, v zadnjih letih pa so iz teh pionirskih vrst zrasli npr. Volč, Šebjan, Jovičević in Roškar, ki vsi nastopajo v 1. zvezni ligi.»

«V tekmovalju za evropski pokal narodov bo po našem Jugoslavija uspešna?»

Orel: «Članska postava «plavih» je zelo homogena, zato lahko smatramo, da je od vira — Wales se mi — v zaključnem delu tekmovalja pa imajo Oblak in tovariši dobre izgleda, da nadigrato tudi ZR Nemčijo in se tako uvrstijo v sam olimpski evropskega nogometa.»

«Če bi vi trenirali neko moštvo pri nas v zamejstvu, bi polagal večjo važnost masovnosti ali pa bi stremel po kakovosti?»

Orel: «Edina pravilna športna politika je množičnost, tako se tudi izboljša vse strokovni kader, kar privede seveda tudi do kakovostnega skoka.»

«Kaj se vam zdijo podobne poudke kot je današnja, da nastopa zamejska reprezentanca?»

Orel: «To je zelo pozitivno, ker se tako navdušijo igralci, navijači in sploh športni delavci. Dobro bi bilo, če bi take selekcije pogostoma nastopale pri nas v Sloveniji in bi si tako nabirale izkušnje.»

«Če bi trenirali pri slovenskem društvu v zamejstvu in bi ne imeli prevelike kakovostne izbiro, bi se kot tehnik poslužili tudi italijanskih igralcev za dosego čim boljega rezultata, ali pa bi se omejili le na slovenske igralce?»

Orel: «Mislim, da šport toliko zbljuje ljudi, da ne bi delal razlik po narodnosti.»

«Recimo, da bi razpolagal v klubi z dvema trenerjema, bi boljše zaupal mladinsko ali člansko ekipo?»

Orel: «Ni dvoma, da mora boljši nogometni strokovnjak prevzeti mladinsko ekipo, saj je bistvene važnosti, da mladega športnika čim bolj naučijo «nogometne abeced».

To so bile misli tehnika, ki je kot dal nekaj napotkov, kako naj neko društvo ukrepa, da bo doseglo čim boljše rezultate.

Predsednik obalne nogometne zveze Franjo Kunj je povedal, da drugače gleda na vlogo manjšinskega športa. Če obstaja slovensko društvo, katerega vloga je tudi političnega pomena, naj to združuje slovensko mladino in ni najboljša rešitev vključevanje igralcev drugega jezika. Tako društvo ostane bolj «združeno» in tudi igralci bolj čutijo

svojo odgovorno vlogo. Zadnje čase tudi v Sloveniji večji klubi skušajo delati izključno s slovenskimi igralci, medtem ko so doslej črpali nogometaše iz drugih republik.

Kunaj nam je tudi nazorno orisal sistem dela v Sloveniji, po katerem bi se lahko zgledevali tudi mi v zamejstvu. Ustvariti je treba mladinske aktivne, ki naj prenašajo impulze na teren in se sistematično povežejo z raznimi krajevnimi odbori, organizacijami, šolo, organizirani mrežo zaupnikov: le na ta način si lahko sami ustvarimo kadre in postanemo zares samostojni. Svoja izvajanja je Kunaj zaključil s temi besedami: «Prizadevamo si, da bi navezali z zamejskimi športniki čim tesnejše stike, ki naj bi se v bližnji bodočnosti še poptestirali s sodelovanjem recimo vaše reprezentance na vseh kakovostnih republiških tekmovaljih, ali pa da bi ustvarili nekako interligo primorskih klubov.»

DOMAČI ŠPORT

DANES
SOBOTA, 1. maja 1976

KOŠARKA
FINALE KADETOV
9.30 v Trstu, Ul. della Valle
Inter 1904 — Kontovel

FINALE DECKOV
11.00 v škodnju
Servolano — Kontovel

ATLETIKA
DEŽELNO EKIPNO PRVENSTVO NARAŠČAJNIC
9.30 v Vidmu
Nastopa tudi Bor

KOLESTARSTVO
DIRKA VETERANOV
9.30 pri Sv. Sergiju
Nastopa tudi Adria

ODOBJKA
MOŠKA C LIGA
21.15 v Padovi
Brusegana — Bor

1. ŽENSKA DIVIZIJA
18.00 na Proseku
Kontovel — Virtus

1. MOŠKA DIVIZIJA
18.30 v Turjaku
Libertas — Olympia

JUTRI
NEDELJA, 2. maja 1976

KOŠARKA
1. DIVIZIJA
9.30 v Trstu, Ul. della Valle
Barcolana — Bor

11.00 v Tržicu
POM — Kontovel

FINALE KADETOV
10.30 na Kontovelu
Kontovel — Italsider

MLADINSKI TURNIR V CERKNEM
Nastopa tudi Bor in Polet

PROPAGANDA
9.00 v Dolini
Breg — SGT

9.00 v škodnju
Servolano — Bor

NOGOMET
2. AMATERSKA LIGA
16.00 v Križu
Vesna — Aurisina

16.00 v Bazovici
Zarja — Flaminio

16.00 v Vilešah
Villesse — Primorje

3. AMATERSKA LIGA
9.45 v Trstu, Ul. Flavia
GMT — Gaja

ATLETIKA
DEŽELNO EKIPNO PRVENSTVO NARAŠČAJNIC
9.00 v Trstu
Nastopa tudi Bor

V OKVIRU PREISKAVE O POKOLU V BRESCHII IN SPOPADU NA PLANOTI RASCINO

Bivši državni pravdnik D'Ovidio obtožen dajanja potuhe teroristom

Sodnik je omogočil beg fašistu Lucianu Brunu Benardelliju, pajdašu prevratnika Giancarla Espostija, ki je bil ubit na planoti Rascino

LANCIANO, 30. — Nepričakovan zaključek preiskave o rovarjenju fašističnih prevratnikov v Abruch: bresciansko sodstvo, ki vodi preiskavo, je formalno obtožilo bivšega državnega pravdnika v Lancianu Maria D'Ovidia, da je dajal potuho fašistom in da je kršil tajnost preiskovalnega postopka, ter predal akte sodišču v nadaljnji postopek. Skupno z D'Ovidiom so na zatožni klopi še njegov sin, karabinjerski stotnik Giancarlo, lekarnar Amedeo Tosti, mehanik Guido Ciccone in fašistični terorist Luciano Bruno Benardelli, medtem ko je bil karabinjerski podčastnik Mario Ieronimo oproščen. Medtem ko so Giancarlo D'Ovidio, Tosti in Ciccone obtoženi le dajanja potuhe prevratnikom, je Benardelli obtožen velikih hujših kaznivih dejanj in sicer sodelovanja pri ustanavljanju oroženih tolp, oboroženega upora proti državni oblasti, politične konspiracije in nedovoljene posesti razstreliva.

Dogodki, ki so privedli bivšega pravdnika D'Ovidia in ostale na zatožni klopi so se pripetili pred pol drugim letom, ko je bil na planoti Rascino v spopadu s karabinjerji ubit terorist Giancarlo Esposti, druga dva prevratnika pa sta bila aretirana. Sodniki iz Rietija, ki so prvi vodili preiskavo, so ugotovili, da je bil Benardelli tesno povezan s komandosom, ki je taboril na planoti Rascino. Njegova glavna naloga je bila, sprejeti niti črne morda tudi v Abruch in pripraviti tla za živahnejšo prevratniško dejavnost. Benardelli, ki je bil v priteljskih stikih z najmlajšim D'Ovidiovim sinom, je pobegnil, preden ga je dosegla roka pravice in vse kaže, da ga je o zapornem nalogu, ki so ga sodniki iz Rietija pripravljali zanj, obvestil sodnik D'Ovidio. Fašist jo je tako lahko nemoteno pobrisal v tujino, morda celo ob pomoči Giancarla D'Ovidia, ki je bil še član obveščevalne službe.

Po družinski preiskavi o pokolu na Trgu della Loggia in o spopadu na planoti Rascino so preiskavo prevzeli brescianski sodniki, ki so se pogumno zazrli resnici v oči in, ne dvomimo, podkrepijo svoje obtožbe s tehničnimi dokazi. Poudariti gre tudi, da je D'Ovidio najbrž prvi fašistični sodnik, ki je v tridesletni zgodovini povojne Italije prišel na zatožni klopi zaradi potuhe, ki jo je dajal prevratnikom.

Domnevni morilci E. Lavorinija v ponedeljek pred florentinsko poroto

FIRENCE, 30. — Sedem let po dečkovi smrti bosta pred florentinskim sodiščem znova zazvela ugra-

Na domu ustanovitelja ameriške mormonske sekte

NAŠLI SO DOMNEVNO HUGHESOVO OPOROKO

SALT LAKE CITY (UTAH), 30. — V Združenih ameriških državah se je vnela huda tekma, kdo si bo zagotovil levji delež velikanstva premoženja, ki ga je zapustil ljudomrznili milijarder Howard Hughes. Le-ta je preminil, kot znano, 5. aprila, vse do poslednjih dveh, treh dni pa ni bilo slica o njegovi oporoki. Končno je načelnik tiskovnega urada mormonske sekte («Church of Jesus Christ of latter day saints»), Jerry Cahill sporočil, da je bil vložen pri lasvegaškem sodišču dokument, ki naj bi v resnici ne bil nič drugega, kot prav Hughesova oporoka. Povedati je treba, da je bil milijarder član mormonske sekte, ki ji je večkrat podaril večje vsote denarja. V dokumentu, ki je v celoti sestavljen na roko in nosi Hughesov podpis, ne pa tudi podpise prič, je rečeno, da se pokojnikova zapuščina razdeli takole: četrtina pojde zdravstvenemu zavodu «Hughes» iz Miami, osmina se razdeli med teksasko univerzo, tehnološkim inštitutom iz Houstona ter univerzama v Nevadi in Kaliforniji, sedemnajsti del premoženja gre mormonski sekti, a enaki deleži so namenjeni izgradnji doma za sirote, organizaciji ameriških bojskavov, nadalje Williamu R. Lummisu iz Houstona in Melvinu Dumarju iz Nevade; naslednja sedemnajstina se razdeli med Hughesove najbližje sodelavce v trenutku njegove smrti, druga sedemnajstina naj se porabi za ustanovitev sklada za študijske štipendije, še ena sedemnajstina pa pripade pokojnikovini žena Jean Petersovi iz Los Angelesa in Elli Ricci iz Houstona, od katerih se je sicer rajnki ločil. Orjaško vodno letalo «Spruce Goose» gre v dar kalifornijskemu mestu Long Beach, ostalo premoženje pa med voditelje številnih milijarderjevih podjetij. Hughesovo zapuščino ocenjujejo na dve milijardi in pol dolarjev.

Domnevno oporoko je izročil ne-

znanec bivšemu predsedniku mormonske sekte Davidu MacKayu, našel pa naj bi jo na domu ustanovitelja sekte Josepha Smitha. Sodni funkcionar Russel Waite je napovedal, da je treba natanko preveriti, ali gre res za izvirni testament, kajti v tej zvezi se je porodil marsikateri sum.

Njegov sodelavec Noah Dietrich zatrjuje na primer, da vsebuje dokument določena protislovja, pa tudi vrsto pravopisnih napak, ki naj bi jih Hughes nikoli ne delal, razen tega ne more verjeti, da bi milijarder namenil toliko denarja različnim ljudem in ustanovam, ko pa je vedno naglašal, da namerava vse svoje premoženje zapustiti zdravstvenemu zavodu «Hughes». Dalje: rajnemu ni nikdar ugajal vzdevet «Spruce Goose», ki so ga nadeli njegovemu hidroplanu, zato ni mogoče, da bi ga sam uporabil pri sestavi oporoke. Slednjič pravi Dietrich, da je podpis na dokumentu sicer zelo podoben Hughesovemu, pripominja pa, da bi njegova reprodukcija z ustreznim aparatom za fotostatične kopije ne pomenila pravnobn podvig. Z druge strani pa je res, da vsebuje domnevni testament nekatera imena in podatke, ki so bili znani samo pokojniku.

Med slednje sodi n.p.r. ime 31-letnega upravitelja bendinske črpalke v Willard (Utah), Melvina Dumarja, ki naj bi mu Hughes zapustil šestnajsti del premoženja, torej nič manj kakor kakšnih 125 milijonov dolarjev. In zakaj? Ker mu je Dumar leta 1968 podaril četrto dolarja v prepričanju, da ima pred seboj siromaka...

Kot rečeno, se okoli Hughesove zapuščine obeta brezkompromisen boj. Tembolji, ker se za zadevo vneto zanima tudi davčno ministrstvo, ki bi se utegnulo polastiti kar 70 odstotkov milijarderjevega premoženja!

sale «resnice» kar iz rokava in vpleti v zločin nekatere vidne krajevne politike, med katerimi župana in predsednika letovišcarske ustanove, poleg Adolfa Mecanija, lastnika znanega kopaljšča, ki si je nato vzel življenje v zaporu, potem ko je o določno zavrnil obtožbe aretiranih fantov, da je organizator orgij. Kmalu nato pa so preiskovalci vze-li v postev tudi možnost ugrabitve in v tem okviru aretirali Pietra Vangionija, tajnika komaj ustanovljene «mladinske monarhistične fronte». Iztržek ugrabitve naj bi služil za financiranje gibanja.

Pred pizansko poroto je Della Latta priznal samo, da je zakopal Ermannovo truplo, Vangioni je zavrnil vsakršno odgovornost, Baldissere pa je zdrdal svoje trinajsto «resnico» in sicer, da se je tedaj obtožil zločina, ker naj bi mu obljubil izdatno vsoto, ko so ga po obsodbi časniki vprašali, kdo mu je obljubil denar, je odgovoril: «Pojasnil bom vse na prizivnem procesu.»

Zaključek konference italijanskih in jugoslovanskih pristanišč ob Jadranu

Uveljaviti Jadran kot povezovalni člen s Sredozemljem in z državami v razvoju

Sodelovanje med pristanišči kot pomemben prispevek k uresničevanju osimskega sporazuma - Prihodnje leto konferenca v Dubrovniku

(Od našega posebnega dopisnika)

BENETKE, 30. — Danes se je tu zaključila druga konferenca italijanskih in jugoslovanskih mest ob Jadranu, ki sta jo organizirala vse državno združenje italijanskih občin ANCI in stalna konferenca jugoslovanskih mest. Konferenca se je zaključila s plenarno sejo, na kateri je bila sprejeta skupna resolucija in določen kraj za tretjo konferenco. Ta bo prihodnje leto v Dubrovniku, na njej pa bodo obravnavali vprašanja v zvezi z zaščito kulturne imovine s posebnim poudarkom na kulturno - zgodovinske spomenike.

Skupna resolucija ugotavlja, da je bila druga konferenca jadranskih mest Italije in Jugoslavije v času, ko se odnosi med sosednjima državama ugodno razvijajo in ko je važnim sklepom helsinške konferencie sledil neposreden sporazum med Italijo in Jugoslavijo v Osimu, ki predvideva nadaljnji razvoj medsebojnega sodelovanja na gospodarskem področju, pri tem pa posebej poudarja pomen kooperacije med pristanišči. Temu ugodnemu razvoju dobrososebskih odnosov so prispevale tudi občine in mesta na obeh straneh Jadranskega morja.

Vprašanja, ki so bila načeta na lanski prvi konferenci v Splitu — pravi nadalje resolucija — so se še poglobila na letošnjem zasedanju. Obe konferenci sta potrdili vlogo povezovalnega mostu Jadranskega morja, ki združuje prebivalstvo dveh držav z različnima socialno - gospodarskima sistemoma. V okviru konstruktivnega sodelovanja težijo jadranska mesta k naslednjim ciljem: uveljaviti vlogo Jadranskega morja kot naravnega povezovalnega člena s širšim mednarodnim zaledjem, s sredozemskimi državami in državami okraj Suez, posebno še z deželami v razvoju; okrepiti luške in pomorske dejavnosti ter ustrezne prometne storitve v funkciji gospodarstev evropskih držav, ki gravitirajo na Jadransko morje; okrepiti in izboljšati luške strukture v obeh državah in prometne zveze med posameznimi pristanišči in zaledjem na ustreznih državnih ozemljih.

Upoštevaljoč omenjene skupne cilje, druga konferenca predlaga, da se vsi zainteresirani organi skupno zavza-

govno, ustanov in sol na slovenski obali so tudi letos s priložnostnimi proslavami in akademijami proslavili mednarodni dan dela. Večina teh prireditelj je bila že danes, ko so tudi okrasili poslopja z državnimi, slovenskimi in delavskimi zastavami.

Osrednja, tradicionalna proslava o-bale in Krasa bo tudi letos na Socebu. Pripravljajo bogat kulturni spored, razne zabavne točke, na izbiro pa bo tudi dovolj jedi in pi-jaja. V soboto ob petnajsti uri bo na Socebu govoril znani primorski partizanski organizator Julij Beltram, pričakujejo pa tudi nagovor predstavnika tržaških sindikatov. Ker se je vreme izboljšalo, pričakujejo, da se bo prvomajske proslave udeležilo nad deset tisoč ljudi z obalno - kraškega področja in iz zamejstva.

Sicer pa je treba povedati, da bo do na obali odprti vsi zimski plavalni bazeni, kegljišča in drugi objekti. V posameznih portoroških hotelih

obravnavati birokratske in carinske postopke. 3. V novem gospodarskem trenutku, ki je nastal s ponovnim odprtjem Suezja in v duhu osimskega sporazuma, naj se začne skupna študijska akcija za ugotovitev tehničnih problemov, ki jih bo treba rešiti glede prometnih zvez med posameznimi pristanišči in zaledjem. 4. Sprožiti je treba skupna preučevanja razvojnih procesov v zvezi z obalno in-dustrijo, z urbanističnimi načrti za posamezna pristanišča in v zvezi z odnosi z zaledjem. 5. Druga konfe-rencja se končno zavzema za okrepi-tev turističnega prometa med luku-mi tostran in onstraj Jadrana in za izboljšanje obstoječih zvez.

ELIO FORNAZARIC

Intereuropa

MEDNARODNA ŠPEDICIJA IN TRANSPORT

Glavna direkcija Koper
Vojtko nabrežje 32
Telefon: 21-830
Telex: 34-117, 34-140, 34-113

Opravlja preko vanjo združene TOZD ŠPEDICIJA KOPER n.s.o.l.o. in TOZD transport KOPER n.s.o.l.o. ter njihovih filijal, izpostav in poslovalnic v vseh večjih mestih, lukah in mejnih prehodih Jugoslavije vse posle mednarodne špedicije in transporta doma in v tujini.

5 47 filijalami, izpostavami in poslovalnicami

NUDI

popoln špediterski servis, organizira prevoze po suhozemnih, pomorskih in zračnih poteh ter daje nasvete v transportno - špediterskih in carinskih zadevah; z lastnim kamionskim parkom prevzema vse vrste prevozov. Specializirani dejavnosti sta blagovni tranzit preko luk Reke in Kopa ter opravljanje špediterskih storitev na semjih in razstavah doma in v tujini; vse storitve opravlja strokovno, hitro in zanesljivo.

Zaupajte svoje blago organizaciji

INTEREUROPE

In prepričali se boste o našem strokovnem in skrbno opravljenem servisu.

MI ŠE VZTRAJAMO PRI STARIH CENAH:

OBIŠČITE NAS — naše švicarske ure stanejo samo tretjino od tega, kar bi za isto uro plačali pred leti

TRST

Trg sv. Antona 4

I. - II. - III. nadstropje

DARWIL

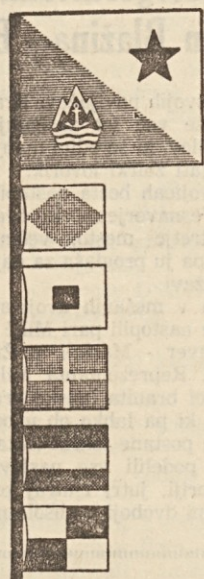
URE — NAKIT — SREBRNINA — DRAGULJI — OKRASNE URE

STALNA RAZSTAVA PISMENO JAMSTVO ZA VSAK NAKUP

In če še niste odločili, nudi-mo najboljšo investicijo:

DIAMANTE vseh velikosti z garantirano čistočo, OD-LIČNE SMARAGDE, RUBI-NE iz SIAMA, PLAVE SA-FIRE Kašmir iz LASTNEGA UVOZA

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

VSEM PRIJATELJEM IN SODELAVCEM CESTITAMO ZA 1. MAJ PRAZNIK DELA

iplas.

KEMIČNA INDUSTRIJA 6601 KOPER

Vsem delovnim ljudem za praznik dela — 1. maj — iskreno čestitamo

barcaffè

MEŠANICA PRAŽENE KAVE

Proga

PREHRAMBENA INDUSTRIJA PORTOROŽ

TURISTIČNO HOTELSKO PODJETJE PORTOROŽ

TOZD Hotel Adria, Ankaran
TOZD turizem Avditorij, Portorož
TOZD Igralnica Casino, Portorož
TOZD Grand hotel Metropol, Portorož
TOZD Hoteli Palace, Portorož
TOZD Hotel Piran, Piran
TOZD Pralnica in čistilnica LUCIJA, Portorož

izrekajo najlepše želje vsem obiskovalcem turističnih objektov ob prazniku 1. maja

ZALOŽNIŠKO GRAFIČNO PODJETJE

primorski tisk

n. sol. o. — K O P E R

TOZD ZALOŽBA LIPA n. sub. o. s poslovalnicami v Kopru, Izoli, Portorožu, Piranu, Sežani, Ilirski Bistrici, Postojni, Pivki in Biro servis

TOZD TISKARNA JADRAN n. sub. o.
TOZD PROPAGANDA KOPER n. sub. o.